

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการ
ดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”

โดย

นายบุญยง ถนอมบุญและคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนิน
ชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว
จังหวัดเชียงใหม่”

คณะผู้วิจัย

1. นายบุญยง	ธนอมบุญ
2. พระอธิการอำนาจโพน	ชุตินุธโร
3. นางสาวพิมพ์วิมลย์	ไชยยศ
4. นางยุพิน	ศรีสุวรรณ
5. นายอนุสรณ์	ธนอมบุญ
6. นายศุภลักษณ์	สุนทรพันธ์
7. นางผ่องศรี	ปาลี
8. นายชุมพล	ดวงเดช
9. นางบัวคำ	โปรธธา
10. นางสาวเดือน	ญาณวุฒิ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

ปัญหานี้สินที่เกิเกิดขึ้นของบ้านสันถนนคือ รายรับที่ส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร และการรับจ้างจากบริษัทขมจีน ส่วนรายจ่ายนั้น แบ่งออกเป็นรายจ่ายที่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายจากการเกษตร เช่น อุปกรณ์ ปุ๋ย อาหารสัตว์(สัตว์เลี้ยงเช่น กบ ไก่) ค่าสาธารณูปโภค ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทั้งค่ากิน ค่าของใช้ต่างๆในบ้าน ใช้หนี้สิน ผ่อนรถยนต์ ค่าเทอมบุตร ในส่วนรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าโทรศัพท์มือถือ ค่าเสื้อผ้า ค่าเหล้า บุหรี่ ทำให้รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย จึงต้องกู้เงินจากแหล่งต่างๆ เช่น กองทุนเงินล้านของหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทุกข์หนึ่งของคนในชุมชน ทีมวิจัยเห็นว่าปัญหานี้สินเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข เนื่องจากปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านอื่นๆตามมาอีกมากมาย เพื่อใช้เป็นฐานความรู้ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหนี้สินและความยากจนของเกษตรกรในหมู่บ้านสันถนนอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมศาสนาทั้ง 2 ศาสนา

โจทย์หลักของการวิจัยในครั้งนี้คือ “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ควรเป็นอย่างไร” โดยมีระยะเวลาดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2559 ถึง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 รวมระยะเวลาในการดำเนินงานทั้งสิ้น 14 เดือน ทีมวิจัยได้รับความร่วมมือจากชุมชนบ้านสันถนน ในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเป็นอย่างดี จนสามารถทำให้การดำเนินงานในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

จากกระบวนการทำงานวิจัย ทำให้ทีมได้เรียนรู้กระบวนการการทำงานกับชุมชนและหวังว่าจะสามารถนำไปใช้ในกระบวนการจัดการปัญหาต่างๆในชุมชน และทีมวิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจท่านอื่น ต่อชุมชนบ้านสันถนนในการที่จะคิดถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการจัดการปัญหาของชุมชนต่อไป

ทีมวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

รายงานโครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกและการมีส่วนร่วมเป็นอย่างดีจากหลายฝ่ายที่ปรารถนาจะเห็นการรวมพลังเพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทีมวิจัยจึงขอขอบคุณ ต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยครั้งนี้

เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายท้องถิ่น ที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และกระบวนการเทคนิคการดำเนินงาน

ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ทั้งวัดบ้านสันถนน และคริสตจักรราชบุรีสุวรรณ ที่ให้ความร่วมมือ ให้ข้อชี้แนะ เติมเต็มหลักธรรมทางศาสนาทั้งต่อทีมวิจัยเอง และกระบวนการวิจัย

กลุ่มทดลองบ้านสันถนน ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม เสียสละเวลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม

ทีมพี่เลี้ยงจากมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม ที่ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัย

พระสงฆ์ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อรูปแบบการศึกษาของทีมวิจัย

นายบุญยง ถนอมบุญ หัวหน้าทีมวิจัย

ชื่อเรื่องวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”

ผู้วิจัย นายบุญยง ฅนอมบุญ และคณะทีมวิจัย

ผู้สนับสนุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทคัดย่อ

บ้านสันถนน ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ บ้านสันถนนมีพื้นที่ทั้งหมด 270 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรปลูกข้าว 150 ไร่ ปลูกข้าวเหนียว 120 ไร่ ทั้งนาปี และนาปรัง ปลูกหอมใหญ่ 45 ไร่ ปลูกถั่วเหลือง 15 ไร่ และพื้นที่เลี้ยงปลานิล แหล่งน้ำที่มีในหมู่บ้าน คือ ประปาหมู่บ้าน ใช้ประโยชน์กระจายน้ำให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน ปี 2539 มีการจัดตั้งสหกรณ์หอมหัวใหญ่ ปี 2543 ตั้งธนาคารหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ โดยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของบ้านสันถนนคือ รายรับที่ส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร และการรับจ้างจากบริษัทนมจีน บางปีก็ประสบปัญหาหาคาผลผลิตที่น้อย ส่วนรายจ่ายนั้น แบ่งออกเป็นรายจ่ายที่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายจากการเกษตร เช่น อุปกรณ์ ปุ๋ย อาหารสัตว์(สัตว์เลี้ยงเช่น กบ ไก่) ค่าสาธารณูปโภค ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทั้งค่ากิน ค่าของใช้ต่างๆในบ้าน ใช้หนี้สิน ผ่อนรถยนต์ ค่าเทอมบุตร ในส่วนรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าโทรศัพท์มือถือ ค่าเสื้อผ้า ค่าเหล้า บุหรี่ รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเรียบง่าย มากลายเป็นการเฉลิมฉลองกันเอิกเกริก หลายคนเกิดหนี้สินจากค่าจัดเลี้ยง ทำให้รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย จึงต้องกู้เงินจากแหล่งต่างๆ เมื่อรายจ่ายที่มีมากกว่ารายรับ ซึ่งรายรับนั้นไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตด้วย เมื่อถึงกำหนดชำระก็ไม่สามารถชำระได้ ในขณะเดียวกันรูปแบบการใช้ชีวิตของคนในหมู่บ้านสันถนนก็เปลี่ยนแปลงไปเหมือนกับชนบททั่วไป รวมถึง

นอกจากนี้ยังพบว่าแหล่งเงินกู้ยืมนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือกลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตรอำเภอพร้าวที่ลูกสมาชิกหรือคนบ้านสันถนนสามารถกู้ยืมได้แล้ว ยังมีแหล่งเงินกู้ยืมเงินภายในหมู่บ้านสันถนน ที่เอื้อต่อการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้ในการลงทุนเพื่อการทำเกษตรหรือเป็นเงินค่าใช้จ่ายอื่นๆของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ธนาคารข้าว กองทุนเงินล้าน กองทุนพัฒนาส่วนกลางของหมู่บ้านสันถนน ธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งทุนที่คิดดอกเบี้ยถูก ประชาชน

เข้าถึงได้ง่าย ในแง่ของการบริหารจัดการนั้นทุกคนเป็นลูกหนี้ชั้นดี มีการจ่ายครบ แต่เมื่อสอบถามลึกๆถึงลูกหนี้ กลับพบว่า ลูกหนี้หลายคนต้องใช้วิธีกู้จากแหล่งอื่นมาก่อนเพื่อจะต้องมาจ่ายให้กับแหล่งเงินกู้ที่ตนเองเพิ่งกู้มา เมื่อถึงเวลาชำระ วัฏจักรหนี้ของคนกลุ่มหนึ่งในบ้านสันถนนเป็นอยู่อย่างนี้มานานกว่าสิบปี

ในขณะที่การศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์หลักการทางศาสนาเพื่อนำไปสู่การวางแผนการลดปัญหาหนี้สิน ทั้งนี้หมู่บ้านสันถนนเป็นชุมชนที่มีทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ดังนั้นการค้นคว้าหาหลักศาสนธรรม จึงจำเป็นต้องศึกษาทั้งสองศาสนา กลับพบว่า “อย่าเป็นหนี้อะไรใครเลย นอกจากความรักซึ่งมีต่อกัน เพราะว่าผู้ที่รักเพื่อนบ้าน ก็ได้ปฏิบัติตามธรรมบัญญัติครบถ้วนแล้ว” (พระคัมภีร์ โรม บทที่ 13 ข้อ 8) หรือ พุทธศาสนา สุภาสิต ขุททกนิกาย ธรรมบทว่า “อิณาทานัง ทุกขัง โลเก ความเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก” เป็นการชี้ชัดให้เห็นถึงการปฏิเสธภาวะหรือความเป็นหนี้ของศาสนิกของตนเองในแต่ละศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์

กระบวนการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ทีมวิจัยจึงได้ใช้กลุ่มทดลองและทีมวิจัยเอง ในการทดลองการใช้หลักของความอดทน ความขยัน ตามหลักการของศาสนาคริสต์ ดังสุภาสิตบทที่ 6 ข้อ 6-11 คนเกียจคร้านเอ๋ย ไปหาหมดไป พิเคราะห์ดูทางของมันเป็นและจงฉลาดโดยปราศจากผู้นำทาง ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง มันเตรียมอาหารของมันในฤดูแล้ง และสำสมของกินของมันในฤดูเกี่ยว โอ คนเกียจคร้านเอ๋ย เจ้าจะนอนนานเท่าใด เมื่อไรเจ้าจะลุกขึ้นจากหลับ หลับนิด เคลิ้มหนอย กอดมือพักนิดหนอย ความจนจะมาเหนือเจ้าอย่างคนจรและความขัดสนอย่างคนถืออาวุธ และการใช้หลัก อู อา ก ส ทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงความขยันหมั่นเพียร การรู้จักรักษทรัพย์ที่หามาได้ การคบเพื่อนที่ดี(หมายถึงการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเศรษฐกิจร่วมกัน) และการใช้ชีวิตที่เหมาะสม ไม่ก่อหนี้เพิ่ม

อย่างไรก็ตามในการตีความหลักการทางศาสนาในวิถีปฏิบัติหรือการประยุกต์เอาหลักทางศาสนาไปปฏิบัตินั้น ทีมวิจัยบ้านสันถนนเองก็พบว่า เป็นเรื่องที่ทีมวิจัยจำเป็นต้องเรียนรู้อีกมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใหม่ส่วนที่หนึ่ง อีกส่วนหนึ่งคือแม้จะมีการประพฤติปฏิบัติอยู่แล้ว แต่ยังไม่ีถอดองค์ความรู้ออกมา และผู้นำศาสนาที่เป็นนักวิชาการในบ้านสันถนนหรือที่ชาวบ้านสันถนนรู้จักก็ไม่มี ส่วนมากท่านจะเป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรม นำชาวบ้านเท่านั้นเอง ไม่สามารถที่จะคิดเป็นระบบได้อย่างที่ตั้งใจไว้

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	4
วัตถุประสงค์	4
ขอบเขตการศึกษา	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ประวัติชุมชน	6
ศาสนสถานและสถานที่สำคัญของชุมชน	10
ชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม	14
วิถีการผลิต 12 เดือนบ้านสันถนน	30
การวิเคราะห์ชุมชน	31
การจัดการปัญหาที่ผ่านมา	32
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	
รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม	36
บทที่ 4 ผลการดำเนินกิจกรรม	
สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภูมิหลัง ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เหตุแห่งหนี้)	72
พฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภคของชาวบ้านบ้านสันถนน รวมทั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการอุปโภค/บริโภค ตลอดจนค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ก่อให้เกิดหนี้สิน	80
วิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนน ด้วยการให้หลักทางศาสนา	82
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา	91
สิ่งที่ได้เรียนรู้ของทีมวิจัย	97

	สารบัญ (ต่อ)	
เรื่อง		หน้า
ปัจจัยที่เอื้อให้ประสบความสำเร็จ		98
ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการทำงาน		98
ข้อเสนอแนะ		99
ภาคผนวก		
แบบสำรวจภาวะหนี้สินครัวเรือน		101
รูปภาพประกอบกิจกรรม		106

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

โดยปกติเมื่อกล่าวถึงความยากจนและคนจนสำหรับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายในโลกแล้วก็จะหมายถึงประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่มีฐานะความเป็นอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สังคมยอมรับได้โดยมีเกณฑ์วัดหรือตัวชี้วัดที่สามารถบ่งบอกถึงระดับความเป็นอยู่ของแต่ละคนหรือแต่ละครัวเรือนว่าอยู่ในระดับที่ยากจนหรือไม่เพียงใดทั้งนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าปัญหาความยากจนในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปเอเชียและแอฟริกันนั้นเป็นปัญหาที่สั่งสมมานานซึ่งทุกประเทศที่ประสบปัญหาดังกล่าวพยายามหาแนวทางหรือมาตรการแก้ไขเยียวยาเพื่อให้ความยากจนบรรเทาเบาบางหรือหมดไปแต่ยังไม่เคยมีปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมว่ามีประเทศใดในโลกสามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้สำเร็จทั้งนี้เนื่องจากความยากจนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งในระดับครัวเรือนระดับสังคมระดับท้องถิ่นระดับประเทศระดับภูมิภาคจนกระทั่งในระดับโลก อีกทั้งยังมีลักษณะพลวัตร (dynamic) ซึ่งเกิดขึ้นจากสาเหตุต่างๆ ในหลายมิติด้วยกันจึงยากที่จะแก้ไขด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งโดยที่ยังไม่สามารถระบุถึงสาเหตุของปัญหาได้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

ปัญหาของความยากจนดังที่ได้กล่าวมาแล้วส่วนที่สำคัญมากที่สุดเกิดจากสถานะที่คนจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรมีปัญหานี้สินที่สะสมเรื้อรังมานานโดยเฉพาะจากหนี้สินนอกระบบเนื่องจากก่อนปี พ.ศ. 2509 ยังไม่มีสถาบันการเงินในระบบที่จะเป็นแหล่งสินเชื่อให้แก่เกษตรกรโดยตรงทำให้เกษตรกรที่ขาดแคลนเงินทุนจำเป็นต้องหันไปกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงรัฐบาลจึงได้ออกเป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ขึ้นในปีพ.ศ. 2509 เพื่อลดบทบาทของสินเชื่อนอกระบบให้น้อยลงจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของธ.ก.ส. ซึ่งเป็นสถาบันสินเชื่อของรัฐประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเนื่องจากสภาพหนี้สินและดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญโดยเฉพาะในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ (Economic crisis) ในปีพ.ศ. 2540

สำหรับปัญหานี้สินและความยากจนของประชากรในภาคชนบททั้งหลายทั่วโลกหรือแม้แต่ในประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมาจากปัจจัยที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลปัจจัยทางสังคมปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยการเข้าร่วมโครงการตามนโยบายรัฐเป็นต้นทั้งนี้โดยมีปรากฏการณ์จากผลงานวิชาการหรือจากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหานี้สินและความยากจนของกลุ่มคนยากจนในชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคครัวเรือนของเกษตรกรรายย่อยโดยผู้วิจัยได้ประมวลปัจจัยโดยภาพรวมเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยนี้ได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลเกิดจากปัญหาพื้นฐานทางการศึกษาของเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนซึ่งมีการศึกษาน้อยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมจึงเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการให้การฝึกอบรมและให้ความรู้ตลอดจนวิทยาการสมัยใหม่ต่างๆ ไม่บรรลุผลเท่าที่ควรจนเกิดวงจรแห่งความยากจน (Vicious

circle) ในหมู่เกษตรกรได้แก่ “จน-โง่-เจ็บ” ซึ่งยากที่จะเอื้อมมือจากนี้ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมของเกษตรกรซึ่งส่วนหนึ่งถูกหล่อหลอมมาจากค่านิยมที่ไม่ถูกต้องภายในท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ได้แก่ การที่เกษตรกรนำเงินกู้จากสถาบันการเงินในระบบไปใช้ผิดวัตถุประสงค์เช่นการนำไปซื้อปัจจัยที่ใช้บริโภคในครัวเรือนหรือใช้งานบวชแต่งงานเป็นต้นต่อมาภายหลังเมื่อถึงคราวครบกำหนดชำระหนี้เกษตรกรบางส่วนไม่สามารถชำระหนี้ได้แต่อีกส่วนหนึ่งก็มีเจตนาบิดพลิ้วหรือมีพฤติกรรมที่ไม่ต้องการใช้หนี้โดยเฉพาะหนี้ในระบบซึ่งมาตรการควบคุมไม่เข้มงวดเหมือนหนี้ในระบบ

2. ปัจจัยด้านสังคมประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมแต่ที่ผ่านมาแนวทางในการพัฒนาประเทศมักมุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคการเกษตรรวมทั้งการให้ความสำคัญโดยการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆให้กับภาคเมืองมากกว่าภาคชนบทจึงก่อให้เกิดความแตกต่างทางด้านรายได้เป็นอย่างมากระหว่างเกษตรกรและกลุ่มรายได้อื่นๆและระหว่างเกษตรกรในภูมิภาคต่างๆของประเทศซึ่งประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลคือเกษตรกรจึงยังคงยากจนทุกโภชนาการที่อยู่อาศัยไม่แข็งแรงปลอดภัยมีการศึกษาต่ำและไม่มีมาตรฐานการครองชีพที่ดีดังนั้นประเทศไทยจึงเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและประชากรเพียงส่วนน้อยที่มั่งคั่งร่ำรวย(บันทึกย่อการค้าและวิรยยาน้อยวงศ์ณรงค์ 2533 : 73-103)

3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจได้แก่ 3.1 ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินซึ่งเป็นปัจจัยทางการผลิตที่สำคัญของเกษตรกรโดยตรงโดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินการเกษตรขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพซึ่งการมีที่ดินเพื่อการเกษตรขนาดเล็กยังหมายถึงการได้ผลผลิตน้อยเมื่อมีผลผลิตน้อยก็ไม่พอกับการดำรงชีพจึงไม่มีส่วนเหลือเพื่อขายทำให้ไม่มีรายได้หรือมีรายได้ต่ำจึงไม่มีเงินพอที่จะนำมาชำระหนี้ นอกจากนี้ยังพบว่าที่ดินการเกษตรบางส่วนเสื่อมสภาพเพราะเกษตรกรขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงบำรุงดินเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ให้เช่าทำให้ผลผลิตทางเกษตรที่ได้รับไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการผลิต 3.2 ปัญหาแหล่งน้ำทางการเกษตรโดยมีพื้นที่การเกษตรทั่วประเทศเพียงไม่เกินร้อยละ 25 เท่านั้นที่ได้รับน้ำจากระบบชลประทาน ประกอบกับระบบนิเวศได้รับผลกระทบเนื่องจากการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำตามธรรมชาติทำให้ภาคการเกษตรขาดแคลนน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการผลิตต้องพึ่งพาฝนเพียงอย่างเดียวทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องเสี่ยงต่อสภาวะธรรมชาติการใช้เทคโนโลยีในการผลิตไม่มีประสิทธิภาพผลผลิตการเกษตรจึงตกต่ำและไม่แน่นอน 3.3 ปัญหาด้านการตลาดเนื่องจากราคาผลผลิตการเกษตรไม่แน่นอนยากต่อการพยากรณ์และยังถูกกดราคารับซื้อจากพ่อค้าคนกลางทำให้เกษตรกรขายสินค้าเกษตรได้ในราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริงเกษตรกรจึงขาดแรงจูงใจในการนำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ไม่ยอมลงทุนหรือเสียค่าใช้จ่ายเพื่อปรับปรุงผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพดีขึ้นโดยในปัจจุบันถึงแม้ผลผลิตการเกษตรจะมีราคาสูงขึ้นแต่สารเคมีที่ใช้เพื่อการเกษตรมีราคาสูงขึ้นมากกว่าถ้าหากเกษตรกรสามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้

ต้นทุนจะต่ำกว่ามากแต่ไม่สามารถทำได้เพราะพื้นดินขาดการบำรุงอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน ประกอบกับเกษตรกรไม่มีความรู้เพียงพอที่จะทำเกษตรอินทรีย์อย่างได้ผลดีได้

4. ปัจจัยด้านการเมืองพบว่านโยบายในการพัฒนาประเทศขาดความต่อเนื่องและทิศทางการพัฒนาส่วนใหญ่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและเฉพาะเรื่องมากกว่าการวางแผนระยะยาวอย่างเป็นระบบผลของการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นไปอย่างฉาบฉวยไม่สามารถส่งผลต่อเกษตรกรหรือกลุ่มเป้าหมายในการปรับปรุงคุณภาพและปริมาณการได้อย่างเป็นรูปธรรมผลก็คือเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงยากจนเช่นเดิมและยังมีหนี้สินเพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากนโยบายประชานิยมปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อปัญหาความยากจนและหนี้สินของเกษตรกรในชนบทไทยด้วยเหตุนี้ในการที่จะอธิบายถึงสาเหตุของหนี้สินโดยใช้ตัวแปรใด ตัวแปรหนึ่งหรือปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะให้ครอบคลุมถึงสาเหตุของหนี้สินของกลุ่มคนยากจนที่แท้จริงได้ดังนั้นการพิจารณาถึงสาเหตุแห่งหนี้สินจึงต้องพิจารณาเป็นองค์รวมและต้องมีความเชื่อมโยงในเชิงองค์ประกอบของปัจจัยร่วมต่างๆจากหลายมิติที่ส่งผลต่อปัญหาหนี้สินปัจจุบันยังไม่มีงานวิจัยที่ทำการศึกษาวិเคราะห์เจาะลึกและประมวลผลถึงสภาวะหนี้สินของเกษตรกรในภาคชนบทว่ามีสาเหตุมาจากตัวแปรภายใต้ปัจจัยอะไรบ้าง

บ้านสันถนนวน ตั้งอยู่ในเขตตำบลป่าดุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในหมู่บ้านมีพื้นที่ทั้งหมด 270 ไร่ พื้นทำการเกษตรปลูกข้าว 150 ไร่ ปลูกข้าวเหนียว 120 ไร่ ทั้งนาปี และนาปรัง ปลูกหอมใหญ่ 45 ไร่ ปลูกถั่วเหลือง 15 ไร่ และพื้นที่เลี้ยงปลานิล แหล่งน้ำที่มีในหมู่บ้าน คือ ประปาหมู่บ้าน ใช้ประโยชน์กระจายน้ำให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน ปี 2539 มีการจัดตั้งสหกรณ์หอมหัวใหญ่ ปี 2543 ตั้งธนาคารหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ โดยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของบ้านสันถนวนคือ รายรับที่ส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร และการรับจ้างจากบริษัทนมจีน บางปีก็ประสบปัญหาราคาผลผลิตที่น้อย ส่วนรายจ่ายนั้น แบ่งออกเป็นรายจ่ายที่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายจากการเกษตร เช่น อุปกรณ์ ปุ๋ย อาหารสัตว์(สัตว์เลี้ยงเช่น กบ ไก่) ค่าสาธารณูปโภค ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทั้งค่ากิน ค่าของใช้ต่างๆในบ้าน ใช้หนี้สิน ผ่อนรถยนต์ ค่าเทอมบุตร ในส่วนรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าโทรศัพท์มือถือ ค่าเสื้อผ้า ค่าเหล้า บุหรี่ ทำให้รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย จึงต้องกู้เงินจากแหล่งต่างๆ เช่น กองทุนเงินล้านของหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จะเห็นได้ว่ารายจ่ายที่มีมากกว่ารายรับ ซึ่งรายรับนั้นไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตด้วย เมื่อถึงกำหนดชำระก็ไม่สามารถชำระได้ บ้านสันถนวนจึงเห็นว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข เนื่องจากปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านอื่นๆตามมาอีกมากมาย เพื่อใช้เป็นฐานความรู้ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหนี้สินและความยากจนของเกษตรกรในหมู่บ้านสันถนวนอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมศาสนาทั้ง 2 ศาสนาได้อย่างแท้จริงงานวิจัยนี้จึงเป็นความพยายามศึกษาเพื่อจะลดและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

โจทย์วิจัย

การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชน บ้านสันถนน ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิหลัง ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจภาคครัวเรือนของชาวบ้าน บ้านสันถนนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เหตุแห่งหนี้)
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภค ของชาวบ้านบ้านสันถนน รวมทั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการอุปโภค / บริโภค ตลอดจนค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ก่อให้เกิดหนี้สิน
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนนด้วยการใช้หลักทางศาสนา

ขอบเขต

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษาสมาชิกในชุมชนบ้านสันถนน หมู่ 6 ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 10 ครัวเรือน ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- การศึกษาบริบทชุมชนและ สภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิหลัง ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เหตุแห่งหนี้)
- การศึกษาพฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภค ของชาวบ้านบ้านสันถนน รวมทั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการอุปโภค / บริโภค ตลอดจนค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ก่อให้เกิดหนี้สิน
- การศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องที่ทำให้เกิดหนี้
- การศึกษาหลักศาสนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อเชื่อมโยงสู่การวิเคราะห์เหตุแห่งหนี้และเชื่อมโยงกับหลักศาสนธรรมอย่างไร

โดยมีระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 12 เดือน คือ มกราคม 2559 - 31 ธันวาคม 2559

คณะผู้วิจัย

1. นายบุญยง ถนอมบุญ หัวหน้าทีมวิจัย
2. พระอำนวยการโณ ชุตินุโร
3. นายศุภลักษณ์ สุนทรพันธ์
4. นางบัวคำ โปรธา
5. นางสาวเดือน ญาณวุฒิ
6. นางยุพิน ศรีสุวรรณ
7. นายอนุสรณ์ ถนอมบุญ
8. นางผ่องศรี ปาลี
9. นายชุมพล ดวงเดช
10. นางพิมพ์วิญญู ไชยยศ

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

■ ประวัติชุมชน

หมู่บ้านสันถนนตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2340 ชื่อเดิมชื่อ สันชนน คำว่า “ชนน” เป็นภาษาพื้นเมืองแปลว่า “ถนน” เนื่องจากที่ตั้งของหมู่บ้านนี้จะมีลักษณะเป็นเนิน และมีช่องทางที่ชาวบ้านใช้สัญจรผ่านไปมาตลาดเมื่อถนนหรือชนนหรือเส้นทางเดินเป็นเนิน คำว่า “เนิน” ภาษาท้องถิ่นก็จะเรียกว่า “สัน” ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “สันชนน” ภายหลังก็ได้เปลี่ยนมาเป็น “สันถนน” ดังคำที่แม่ฮุยซึ่งเป็นคนยุคหลานของคนที่มานุกเบิกและพอจะจดจำชื่อได้บอกว่า “หมู่บ้านสันถนนจะเป็นลุ่ม ถนนบ้านเราจะเป็นดอนและสูง จึงชื่อว่าบ้านสันถนน คนสมัยก่อนเรียก “สันชนน”

เดิมบ้านสันถนนเป็นที่รกร้างว่างเปล่า มีผู้เฒ่าผู้แก่ที่อพยพมาจากหลายพื้นที่ เช่น บ้านน้ำจำ บ้านสันกลางใต้ บ้านคอยชีว สันกำแพง / บ้านสันคือ สารภี / สันพระเนตร สันทรายหลวง อำเภอสันทราย / มาบุกเบิกจับจองเป็นที่อยู่อาศัยจากหลายพื้นที่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน บางคนลี้ภัยสงครามมาอยู่ เช่น แม่ฮุยมา วินังเป็นคนสารภี หนีสงครามโลกครั้งที่ 2 มีพี่น้องอยู่ที่สันถนน ในขณะที่บางคนกลัวน้ำท่วม บางคนอยู่ลุ่มน้ำกว่งกลัวน้ำกว่งจะท่วม จึงต้องอพยพมาอยู่ ณ ที่แห่งนี้

ในยุคแรกเริ่มของการเข้ามาอยู่ในอาศัณนั้น คนในหมู่บ้านสันถนนจะแผ้วถางป่าจับจองที่ดินทำกินของตนเอง โดยแต่ละคนก็จะทำคนละไม่เกินครึ่งไร่เศษ ด้วยเหตุผลคิดหากทำเยอะก็ไม่รู้จะเก็บผลผลิตอย่างไร หรือไม่รู้ว่าจะเอาไปขายให้ใคร เพราะทุกคนก็ปลูกข้าวปลูกพืชในลักษณะที่เหมือนกัน ใช้วิธีอิงอาศัยกัน หากจำเป็นที่จะต้องกินในสิ่งที่ตนเองไม่ได้ปลูกเองชาวบ้านจะใช้วิธีขอแบบที่เรียกว่า “เอิ้นเอวว่าขอกิน” ซึ่งหลายครั้งคนที่เราขอกินนั้นก็ไม่ได้ยิน เป็นเพียงการบอกกล่าวเท่านั้นเอง การแลกเปลี่ยนก็เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของระบบเศรษฐกิจในยุคแรกเริ่มของบ้านสันถนน นอกจากนี้บางคนยังกล่าวถึงเหตุผลที่คนสมัยรุ่นก่อนนั้นไม่แผ้วถางจับจองป่าเป็นที่ทำกินเยอะก็เพราะไม่อยากเอาไม้มาทำรั้ว ต่อเมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นหรือคนที่อาศัยอยู่เดิมแตกลูกแตกหลานออกไป ที่ทำกินไม่ค่อยจะเพียงพอก็ไปแผ้วถางที่ใหม่ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูคนในครอบครัวเท่านั้นเอง

นอกจากอาชีพหลักของคนบ้านสันถนนในยุคแรกๆ จะทำเกษตรเป็นหลักแล้ว แม่ฮุยมา แม่ฮุยน้อย แม่ดวงจันทร์ แม่จันทร์ทา ป้าไส ฮุยมูล ก็ได้ทำขนมเส้นไปขายที่ตลาดสดอำเภอพร้าว ซึ่งในยุคนั้นจะทำ

ขนมเส้นกันคนละไม่เกินข้าวสาร 5 ลิตร ซึ่งก่อนที่จะมีโรงสีข้าว นั้น ครกกระเดื่องจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารโดยวิธีการตำข้าว วิธีการตำข้าวแบบเดิมของชาวบ้านสันถนน(หรือชาวพื้นเมืองทั่วไป) นั้นเป็นการกระเทาะแยกเอาเปลือกหุ้มจากเมล็ดข้าว ด้วยครกกระเดื่อง ซึ่งตัวครกทำจากท่อนไม้กลมยาวพอประมาณ มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เมตร เจาะเป็นร่องลึกตรงกลางเหมือนครกทั่ว ๆ ไป ตัวมอทำจากไม้เนื้อแข็งทั้งต้น ซึ่งจะแบ่งเป็นส่วนสำคัญสองส่วนคือหัวแม่มอและหางแม่มอหัวแม่มอ ในขณะที่หางแม่มอ คือส่วนที่อยู่ปลายของลำต้นและใช้ทำเหยียบเพื่อจะให้แม่มอกระดกขึ้นเวลาตำข้าว นอกจากนี้สากมอยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การตำข้าวจะเสร็จและได้เมล็ดข้าวสวยหรือไม่ขึ้นอยู่กับสาก การใช้สากตำข้าวแต่ละขั้นตอนจะมีวิธีที่แตกต่างกัน ถ้าใช้สากผิวด้านนี้จะทำให้ข้าวที่ตำนั้นเป็นข้าวหักหรือเมล็ดข้าวไม่สวย ทั้งหมดนี้หากแม่ค้าขายขนมจีนตำข้าวเสร็จแล้วก็นำข้าวไปผ่านกรรมวิธีแล้วเอาไปขายตลาดเมืองพร้าว ถ้าขายไม่หมดก็เอาไปขายข้าวหมักทำ

นอกจากขนมเส้นแล้วยังมีผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านสันถนนในยุคนี้สามารถนำไปขายให้ที่ตลาดได้อีกคือ ข้าวแคบ ข้าวควบ และขนมจีง โดยในส่วนของข้าวควบนั้นแม่ของแม่ฮุยอินคำ ขายข้าวควบเป็นคนแรก ซึ่งท่านก็นำเข้ามาจากอำเภอสารภี ชุมชนที่ท่านจากมา

การปกครองภายในหมู่บ้านตั้งแต่เดิมจนถึงปัจจุบันก็มีกำนันคนแรกในหมู่บ้าน คือ 1.กำนันตัน 2. ผู้ใหญ่โพธิ คำไชยลิก 3.ผู้ใหญ่สิงห์แก้ว สิงห์แก้ว 4.ผู้ใหญ่ปัน ถนอมบุญ 5.กำนันจุ ตาสม 6.ผู้ใหญ่อุ่น กุลทอง 7.ผู้ใหญ่สงวน ประรัมย์ 8.ผู้ใหญ่บุญเรือง ถนอมบุญ และ ปัจจุบัน 6.กำนันสมิง ถนอมบุญ

■ ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง

ลักษณะที่ตั้งอาณาเขต ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอพร้าว ห่างจากตัวอำเภอพร้าว 2 กิโลเมตร

เนื้อที่อาณาเขต มีทั้งสิ้นประมาณ 581 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ที่นา ที่สวน มีสายน้ำเล็กๆไหลผ่านตลอดปี โดยทั่วไปจะมี 3 ฤดูร้อน ฤดูหนาว และฤดูฝน ในฤดูร้อนอากาศจะไม่ร้อนเท่าใดนัก ในฤดูหนาวอากาศค่อนข้างหนาวเย็น เต็มไปด้วยหมอก ส่วนฤดูฝนนั้นฝนจะตกตามฤดูกาล และจะมีฝนตกในปริมาณมาก ช่วงกลางคืนอากาศเย็นขึ้น

ทิศเหนือ ติดกับบ้านสันคะมอก ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว

ทิศใต้ ติดกับหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 8 9 และ 12 ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว

ทิศตะวันออก ติดหมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว

ทิศตะวันตก ติดข้ามลุ่มเวียง บ้านช่างคำ ตำบลเวียง อำเภอพร้าว

แต่เดิมนั้น ทิศเหนือ ของหมู่บ้านสันถนน จะเป็นทุ่งนาหมด ไม่มีบ้านเรือนของคนอย่างที่เราเห็น ณ ปัจจุบัน แต่เมื่อสามสิบกว่าปีที่ผ่านมา ในหมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือนมากขึ้นเนื่องจากขยายครอบครัวจึงมีการถมที่สร้างบ้านเพิ่มขึ้น แม้จะมีคนภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่บ้างแต่เมื่อเทียบกับสัดส่วนแล้วก็ถือว่าน้อยกว่าลูกหลานที่ขยายเรือนออกไป

การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่ง ชาวบ้านสันถนนหากจะต้องเดินทางไปต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด จะต้องเดินทางจากหมู่บ้านประมาณหนึ่งกิโลเมตรเพื่อไปขึ้นรถที่สถานีขนส่งรถยนต์โดยสารประจำทาง พะว้า – เชียงใหม่ อยู่ 2 สาย คือ สายเหนือ เป็นเส้นทางจากอำเภอพร้าวไปทางอำเภอเชียงดาว แล้วอ้อมเข้าตัวเมืองเชียงใหม่ และสายใต้จะเดินทางจากจากอำเภอพร้าวไปทางตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง ผ่านอำเภอสันทราย เข้าอำเภอเมืองเชียงใหม่การคมนาคมขนส่งทั้งสองเส้นทางเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่ขนส่งปัจจัยและสินค้าต่าง ๆ ระหว่างอำเภอพร้าวกับอำเภอพร้าวหรือจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่น่ารายได้และความเจริญมาสู่อำเภอพร้าว

ทั้งนี้บ้านสันถนนจะมีถนนสายหลักในหมู่บ้าน จำนวน 3 สาย คือ

1. ถนนสายกลางหมู่บ้าน
2. สายรอบได้วัดไปหมู่ที่ 4
3. ถนนสายใต้ไปหมู่ที่ 12 ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ถนนลาดยาง 1 สาย ถนนลูกรัง 3 สายและคอนกรีต 1 สาย

ลักษณะภูมิประเทศทางกายภาพ

สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ลาดเนินเขาพื้นที่ราบลุ่ม ที่นา ที่สวน มีสายน้ำเล็กๆไหลผ่านตลอดทั้งปี ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นอย่างดี

มีเนื้อที่ของหมู่บ้านประมาณ 581 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย 54 ไร่ พื้นที่ทำนา 271 ไร่ พื้นที่ทำไร่ทำสวน 231 ไร่ พื้นที่ทำการประมง 7 ไร่ และพื้นที่สาธารณะ 18 ไร่

ลักษณะภูมิอากาศ ในช่วงฤดูร้อนจะพบเจอปัญหาหมอกควัน เนื่องจากทิศตะวันออกจะติดกับภูเขา ในขณะที่ฤดูหนาวจะพบกับอากาศที่หนาวเย็นมาก ทั้งนี้ในฤดูแล้ง น้ำเพื่อใช้ในการเกษตรค่อนข้างแห้งแล้ง เนื่องจากไม่มีที่กักเก็บน้ำขนาดใหญ่ การตัดไม้ทำลายป่า การทำลายแหล่งน้ำ โดยที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรน้ำ น้ำที่ใช้ทำนา นาปีใช้น้ำห้วยแม่สะลมม แม่ทาด น้ำฝน นาปรัง ใช้น้ำแม่สะลมม (ลักษณะแบ่งคิ่ว) น้ำบาดาล
2. ทรัพยากรดิน เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวและถั่ว

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

จำนวนประชากร ประชากรมีทั้งสิ้น 373 คน แยกเป็นชาย 168 คน เป็นหญิง 205 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 158 ครัวเรือน

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านสันถนนวนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งจะมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก รองลงมาคือรับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ ในการทำไร่นั้นพืชที่ชาวบ้านสันถนนวนส่วนใหญ่ปลูก คือ ถั่วเหลืองและหอมหัวใหญ่ นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านบางคนทำสวนลำไยเป็นอาชีพเสริม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

อาหาร

ขนมเส้น เป็นอีกหนึ่งอาชีพของคนบ้านสันถนน เมื่อก่อนจะไม่ขายเป็นกิโล ขายเป็นเจ้า (หมูนเหมือนกันหอยแล้วนำมาวางบนเฟือง เก็บไว้ในซ้า) สมัยก่อนจะหอบ จะทำไม่เยอะ วันละ 5-6 ลิตร ทำสืบกันมาตั้งแต่อดีต เล่ากันว่ามาจากกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านสันคือ หนองผึ่ง สารภี เชียงใหม่

เมื่อเวลาทำขนมเส้น จะทำบ้านใครบ้านมัน จะทำมองใครมองมัน ขายใครใครมัน 6 ลิตรจะขายได้ ดีกว่าขายข้าวสารครึ่งต่อครึ่ง แต่ก็ไม่ได้เก็บเงินเพราะลูกหลานเยอะ

ปัจจุบันเหลือ 2 หลังคาเรือน จากเดิมที่ทำเกือบทุกหลังคาเรือน เนื่องจากรุ่นพ่อ แม่พัก ก็ไม่ได้สืบต่อไปทำงานข้างนอก และอีกหนึ่งเหตุผลคือหากทำขนมขึ้นด้วยแรงงานคนจะเหนื่อย มีสิบคนก็เหนื่อยสิบคน แต่พอมาช่วงหลังมีคนนำอุตสาหกรรมมาใช้ ไม่ต้องจ้างแรงงานคน

ข้าวควบรูปช้าง รูปม้า โดยนางอินคำ ทาคำ วิธีการจะเอาข้าว กข.หก มาแช่ เอาอ่อนๆ เอามาตั้ง เอาไปตำ แล้วเจียวน้ำอ้อยสองลิตรน้ำอ้อยครึ่งกิโล ทำเป็นแผ่น เอาไปตาก แล้วมาปิ้ง ปัจจุบันไม่ค่อยมีแล้ว เนื่องจากผิไฟแล้วร้อน และที่สำคัญคือไม่มีพื้นที่เพียงพอต่อการทำ

ศาสนสถานและสถานที่สำคัญของชุมชน

คริสตจักรราษฎร์สุวรรณ

คริสตจักรราษฎร์สุวรรณ เป็นคริสตจักรในสังคมคริสตจักรภาคที่หนึ่งแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงพร้าว ที่ตั้งคริสตจักรอยู่บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 6 บ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ก่อกำเนิดเป็นชุมชนคริสเตียนในหมู่บ้านดังกล่าวเมื่อปี ค.ศ. 1892 (พ.ศ. 2435) นับเป็นคริสตจักรที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

ประวัติความเป็นมาของชุมชนคริสเตียนบ้านสันถนน มีต้นกำเนิดมาจากกลุ่มคริสเตียนจาก 3 หมู่บ้านมารวมกัน คือ บ้านทุ่งกู่ บ้านสันถนน และบ้านตันรุ่ง โดยในปี ค.ศ. 1892 (พ.ศ. 2435) มีครอบครัวคริสเตียน คือ ครอบครัวของผู้ปกครองบ้าน สังขสดี ได้ย้ายมาจากบ้านสันผักหวาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาอยู่ที่บ้านทุ่งกู่ หมู่ที่ 2 ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว ต่อมาในปี 1911 (พ.ศ. 2454) ครอบครัวแม่ฟอง ใจฟอง ย้ายมาจากบ้านทุ่งอ้อ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาอยู่ที่บ้านทุ่งกู่เป็นครอบครัวคริสเตียนครอบครัวที่สอง

ภายหลังก็มีครอบครัวอื่นๆจากเขตอำเภอสันกำแพง ได้แก่นายเหมย ถนอมบุญ ครอบครัวนายทา จักรเกษตร บ้านสันกลาง อำเภอสันกำแพง และครอบครัวนายคุณา เป้งจจิต บ้านสันข้าวแคบ อำเภอสันกำแพง ได้เข้ามาอยู่อาศัยที่หมู่บ้านสันถนน ต่อมาในปี 1919 ครอบครัวน้อยจันทร์ ถนอม ได้ย้ายมาจากบ้านสันกลาง อำเภอสันกำแพง มาอยู่ที่บ้านต้นรุ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว

ช่วงสมัยแรกนั้นได้มีศาสนาจารย์ใจมา โกวรรณ ซึ่งย้ายมาจากบ้านแม่ดอกแดง อำเภอดอยสะเก็ด มาอยู่บ้านทุ่งหลวง อำเภอพร้าว ตั้งแต่ปี 1902 ได้ออกทำการประกาศสั่งสอนพระกิตติคุณของพระเจ้าตามหมู่บ้านต่างๆ ต่อมาครอบครัวคริสเตียนในเขตเวียงพร้าว โดยเฉพาะคริสเตียนที่บ้านถนนมีลูกหลานเพิ่มมากขึ้น กลุ่มคริสเตียนขยายใหญ่ขึ้นเป็นชุมชนคริสเตียนบ้านสันถนน โดยชาวบ้านจะพากันเดินไปตามทางเกวียนฤดูฝนจะเป็นโคลนตม เพื่อไปร่วมนมัสการพระเจ้าที่คริสตจักรที่ 1 เวียงพร้าว ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตกประมาณ 1 กิโลเมตร จนกระทั่งราวช่วงปี ค.ศ.1934-1941 ชุมชนคริสเตียนบ้านสันถนนได้ขอมติจากคริสตจักรภาคที่ 1 เวียงพร้าว เพื่อตั้งเป็นหมวดคริสเตียนขึ้น คริสตจักรที่ 1 เวียงพร้าว จึงทำหนังสือถึงคณะกรรมการคริสตจักรภาคที่ 1 เชียงใหม่-ลำพูน พิจารณาเห็นชอบและมีการอนุมัติให้ชุมชนคริสเตียนบ้านสันถนนตั้งเป็นหมวดคริสเตียนสันถนน ขึ้นกับคริสตจักรที่ 1 เวียงพร้าว

เมื่อจัดตั้งเป็นหมวดแล้ว คริสตจักรสมาชิกหมวดคริสเตียนสันถนนยังคงไปร่วมนมัสการที่คริสตจักรเวียงพร้าวเรื่อยมา จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ปลายปี ค.ศ.1941 คริสตจักรหลายแห่งถูกปิด บางคริสตจักรงดการนมัสการช่วงคราวเนื่องจากเกิดความหวาดกลัว บางแห่งถูกทางราชการใช้โบสถ์เป็นที่พักรักษา และสมาชิกคริสตจักรบางแห่งที่เป็นผู้ขายถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารทำงานช่วยทางราชการ สถานการณ์ที่หมวดคริสเตียนสันถนนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ.1941-1945) ไม่มีการนมัสการพระเจ้าเหมือน เนื่องจากความหวาดกลัวต่อคำขู่ของบุคคลในระดับผู้นำทางบ้านเมือง จากคำบอกเล่าของชาวบ้านเล่าว่า เวลานั้นได้มีการขู่หากใครทำการนมัสการพระเจ้าจะถูกฆ่าทั้งโคตร บรรดาคริสตชนจึงหวาดกลัวและไม่กล้านมัสการพระเจ้า ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีศาสนาจารย์ใจมา โกวรรณ ผู้ดูแลคริสตจักรที่ 1 เวียงพร้าว และผู้ปกครองหนานจักร จักรเกษตร ที่อยู่เวียงเชียงใหม่ ศาสนาจารย์โฮเวิร์ด แคมป์เบล และศาสนาจารย์โรเดอริค เอ็ม กิลลีส ได้มาเยี่ยมเยียน เทศนา อบรมสั่งสอนและประกาศพระกิตติคุณของพระเจ้าที่หมวดคริสเตียนสันถนนเป็นครั้งคราว

ในปี ค.ศ.1948 หมวดคริสเตียนสันถนนได้ตกลงซื้อบ้านไม้พร้อมที่ดินของม้านายกอินธา กัณธิพันธ์ ในราคา 1,800 บาท เพื่อใช้เป็นที่ดินนมัสการพระเจ้า เมื่อม้านายกอินธาขายบ้านแล้วไม่นานครอบครัวของท่านก็

ย้ายไปอยู่คริสต์จักรแผ่นชัยทอง บ้านแม่มาว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ หมวดคริสเตียนสันถนได้ทำการปรับปรุงตัดแปลงเรือนไม้ที่ซื้อมาทำเป็นโบสถ์นมัสการพระเจ้าในวันอาทิตย์ ซึ่งนับว่าเป็นโบสถ์หลังแรกของหมวดนี้

ในปี ค.ศ. 1948 หมวดคริสเตียนสันถนได้ยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการคริสตจักรภาคที่ 1 เชียงใหม่-ลำพูน เพื่อขอยกฐานะของหมวดขึ้นเป็นคริสต์จักร จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน บอกถึงเหตุผลที่ขอแยกมาตั้งเป็นคริสต์จักรว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทางในช่วงฤดูฝน ในฤดูร้อนก็ร้อนมาก และระยะทางไกลทำให้มีคนไปร่วมนมัสการน้อย เด็กและคนชราไม่ค่อยมีโอกาสไปนมัสการที่โบสถ์ อีกทั้งยังมีความไม่เข้าใจระหว่างหมวดคริสเตียนสันถนกับคริสต์จักรที่ 1 เวียงพ้าว บางเรื่องด้วย แต่เข้าใจว่ายังไม่มี การอนุมัติให้เป็นคริสต์จักร

ในปี ค.ศ. 1949 ศาสนาจารย์อินหลวง โกวรรณ ได้มาเป็นประธานคณะกรรมการหมวดคริสเตียนสันถน พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่คือ ผู้ปกครองจันทร์ตา มานารักษ์ ผู้ปกครองคำอ้าย ธิวรรณ และผู้ปกครองอินถา ถนอมบุญ ในการประชุมคณะกรรมการของหมวดคริสเตียนสันถน ได้ตกลงให้รื้อโบสถ์หลังแรกที่เป็นเรือนไม้ แล้วสร้างขึ้นใหม่ เป็นโบสถ์หลังที่ 2 โดยตกลงจ้างนายช่างเฉพาะฝีมือมาทำการปลูกสร้างอาคาร 750 บาท ศาสนาจารย์อินหลวง โกวรรณ ได้ประกอบพิธีวางศิลาหัวมุมโบสถ์หลังที่ 2 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 1949 โบสถ์หลังนี้ปลูกเป็นแบบโรงเรือนใต้ถุนสูง พื้นกระดาน และฝาไม้ ไม่มีหน้าต่างแต่ใช้ฝาเลื่อนมีช่องแทนตัวโบสถ์กว้าง 10 ศอก ยาว 15 ศอก สูง 7 ศอก หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินมีหอรบั้ง บรรจุคนได้ประมาณ 200 คน และในวันที่ 12 มิถุนายน ปีเดียวกัน ได้ประกอบพิธีฉลองโบสถ์หลังที่ 2 โดยผู้ประกอบพิธีคือศาสนาจารย์แพนซิส ซีลี และนายแพทย์ฟิลลิป แมคคาเนียล

ปี ค.ศ. 1950 หมวดคริสเตียนราชบุรีสุวรรณ มีสมาชิก 22 ครอบครัว สมาชิก 96 คน ผู้ปกครอง 4 คน และมรรคนายก 2 คน

จากที่หมวดคริสเตียนบ้านสันถนได้ยื่นคำร้องต่อคริสต์จักรภาคที่ 1 เชียงใหม่-ลำพูน เพื่อขอยกฐานะของหมวดเป็นคริสต์จักร นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 จนกระทั่งในการประชุมคณะกรรมการคริสตจักรภาคที่ 1 เมื่อวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 1950 ที่ประชุมพิจารณาแล้วมีมติให้หมวดคริสเตียนราชบุรีสุวรรณมีฐานะเป็นคริสต์จักรตามที่ขอและในปีเดียวกันได้มีการสถาปนาหมวดคริสเตียนราชบุรีสุวรรณ เป็นคริสต์จักรราชบุรีสุวรรณ โดยมี

เจ้าหน้าที่ของภาคที่ 1 เชียงใหม่-ลำพูน มาทำพิธีสถาปนา ได้แก่ ศจ.ใหม่ สิทธิธัญญ์ ศจ.แก้ว ปุณณณิ ผป.เดชา วัฒนาวร และผู้ปกครองเสาก้าว จิตตวงศ์

ภายหลังการสถาปนาเป็นคริสตจักรแล้วยังไม่มีผู้อภิบาลเต็มเวลา มีเพียงเจ้าหน้าที่ของคริสตจักรภาคที่ 1 เชียงใหม่-ลำพูน มาเยี่ยมเยียน ดูแลเอาใจใส่เป็นครั้งคราว ต่อมาในวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ.1955 จึงได้มีการสถาปนาเจ้าหน้าที่คริสตจักรเพิ่ม

ในปี 1960 ศาสนาจารย์ดวง พันธุพงศ์ มาดูแลที่คริสตจักรราษฎร์สุวรรณ ขณะนั้นมี ผป.ทองคำ ถนอมบุญ เป็นประธานคริสตจักร ในต้นปีเดียวกันนั้น มีการประชุมคณะกรรมการคริสตจักรราษฎร์สุวรรณ ต่างเห็นว่าโบสถ์หลังที่ 2 ซึ่งสร้างด้วยไม้ทฤษีโตรม ไม่ค่อยมั่นคง และคับแคบ จึงมีการตกลงให้รื้อและสร้างขึ้นใหม่เป็นโบสถ์ถาวร ก่อด้วยอิฐ

ในปี 1961 ผป.ทองคำ ถนอมบุญ เป็นประธานคริสตจักร มีกรรมการก่อสร้างของคริสตจักร คือ ผป.คำ อ้าย ธิวรรณ และนายจันทร์ ใจฟอง ต่อมาในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1961 ศาสนาจารย์ดวง พันธุพงศ์ ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ห่มมุขโบสถ์หลังที่ 3 และในวันที่ 18 เมษายน ได้รื้อโบสถ์หลังที่ 2 เพื่อเตรียมการก่อสร้างโบสถ์ใหม่ และในปีเดียวกันนี้คณะกรรมการคริสตจักรภาคที่ 1 เชียงใหม่-ลำพูน ได้ส่ง ศาสนาจารย์จรัส อุประคำ มาดูแลเอาใจใส่คริสตจักรในเขต 2 อำเภอพร้าว ซึ่งท่านได้เริ่มทำงานที่เขต 2 ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 1961 โดยได้มีการมาเยี่ยมเยียนและเป็นประธานการประชุมธรรมกิจ คริสตจักรที่ราษฎร์สุวรรณเป็นครั้งคราว

ในปี 1963 ได้มีการฉลองโบสถ์ใหม่ในวันอาทิตย์ที่ 17 มีนาคม ค.ศ.1963 โดยศาสนาจารย์ดวง พันธุพงศ์ ประธานภาคที่ 1 เชียงใหม่-ลำพูน เป็นผู้เปิดผ้าคลุมป้ายโบสถ์และศาสนาจารย์ทองคำ พันธุพงศ์ ประธานกองการเผยแผ่ สภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นผู้เทศนา

วิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม

ชาวบ้านสันถนนจะนับถือศาสนา 2 ศาสนาคือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ โดยที่ ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธจะมี 368 คน ในขณะที่ศาสนาคริสต์จำนวน 60 คน แต่ที่โบสถ์จะมีคริสตศาสนิกจากหมู่บ้านอื่น คือ บ้านต้นลุงหมู่ที่ 3 บ้านทุ่งกุ่มหมู่ที่ 2 บ้านต้นกอกหมู่ที่ 4 บ้านห้วยกุ่มหมู่ที่ 7 มาร่วมกิจกรรมที่โบสถ์ รวมจำนวน 116 คน

ประเพณีประจำหมู่บ้าน

ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านสันถนน 12 เดือน

เดือนมกราคม ชาวพุทธในหมู่บ้านจะทำบุญตานข้าวใหม่ กล่าวคือวันเดือน 4 เหนือ ขึ้น 15 ค่ำ หรือเรียกว่าเดือน 4 เป็งเป็นประเพณีทานข้าวใหม่ และตานข้าวจี ข้าวหลาม บ้านสันถนนได้ถือเป็นประเพณีทำตลอดจนถึงทุกวันนี้ ตอนที่จะมีข้าวใหม่มาทานนั้น เราจะต้องทำไร่นาข้าวก่อนจึงจะมีข้าวใหม่ทานได้ การทำนาได้ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ลือพ่ออุ้ยพ่อหม่อน ปู่ลุง อวออา สืบสานกันมาถึงลูกถึงหลาน เหลน ล้วนแต่มีการทำไร่นากันทุกบ้านเรือน จะมีมากมีน้อยก็ตามฐานะของตน ผู้ไม่มีนาก็ได้เป็นเช่านาเขาทำบ้างไปรับจ้างเขาก็ก็น่า เพื่อได้มาให้เพียงพอแก่ครอบครัว ถือเป็นอาชีพของคนบ้านสันถนน ส่วนอาชีพอื่นเป็นอาชีพเสรี

การทำนาสมัยก่อนต้องใช้แรงวัวแรงควาย ชักลากเผือกไถต้องเตรียมเครื่องใช้ มีไถเผือก แยกควาย แยกนอຍ เชือกต่อสำหรับผูกแอก ผูกไถ เมื่อเดือน 8-9-10 มาถึง ฝนเริ่มตกลงมา ชาวนาก็จะตกกล้า หรือหว่านกล้า เริ่มเอาน้ำเข้าตกกล้าก่อน แล้วจะเอาข้าวเชื้อ (พันธุ์ข้าว) ประมาณกี่ต่าง (กี่เปียด) แล้วแต่นามีมากน้อยเท่าไร แล้วนำข้าวลงแช่น้ำ 3 คืน แล้วเอาออกจุก (อม) เจ้าของจะไถนาทำแปลงหว่านกล้าเมื่อแช่ 3 คืน แล้วเอาออกใส่ถุงใส่ทอหีบด้วยใบตอง แล้วอบไว้ 2 คืน เรียกข้าวน้ำ 3 บก 2 ก็จะได้ตากออกจึงนำไปหว่านในแปลงนาที่จัดไว้ หว่านกล้าแล้ว เจ้าของนาจะไถนารอกกล้า ถ้าน้ำอานวยให้ จะหมักไว้จนขึ้นไถยุบตัวลงหญ้าต่าง ๆ จะเน่ากลายเป็นปุ๋ยไปในตัว แล้วก็เริ่มเผือกกลับไปกลับมาให้เรียบ ถึงมือปลูกข้าวต่อจากนั้นก็คอยดูแลหญ้าและศัตรูพืชในขณะที่ปลูกข้าวจะเอามือเอววันกัน(ลงแขก) ช่วยเหลือกันและกันไม่ต้องจ้าง มีแต่หาข้าวปลาอาหารไปเลี้ยงกันสามารถปลูกได้อย่างรวดเร็ว ไม่นิยมจ้างกันเช่นทุกวันนี้ เมื่อย่างเข้าเดือนกันยายน-ตุลาคม ข้าวจะตั้งท้องออกงามเรียกว่า สร้างต้นสร้างกอ พืชจักายน ข้าวก็ตั้งท้องออกรวง ธันวาคม ข้าวก็จะเหลืองอร่ามเต็มทุ่ง

นา ปลายเดือนก็เริ่มเก็บเกี่ยว แล้วมัดบ้างเป็นฟ่อนบ้าง แล้วรวมกันมัดฟากกับรางเรียกว่า (ฮางตี้ข้าว) กว้างขนาด 1 เมตร ยาวประมาณ 4 เมตร ช่วยกันตีสุมูกสนาน ส่วนมากมักตีกันตอนเย็นและเช้าคืน เพราะอากาศมันเย็นทำงานได้มาก แสงสว่างก็อยู่ได้แสงเดือน และใช้เฟืองจุดไฟแจ่มสว่างพอตีข้าวได้เสร็จแล้วก็ขนข้าวไปเก็บในยุ้งฉาง (หล่องข้าวหรืออุข้าว)

เมื่อเก็บเรียบร้อยแล้วก็ทำขวัญข้าว เมื่อจันวันดีไล่ตามปักดิน วันฝักินวันคนกินทั้งข้างขึ้น และข้างแรม เมื่อได้วันดีแล้วก็เริ่มกินข้าวใหม่ ส่วนหนึ่งนำไปทำบุญแด่พระสงฆ์ สามเณร อุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาและพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วนั้น

เมื่อถึงเดือน 4 เป็ง ประเพณีตานข้าวใหม่ ทำบุญตักบาตร(ข้าวล้นบาตร) ประชาชนก็นำข้าวเปลือก ข้าวสารใหม่ ข้าวหลาม ข้าวจี ข้าวต้ม ขนมจ็อก อาหาร น้ำตาล น้ำอ้อยไปใส่บาตรและยังมีพิธีบูชาของหลวงถวายเป็นพุทธบูชาอีก คือ พระภิกษุสามเณรและประชาชนชาวพุทธ ไปตัดเอาไม้จี้ ยาวบ้าง สั้นบ้างมาก่อเป็นกองหลวงทำเป็นเจดีย์แล้วจุดบูชาตอนเช้า เป็นการบูชาพระรัตนตรัย โดยความหมายเพื่อเผากิเลส ตัณหาให้หมดไป (ปัจจุบันบ้านสันถนนไม่ได้ทำแล้ว เนื่องจากมีให้เหินน้อยเต็มทีเพราะไม้จี้หายาก ถูกตัดฟันไปหมด ป่าไม้กวอดวายไปหมดจนหาได้ยากแล้วเพราะมนุษย์คนเรานั้นแหละ)

ในขณะที่ชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ในหมู่บ้านสันถนน จะมีการถวายขอบคุณพระเจ้า ด้วยมีความเชื่อว่าสำหรับของประทานทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นพืชพันธุ์ธัญญาหาร ผลไม้ที่บุคคลผู้นับถือศาสนาคริสต์ได้มานั้น ล้วนเป็นของที่พระเจ้าประทานให้ทั้งสิ้น ดังนั้น ผลไม้หรือผลิตผลแรกซึ่งหมายถึงการเลือกเอาแต่ของดีต้องนำไปถวายให้กับพระเจ้าก่อนด้วยเป็นการแสดงความนับถือ แสดงความขอบคุณที่มีต่อพระองค์ แต่ปัจจุบันมีการแปรความหมายจาก ผลไม้ผลแรกหรือผลิตผลแรกนั้นเป็นผลไม้ที่ดีที่สุดหรือผลิตผลที่ดีที่สุดแทน เนื่องจากพบว่าหลายครั้งผลไม้ผลแรกมีขนาดเล็กหรือแคละแกน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อองค์พระผู้เป็นเจ้า ผลไม้ที่จะถวายจะต้องเป็นผลไม้ที่ดีที่สุด พืชพันธุ์ธัญญาหารก็เช่นเดียวกันต้องเป็นพันธุ์ที่ดีที่สุดเท่านั้นสำหรับการถวายขอบคุณในพระเมตตาของพระผู้เป็นเจ้า

ทั้งนี้โดยวัตรปฏิบัติของชาวคริสต์ทั่วไป ถือว่าการแสดงความขอบคุณต่อพระเมตตาของพระเจ้านั้นกระทำทุกโอกาสอยู่แล้ว แต่ที่มีการถวายขอบคุณในโอกาสเดือนมกราคมนี้ก็ถือเอาเป็นวันต้นปี เป็นการเริ่มต้นสิ่งใหม่ๆ ที่ดีงามสำหรับชีวิตอีกครั้ง

เดือนกุมภาพันธ์ ไม่มีประเพณีและกิจกรรมพิเศษ ในขณะที่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ก็จะเริ่มมีประเพณี “ปอยหลวง” หรือการเฉลิมฉลองการก่อสร้างศาสนวัตถุที่แล้วเสร็จของชาวบ้านสันถนหรือพื้นที่ใกล้เคียง ที่ “หัววัด” ถึงกัน

เดือนมีนาคม ในบ้านสันถนอาจจะไม่มีกิจกรรมพิเศษทางศาสนาแต่ถ้าเมื่อมี “หัววัด” อื่นๆที่ทำบุญ “ปอยหลวง” ชาวพุทธบ้านสันถนก็จะไปร่วมกัน โดยคำว่า “ปอย” มาจากคำว่า ปเวณี หมายถึง งานฉลองรื่นเริง หรืองานเทศกาลที่จัดขึ้น ส่วนคำว่า “หลวง” หมายถึง ยิ่งใหญ่ ดังนั้น คำว่า “ปอยหลวง” จึงหมายถึง งานฉลองที่ยิ่งใหญ่ หรือ งานฉลองที่ใหญ่โตมากซึ่งจะเป็นการฉลองถาวรวัตถุของวัด หรือ สิ่งก่อสร้างที่ประชาชนช่วยกันทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ ประเพณีปอยหลวงมักจัดขึ้นในช่วงเวลาจากเดือน 5 จนถึงเดือน 7 เหนือ (ตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน หรือ เดือนพฤษภาคมของทุกปี) ระยะเวลาประมาณ 3-7 วันประเพณีงานปอยหลวงเป็นงานทำบุญเพื่อเฉลิมฉลองศาสนสมบัติต่าง ๆ เพื่อให้เกิดอันสงฆ์แก่ตนและครอบครัว ถือว่าได้ บุญกุศลแรงมาก นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องแสดงถึงความสามัคคีกลมเกลียวของคนะสงฆ์และชาวบ้านด้วยเพราะเป็นงานใหญ่ การทำบุญปอยหลวงที่นิยมทำกันคือทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่ปู่ย่าตายาย หรือญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วก็ได้ สิ่งสำคัญที่ได้จากการทำบุญงานปอยหลวงอีกอย่างหนึ่งก็คือการแสดงความรักชื่นชม ยินดีร่วมกันเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่กันในห้องถิ่นโดยการจัดมหรสพสมโภชเพราะหนึ่งปีถึง จะได้มีโอกาสได้เฉลิมฉลองถาวรวัตถุต่างๆ ได้ หรือบางแห่งอาจใช้เวลาหลายปีเพราะสิ่งปลูกสร้างบางอย่างใช้เวลาสร้างนานมาก สิ้นเปลืองเงินทองมหาศาล จะต้องรอให้สร้างเสร็จและมีเงินจึงจะจัดงานเฉลิมฉลองเป็นงานปอยหลวงขึ้นมาได้การที่เรียกว่า ปอยหลวง เพราะเป็นงานใหญ่ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลเป็นจำนวนมาก มีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทาง ศาสนาและด้านมหรสพเพื่อความบันเทิง ทั้งยังต้องจัดการอำนวยความสะดวกด้านบริการแก่แขกต่างหมู่บ้านซึ่งจะมีทั้งสมณะและฆราวาสทุกเพศทุกวัย ทางวัดและศรัทธาเจ้าภาพต้องดูแลให้ทั่วถึง

ในการเตรียมงานอันดับแรกต้องมีการประชุม ปรีกษาหารือระหว่างทางวัดและคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ เพื่อแบ่งสรร หน้าที่กัน นับตั้งแต่เรื่องการพิมพ์ฎีกาแผ่กุศล งานส่วนใหญ่จะจัดเป็นหมวดหรือกลุ่มเพื่อให้ดำเนินการได้โดยสะดวก เช่น กลุ่มพ่อบ้านมีหน้าที่ทางด้านจัดสถานที่ ติดต่อประสานงานกับชุมชนอื่น กลุ่มแม่บ้านมีหน้าที่ด้านอาหารการกินที่จะใช้เลี้ยงพระสงฆ์ตลอดจนแขกเหรื่อที่จะมาร่วมงานในแต่ละวัน กลุ่มหนุ่มสาวอาจมีหน้าที่บริการยกช้าน้ำมาเลี้ยงแขก และอาจรวมถึงการติดต่อมหรสพที่จะมาเล่นในงานครั้งนั้น

ฝ่ายกลุ่ม ผู้เฒ่าชายส่วนใหญ่ก็จะได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ด้านศาสนพิธีและการต้อนรับแขกเหรื่อที่จะมาทำบุญร่วมกัน และกลุ่มผู้เฒ่าหญิงก็มีหน้าที่แต่งดาเครื่องไทยทาน ของใช้ที่จะใช้ในพิธีทางศาสนาสำหรับหญิงสาวจะได้รับการฝึกหัดให้เป็นช่างฟ้อนเพื่อฟ้อนรับครัวทานหรือไทยทานที่จะแห่เข้าสู่วัดในวันงาน

ก่อนที่จะมีงานปอยหลวงนั้น จะมีการตาน(ทาน)ตุง และช่อ (ธงสามเหลี่ยม) เสียก่อน ตุงนี้จะเป็นผืนผ้าที่ถักทอด้วยด้ายซึ่งอาจมีการประดับด้วยดินสีเงิน สีทอง หรือสีอื่นๆ ที่สวยงาม บางผืนอาจทอเป็นรูป ปีนักษัตรที่ตนเกิด ความยาวของตุงประมาณ 3-4 วา และมีความกว้างประมาณ 1 ใน 16 ของความยาวตุง แล้วจะนำตุงไปปักเรียงรายกันไว้ตามถนนหนทางเข้าหมู่บ้าน ส่วนช่อหรือธงสามเหลี่ยมซึ่งหากใช้เป็นการชั่วคราวก็จะตัดด้วยกระดาษ มีความยาวขนาดประมาณ 1 ศอก กว้างประมาณ 1 คืบ ก็ถวายทานพร้อมกับการตุง การถวายทานจะทำกันในพระวิหาร พร้อมกับการตักบาตรทำบุญโดยปกติในวันศีล หรือวันธรรมสวนะ ก่อนที่จะถึงวันงานปอยหลวง ดังนั้น ตุงที่เรียงรายสลักกันอย่างสวยงามสองข้างทางจะเป็นสัญลักษณ์ให้คนที่สัญจรผ่านไปมาได้ทราบว่าจะวัดแห่งนั้นกำลังจะมี “ปอยหลวง” นอกจากนี้จะมีการทานตุงผ้าแล้ว ทางวัดอาจจะจัดทำธงชาติและธงธรรมจักรอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติและพระพุทธศาสนา ปักตลอดแนวตามบริเวณหน้าวัด หรือทางเข้าวัดทุกด้าน ก่อนงานปอยหลวง 1 วันเรียกว่า “วันดา” ชาวบ้านจะนำสิ่งของที่ซื้อไว้ไปรวมกันที่วัด เรียกว่า “รวมครัว” โดยตกแต่งประดิษฐ์ประดอยให้สวยงาม ตามแต่จะคิดขึ้น เรียกสิ่งตกแต่งนี้ว่า “ครัวทาน” หรือ “ครัวทาน” เพื่อแห่ไปยังวัดที่จะจัดงานปอยหลวง ในตอนเย็นวันเดียวกันก็จะนิมนต์พระอุปัชฌ์ (ก้อนหิน) จากท่าน้ำไกล้วัด โดยอัญเชิญมาไว้ที่หออุปัชฌ์ ซึ่งมีลักษณะเหมือนศาลเพียงตา พร้อมเลื่อมหมอน น้ำตั้น (คนโท) ชันดอกไม้ ภูเบศrien การนำก้อนหินซึ่งสมมติเป็นพระอุปัชฌ์มาจากแม่น้ำ เพราะมีความเชื่อว่าพระอุปัชฌ์สามารถปกป้องคุ้มครองให้งานสำเร็จราบรื่น ปลอดภัยจากเหตุร้ายต่างๆ พระอุปัชฌ์นี้เมื่อเสร็จงานแล้วต้องนิมนต์ท่านกลับไปอยู่ที่กลางน้ำเหมือนเดิม เมื่อถึงวันงานบุญปอยหลวง ในวันแรกจะเป็นครัวทานหรือเครื่องไทยทานของชาวบ้านที่เป็นศรัทธาของวัดที่มีงานแห่ปอยหลวงเข้าวัดก่อน ส่วนวันต่อไปก็จะมีคณะศรัทธาหัววัดต่างๆ จัดขบวนแห่เครื่องไทยทานมาจากวัดของตนเองไปร่วมทำบุญงานปอยหลวงด้วย ขบวนแห่ครัวทานมักจะมีสาวงามฟ้อนเล็บนำขบวนด้วย ซึ่งจะมีความเชื่อหรือยึดถือว่าหากใครได้ฟ้อนนำครัวทานเข้าวัดแล้วจะได้อันสงส์มาก เกิดไปในภายหน้าจะมีรูปร่างหน้าตางดงามยิ่งขึ้นเมื่อขบวนแห่ครัวทานเข้ามาในวัดแล้วจะมีการเลี้ยงดูแขกที่มาจากต่างบ้าน การเลี้ยงอาหารชาวบ้านจะทำหลังเวลาถวายเพลพระภิกษุสามเณร ส่วนครัวทานที่แห่มาถึงวัดในช่วงบ่ายเจ้าภาพก็จะมีเลี้ยงของว่างและน้ำดื่มมีหมาก เมี่ยง บุหรี่ เจ้าภาพจะจัดเตรียมไว้ทุกๆ วันจนกว่าจะเสร็จงานส่วนคณะสงฆ์ที่เดินทางมายัง

วัดของเจ้าภาพ ทางวัดจะเตรียมการต้อนรับให้เป็นพิเศษ เรียกว่า "เกณฑ์รับหัววัด" เมื่อบอกบุญไปที่วัดก็เตรียมของไว้ต้อนรับเท่านั้น รวมทั้งพระสงฆ์ที่นิมนต์มาทำพิธีสวดเบิกในวันสุดท้ายด้วย เมื่อคณะศรัทธาหัววัดต่างๆ มาถวายเครื่องไทยทาน พระสงฆ์ที่คอยต้อนรับจะให้ศีลให้พรตามธรรมเนียม พระที่จะให้ศีลนั้นควรเป็นพระที่อาวุโสที่สุดหรือพระที่ชาวบ้านเคารพเลื่อมใส วันสุดท้ายของงานจะมีความสนุกสนานเป็นพิเศษ บางแห่งคณะศรัทธาของแต่ละบ้านนำครัวทานของตนที่จัดขึ้นหรือรวมกลุ่มกัน จัดเครื่องครัวทานแล้วนำไปถวายวัด คณะสงฆ์จะมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์และมีการสวด อบรมสมโภช หรือสวดเบิก ซึ่งเป็นการสวดที่ไพเราะน่าฟังมาก ยังมีการเทศน์บอกกล่าวถึงอานิสงส์ของการก่อสร้างอีกด้วย ในวันรุ่งขึ้นก็มีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ สามเณร มีอาจารย์วัด (มัคนายก) กล่าวถวายสิ่งปลูกสร้างที่ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างมาเสร็จแล้วก็ถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ที่มาร่วมพิธี พระสงฆ์ให้ศีลให้พรแด่คณะศรัทธาที่มาร่วมงานก็เป็นอันเสร็จพิธีทำบุญปอยหลวง งานบุญปอยหลวงเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาซึ่งเป็นผลดีต่อสภาพทางสังคมหลายประการ นับตั้งแต่ชาวบ้านได้มาทำบุญร่วมกัน ร่วมกันจัดงานทำให้เกิดความสามัคคีในการทำงาน งานทำบุญปอยหลวงยังเป็นการรวมญาติพี่น้องที่อยู่ต่างถิ่นได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน และมีการสืบทอดประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาครั้งแต่บรรพชนไม่ให้สูญหายไปจากสังคม

เดือนเมษายน เทศกาลสงกรานต์ หรือ ปะเพณีปีใหม่หรือปาวะณีปีใหม่ (อ่าน "ปาวะณีปีใหม่") ในช่วงเทศกาลนี้ซึ่งกินเวลา 5 วัน ชาวบ้านจะหยุดงานทั้งสิ้นเพื่อเฉลิมฉลองวาระนี้ทั้งในแง่ศาสนาและพิธีกรรม โดยตลอด เทศกาลสงกรานต์ตามปฏิทินโหราศาสตร์ของชาวล้านนานั้น จะถือเอาวันที่พระอาทิตย์เคลื่อนจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษเป็น วันสงกรานต์ดั่งลอง หรือวันมหาสงกรานต์ ซึ่งจะตรงกับวันที่ 13 เมษายน ตามประกาศของทางการเสมอไป (แต่ปัจจุบันนี้จะยึดตามประกาศของทางการ) เทศกาลนี้จะมีวันต่าง ๆ และมีพิธีกรรมและการละเล่นหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

13 เมษายน วันสงขารล่อง เป็นวันที่พระอาทิตย์โคจรไปสู่ตราศีมีนจะย่างเข้าสู่ราศีเมษ ตามความเชื่อแบบล้านนากล่าวกันว่าในตอนเช้ามีดของวันนี้ "ปู่สังกรานต์" หรือ "ย่าสังกรานต์" จะนุ่งห่มเสื้อผ้าสีแดงสยายผมล่องแพไปตามลำน้ำ ปู่หรือย่าสังกรานต์นี้จะนำเอาสิ่งซึ่งไม่พึงปรารถนาตามตัวมาด้วย จึงต้องมีการยิงปืนจุดประทัดหรือทำให้เกิดเสียงดังต่าง ๆ นัยว่าเป็น "การไล่สังกรานต์" และถือกันว่าปืนที่ใช้ยิงขับปู่หรือย่าสังกรานต์นั้นจะมีความขลังมาก ตั้งแต่เช้าตรู่ของวันนี้จะมีการปัดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด มีการซักเสื้อผ้า เก็บกวาดและเผาขยะมูลฝอยต่าง ๆ มีการดำหัวหรือสระผมเป็นกรณีพิเศษ คือเมื่อสระผมแล้วก็ต้องเงยหน้าไป

ตามทิวทัศน์ที่กำหนดไว้และตัดดอกไม้ที่เป็น นามของปีของแต่ละปี นุ่งห่มเป็นเสื้อผ้าใหม่ ฝ่ายพ่อบ้านก็จะนำเอา พระพุทธรูปพระเครื่องหรือเครื่องรางของขลังต่างๆ มาชำระหรือสงฆ์ด้วยน้ำอบน้ำหอมหรือ เปลี่ยนดอกไม้บูชา พระในแจกันใหม่ด้วย

ใน วันสังกรานต์ครั้งนี้ ตามประเพณีโบราณแล้ว กษัตริย์แห่งล้านนาจะต้องทำพิธีสงฆ์ตามทิวทัศน์ที่ ไหว้ หลวงคำณวนไว้ และจะลงไปทำพิธีลอยเคราะห์ในแม่น้ำเช่น ในแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง เป็นต้น ในวันนี้นักบวชก็จะ เรียกลูกหลานมาพร้อมกล่าวคำมงคลแล้วให้น้ำสัมน้อยๆ ครอบศีรษะตัวเองหรือลูกหลานทุกคน และบางท่านจะให้ ลูกหลานเอาผักเขียวหรือผักทองไปปลูกและใช้มูลควายตากแห้งเป็นปุ๋ยโดยบอก เด็กว่าปุ๋ยสังกรานต์พึงใจที่ ได้เห็น ลูกหลานปลูกผัก บ้างว่า ผู้ที่ปลูกผักนั้นก็จะมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดด้วย

14 เมษายน วันเนา หรือ วันเนา ในแง่ของโหราศาสตร์แล้ว วันนี้ควรจะเรียกว่า วันเนา เพราะเป็น วันที่พระอาทิตย์โคจรอยู่ระหว่างราศีมีนและราศีเมษ อันเป็นวันที่ถัดจากวันสังกรานต์ครั้ง แต่ในการออกเสียง แล้วทั่วไปมักเรียก "วันเนา" ทำให้เกิดความคิดที่ห้ามการกระทำสิ่งที่ไม่เป็นมงคล โดยเฉพาะห้ามการด่าทอ ทะเลาะวิวาทกัน กล่าวกันว่าผู้ใดที่ด่าทอผู้อื่นในวันนี้แล้ว ปากของผู้นั้นจะเน่า และหากวิวาทกันในวันนี้ บุคคล ผู้นั้นจะอับมงคลไปตลอดปี ส่วนผู้ประสงค์จะปลูกเรือนด้วยไม้ไผ่ ก็ให้รีบตัดในวันนี้ เพราะเชื่อกันว่าไม้จะ"เน่า" และไม่มีมอดหรือปลวกมากินไม้ดังกล่าว วันเนานี้จะเป็นวันเตรียมงาน ชาวบ้านจะพากันไปซื้อของเพื่อกินและ ใช้ในวันพญาวัน เมื่อถึงตอนปลายจะมีการขนทรายเข้าวัด กองรวมกันทำเป็น การขนทรายเข้าวัดนี้ถือว่าเป็นการ นำทรายมาทดแทนส่วนที่ติดเท้าของตนออกจาก วัดซึ่งเสมอกับได้ลักของจากวัด วันเนานี้อาจเรียกอีกชื่อหนึ่ง ว่าวันดาเพราะเป็นวันที่ดาหรือจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ จะใช้ทำบุญนั่นเอง

ที่บ้านสันถนนตอนเย็นคนที่นับถือพ่อบ้านก็จะเอาขนมไปไว้ที่ข้างวัด โดยจะมีคนไปช่วยถวายอีกที (คน นี้เราเรียกว่าขึ้นปอบบ้าน ตั้งข้าว) ปอบบ้านจะคอยดูแลรักษาเรา /เมื่อก่อนจะพากันไปขุดทรายนาฮ้อยที่บิจาค สำหรับขุดทราย ขุดกันเป็นหลุม "ทรายก็ดูสวยงาม" แต่ประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมา ก็มีการเปลี่ยนแปลง บริจาคเงินแทน ไม่มีที่ขุด เป็นที่นา สร้างบ้าน

วันพญาวัน เป็นวันเถลิงศกเริ่มต้นจุลศักราชใหม่ วันนี้เป็นวันที่มีการทำบุญทางศาสนาดัง ตั้งแต่เวลา เช้าตรู่ผู้คนจะนำเอาสารอาหารหวานคาวต่าง ๆ ไปทำบุญถวายพระตามวัด ทานขันข้าว (อ่าน"ตานขันข้าว")

เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษหรือญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วด้วย บางคนอาจนำสำหรับอาหารไปมอบให้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ เรียกว่า ทานขันเข้าคนเฒ่าคนแก่ จากนั้นจะนำทุ่งหรือธงซึ่งได้เตรียมไว้ไปปักบนเจดีย์ทราย ทั้งนี้ มีคติว่าการทานทุ่ง นั้นมีอานิสงส์ สามารถช่วยให้ผู้ตายที่มีบาปหนักถึงตกนรกนั้นสามารถพ้นจากขุมนรกได้ จากนั้นก็มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในวันพญาวันนี้ บางท่านอาจจะเตรียมไม้จามไปถวายสำหรับค้ำต้นโพ ถือคติว่าเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการจะ ช่วยกันค้ำจุนพระศาสนาให้ยืนยาวต่อไป และจะมีการสงฆ์ทั้งพระพุทธรูป สถูปเจดีย์รวมทั้งสงฆ์พระภิกษุ สงฆ์ด้วย ในตอนบ่ายจะมีการไป ดำหัวหรือไปคารวะผู้เฒ่าผู้แก่บิดามารดา ญาติพี่น้องผู้อาวุโสหรือผู้มีบุญคุณ หรือ ผู้ที่ เคารพ นับ ถือ เพื่อ เป็นการ ขอขมา และ ผู้ใหญ่ ก็ จะ ให้ พร

วันปากปี ในวันนี้ ศรัทธาที่ไม่ไปที่วัดก็ จะไปเตรียมสถานที่ เพื่อทำบุญอุทิศบ้าน คือบริเวณที่ตั้งของ เสาเฝ้าบ้านหรือสะดือบ้านบ้างเรียก แปลงบ้าน หรือสังเคราะห์บ้าน บริเวณหอเสื่อบ้าน (อารักษ์หมู่บ้าน) ที่วัด ตอนเช้าจะมีการทำพิธีบูชาเข้าลดเคราะห์ บูชาเข้ายกเคราะห์ บูชาเคราะห์ปีใหม่ บูชาสระพระเคราะห์ เป็นต้น เชื่อว่าผู้ที่บูชาดังว่าในวันปากปี จะได้รับความคุ้มครองไปตลอดปี และชาวบ้านบางคนจะพากันไปดำหัววัด คือ ไปทำพิธีคารวะเจ้าอาวาสวัดที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน วันในลำดับที่ 5 ของเทศกาลนี้คือ วันปากเดือน ซึ่งถือเป็นวัน เริ่มต้นของเดือนใหม่ ในวันนี้นิยมมีการส่งเคราะห์ต่าง ๆ ตามแบบที่นิยมนับถือกันมาแต่โบราณ การส่งเคราะห์ ที่ว่านี้มีหลายอย่าง เช่น ส่งชน, ส่งแถน, ส่งเคราะห์นรา เป็นต้น ส่วนการดำหัวนั้นก็ดำเนินต่อไปจนครบตาม ต้องการ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์นี้มีการละเล่นที่สนุกสนานหลายอย่าง เช่น เล่นหมากบ้ำหรือการเล่นสะบ้า เล่นหมากคอนหรือการเล่นโยนลูกช่วง เป็นต้น แต่การเล่นที่สนุกที่สุดและมีเพียงช่วงเดียวในรอบปี คือ เล่นรดน้ำ ปีใหม่ หรือการเล่นรดน้ำในเทศกาลขึ้นปีใหม่นั้นเอง

ช่วงปลายเดือนมีนาคมหรือต้นเมษายนของแต่ละปี (ตามปฏิทินของสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย) ชาวบ้านสันถนบนที่นับถือศาสนาคริสต์ จะจัดงานวันอีสเตอร์ คือวันระลึกถึงวันเป็นขึ้นมาจากความตาย ของ องค์พระเยซูคริสต์ ซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ คำว่า "อีสเตอร์" ที่นำมาใช้สำหรับการฉลองนั้นมาจากคำว่า "EOSTRE" ซึ่งเป็นชื่อของเทพเจ้าแห่งฤดูใบไม้ผลิตของพวกทูโทนิค เป็นเทพเจ้าแห่งการฟื้นคืนชีพ เพราะ ก่อนถึงฤดูนี้ ต้นไม้ ใบหญ้า ดอกร่วงหล่นเหลือแต่ซาก พอถึงฤดูใบไม้ผลิมันจะกลับผลิดอกออกใบมีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่ง ฉะนั้นฤดูใบไม้ผลิ จึงถูกนำมาเปรียบกับการเป็นขึ้นมาจากความตายของพระเยซูด้วย จึงเรียกวันนี้ว่า "อีสเตอร์"

ในวันดังกล่าวจะมีการนมัสการพระเจ้าเป็นกรณีพิเศษ บางปีมีการเดินขบวนร่วมกับคริสตจักรเขต 2 ตามถนนในอำเภอพร้าว ในขณะที่ก่อนคำคืนวันอีสเตอร์นั้น พี่น้องคริสต์ศาสนิกชนบ้านสันถนนจะพากันนำไขไก่มารวมกันไว้ที่โบสถ์แล้วจะมีอาสาสมัครนำไขไปซ่อนไว้ตามจุดต่างๆภายในสุสาน หลังนมัสการ ทำพิธีกรรมทางศาสนาเสร็จแล้วก็จะพากันไปหาไข ซึ่งจะได้ไขไม่เท่ากันตามที่ตนเองหาได้ แต่ 5-6 ปีที่ผ่านมาในการประชุมคณะทำงานคริสตจักรเขต 2 อำเภอพร้าวได้มีมติเห็นชอบให้ไม่ต้องเอาไขไปซ่อนไว้เหมือนอดีต แต่ให้นำไขที่ต้มสุกแล้วจากบ้านของแต่ละคนมาทานร่วมกันที่โบสถ์ในเช้าวันพร้อมกับดื่มน้ำชา กาแฟ ร่วมกันหลังนมัสการต้อนรับรุ่งอรุณ (ประมาณ 03.00-04.00 น.) ในเช้าวันดังกล่าว โดยที่เดิมนั้นทุกคริสตจักรในเขต 2 อำเภอพร้าวจะต้องไปนมัสการร่วมกันที่บ้านหนองไฮ ตำบลบ้านโป่ง แต่ปัจจุบันได้ย้ายมานมัสการร่วมกันที่อ่างแม่ไกร่น ตำบลสันทราย ซึ่งหลังจากนมัสการรวมกันแล้ว แต่ละคริสตจักรก็จะมานมัสการที่โบสถ์และที่สุสานที่บ้านของตนเองอีกครั้ง เพื่อเป็นการระลึกถึงพระเยซู และระลึกถึงบรรพชนแห่งความเชื่อ

เดือนพฤษภาคม ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ (ร่วมงานกับคณะสงฆ์ตำบล เพราะบ้านสันถนนไม่มีพระธาตุ) ซึ่งการสงฆ์น้ำพระธาตุนั้นเป็นประเพณีความเชื่อดั้งเดิมมาแต่โบราณ ที่นิยมกระทำเป็นประจำทุกปี เปรียบเสมือนการได้สงฆ์น้ำพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ทั้งหลาย โดยทั่วไปจะกระทำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือ วันงานเทศกาลประจำปี เช่น สงกรานต์ เป็นต้น และวิธีปฏิบัติในการสงฆ์น้ำ ก็จะแตกต่างกันไป แล้วแต่ความเชื่อและความศรัทธาของแต่ละท้องถิ่นๆ หรือ แล้วแต่บุคคล สมัยโบราณมักจะบูชาพระบรมธาตุด้วยเครื่องหอม และข้าวตอกดอกไม้ ตามปกติแล้วจะสงฆ์พระธาตุด้วยน้ำสะอาด อาจเจือด้วยน้ำหอม เนื่องจากองค์พระบรมธาตุ ส่วนใหญ่บรรจุอยู่ใต้ฐานพระเจดีย์ การสงฆ์น้ำจึงกระทำโดยการรดน้ำไปบนองค์พระเจดีย์ พระธาตุบางองค์จะต้องใช้น้ำจากแหล่งพิเศษ อย่างเช่น การสงฆ์น้ำพระธาตุศรีจอมทอง ใช้น้ำจากน้ำแม่กลางเจือ ด้วยน้ำหอมหรือแก่นจันทร์

น้ำที่นำมาใช้ในการสงฆ์พระบรมสารีริกธาตุ และ พระธาตุนั้น มีวิธีการเตรียมคล้ายกับการเตรียมน้ำเพื่อใช้สำหรับสงฆ์น้ำพระพุทธรูป ซึ่งการจะเลือกใช้แบบใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อและเหตุผลของแต่ละบุคคล รวมถึงความสะดวกในการจัดหาด้วย เมื่อทำการสงฆ์เสร็จแล้ว น้ำที่ผ่านการสงฆ์องค์พระธาตุ นิยมนำมาประพรมเพื่อเป็นสิริมงคล เสมือนหนึ่งน้ำพระพุทธมนต์ ซึ่งน้ำที่ใช้ในการสงฆ์พระบรมสารีริกธาตุ และ พระธาตุนั้น แบ่งออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. น้ำสะอาดบริสุทธิ์ มีผู้อธิบายว่า สาเหตุที่ต้องใช้น้ำบริสุทธิ์ในการสรงน้ำองค์พระธาตุนั้น เนื่องจากว่า องค์พระธาตุนั้น เกิดมาแต่ผู้บริสุทธิ์ ธาตุเหล่านั้นจึงเป็นของบริสุทธิ์ ไม่สมควรจะเอาสิ่งใดๆก็ตาม เจือปนลงไปแปดเปื้อนองค์พระธาตุ แต่อีกเหตุผลกล่าวว่า ในน้ำหอมหรือดอกไม้ อาจมีสารใดๆก็ตามเจือปน จนอาจทำให้องค์พระธาตุหมองลงได้

2. น้ำสะอาดเจือด้วยสิ่งบูชา น้ำลักษณะนี้นิยมใช้สรงน้ำพระธาตุโดยทั่วไป นับว่าได้ถวายเป็นอามิสบูชาต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ พระอรหันต์สาวกทั้งปวง ซึ่งสิ่งบูชาที่เจือลงในน้ำก็แล้วแต่ความชอบ และความเชื่อในแต่ละท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น น้ำหอม น้ำอบ ดอกไม้ กลีบดอกไม้ ฝักส้มป่อย หรือ แก่นไม้จันทร์ผาน

ทั้งนี้ในปี 2559 วัดสันถนนได้ก่อสร้าง “พระเจ้าทันใจ” ขึ้น จึงถือโอกาสนี้ได้จัดให้มีการ “สรงน้ำพระเจ้าทันใจ” เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2559 โดยมีวัตรหรือระเบียบปฏิบัติเหมือนการสรงน้ำพระธาตุทุกประการ และชาวบ้านเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องมีการสรงน้ำพระเจ้าทันใจทุกปี ให้ถือเป็นประเพณีหนึ่งที่ชุมชนจะต้องพึงปฏิบัติ

เดือนมิถุนายน ฝีปู ย่า ตา ยาย หมายถึงผีประจำตระกูล หรือที่เรียกกันว่าผีบรรพบุรุษ กล่าวคือถ้า ปู่ ย่า ตา ยาย ล่วงลับไปแล้วพวกลูกหลานก็จะสร้างหอไว้ทางเบื้องทิศหัวนอน หรือในสถานที่ที่เห็นว่าสมควร บนหอจะมีหิ้ง วางเครื่องบูชา เช่น พานดอกไม้ รูปเทียน น้ำตั้น(คนโท) วางเอาไว้ ในปัจจุบันคำว่า “ฝีปู ย่า ตา ยาย” กรอกลงมาเหลือเพียงคำว่า “ฝีปูย่า” ซึ่งเพื่อเป็นการสะดวกในการเรียกจะได้ไม่ยาวเกินไป การนับถือฝีปู ย่า ตา ยาย ก็มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า เวลาพ่อ แม่ ตายลงไป ในสมัยก่อนลูกหลานไม่ได้กินได้ทานอุทิศส่วนกุศลให้ดังเช่นสมัยนี้ สาเหตุเพราะว่าอาจจะไม่มีวัดหรือไม่กี่อยู่ห่างไกลวัดก็อาจเป็นไปได้ ลูกหลานมีความรักเอ็นดูห่วงใยพ่อแม่ จึงสร้างศาลสูงเพียงตาขึ้นแล้วมีดอกไม้ รูปเทียน อาหารหวานคาว ลูกส้มของหวาน บวงสรวง อัญเชิญดวงวิญญาณของพ่อแม่ให้มาอยู่ในศาล เพื่อพิทักษ์รักษาลูกหลานตลอดจนเครือญาติจะต้องถือฝีปู ย่า ตา ยาย อันเดียวกัน แล้วก็ห้ามแต่งงานในวงศ์ที่ถือผีอันเดียวกันฝีปู ย่า ตา ยาย จะอยู่กับลูกหญิงตลอดไป โดยมากจะอยู่กับผู้หญิงคนหัวปี และจะต้องทำศาลให้ถ้าลูกคนหัวปี ตายหรือหนีไปอยู่ที่อื่น ก็จะต้องอยู่กับลูกหญิงคนถัดไปในเครือญาติที่เป็นปึกแผ่น การเลี้ยงฝีปูย่า ตา ยาย ในสมัยก่อนนั้น จะมีการส่งอาหารให้ทุกมื้อ เมื่อมีการกินอาหาร ต่อมาเห็นว่าเป็นการลำบากต่อลูกหลานซึ่งจะต้องทำมาหากิน ขอส่งวันละครึ่ง เดือนละครึ่ง จนต่อมาในปัจจุบันเป็นปีละครึ่ง

สำหรับบ้านสันถนนั้นถ้าเอาไก่ไปเลี้ยงจะต้องเลี้ยงสามค้ำเลี้ยงปอบ้าน เลี้ยงผีปู่ย่า เลี้ยงผีฝ่าย ผีหัว น้ำผีขุนน้ำซึ่งเชื่อว่าเป็นอารักษ์ประจำต้นน้ำแต่ละสาย จะสิงสถิตอยู่บนดอยสูงอันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำทั้งหลาย อาศัยอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ เช่น ไม้ไผ่ (ไทร) ไม้มะค่าหรือไม้ยาง เป็นต้น ชาวบ้านจะปลูกหอผี (ศาล) อยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ เหล่านั้นแล้วอัญเชิญผีขุนน้ำมาสถิตอยู่ในหอผีนั้น ชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์จากลำน้ำจะร่วมแรงร่วมใจกันแสดงความขอบคุณผีขุนน้ำ ที่ปกป้องรักษา ป่าไม้ ที่เป็นต้นน้ำลำธาร ให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ในการทำเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยมีพิธีกรรมสำคัญที่เรียกว่า การเลี้ยงผีขุนน้ำ การเลี้ยงผีขุนน้ำ คือ การทำพิธีสังเวยผีหรือเทวดาอารักษ์ ผู้เป็นหัวหน้าของผีอารักษ์ทั้งหลายที่ทำหน้าที่ ปกป้องรักษาป่าไม้อันเป็นต้นน้ำลำธาร เพื่อเป็นการขอบคุณเทวดาที่บันดาลให้มีน้ำใช้ในการเกษตร โดยเฉพาะ ในเขตลุ่มน้ำของลำน้ำนั้นๆ และยังเป็นการขอ ให้ผีประจำขุนน้ำบันดาลให้ฝนตกและมีน้ำจากขุนน้ำ หรือต้นน้ำ นั้นลงสู่พื้นราบ มีความเชื่อว่า ถ้าหากทำสิ่งใดที่ทำให้ผีขุนน้ำโกรธ เช่น ตัดต้นไม้ใหญ่ในแหล่งต้นน้ำที่สิงสถิต ของผีขุนน้ำ การกั้นลำห้วยหรือการเก็บกักน้ำไว้ใช้ประโยชน์ตามลำพัง หรือปฏิบัติสิ่งอื่นใดที่ชาวบ้านเรียกว่า ชิด จะถูกลงโทษจากผีขุนน้ำ อาจให้น้ำน้อย หรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านผู้อยู่ ใต้ลำน้ำนั้นๆ ผู้เป็นหัวเรือหัวแรงใหญ่ในงานหรือผู้เป็นหัวหน้าในพิธีคือ แก่ฝ่าย หรือผู้ดูแลเหมืองฝ่ายและทำหน้าที่ควบคุม หรือจัดสรรการใช้ น้ำแก่เกษตรกรในเขตท้องที่รับน้ำจากฝ่าย เครื่องสังเวยผีขุนน้ำ ประกอบด้วย เทียน 4 แท่ง ดอกไม้ 4 กรวย พลุ 4 กรวย หมาก 4 ชุด หรือ 4 ท่อน ช่อ (ธงสามชาย) สีขาว มะพร้าว 2 ทะลาย กล้วย 2 หวี อ้อย 2 ท่อน หม้อใหญ่ อาหารคาวหวาน อาหาร 7 อย่าง หัวหมู เหล้าไห ไก่คู่ (ไก่ต้ม 1 คู่ เหล้าขาว 1ขวด) เมี่ยงและบุหรี่ และมีการสานชะลอมเพื่อใส่เครื่องสังเวยต่างๆ ที่เตรียมไว้ จำนวน 3 ชะลอม

ชาวบ้านจะทำพิธีในตอนเช้าโดยช่วยกันหาบและคอนชะลอมไปยังบริเวณพิธี หากบริเวณที่ทำพิธีไม่มีหอผี หรือศาลเทพารักษ์อยู่ ชาวบ้านจะสร้างศาลชั่วคราวขึ้นใกล้ๆ กับบริเวณด้านต้นน้ำ พร้อมทั้งปักเสาไม้ทำเป็นหลักข้าง หลักม้า สำหรับผูกช้างหรือม้าพาหนะของเทพารักษ์หรือผีขุนน้ำนั้นไว้ด้วยเมื่อเตรียมการทุกอย่างพร้อมแล้ว แก่ฝ่ายหรือปู่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีทำพิธีอัญเชิญเทวดาอารักษ์ และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ประจำรักษาขุนน้ำให้มารับเครื่องสังเวย พร้อมทั้งใช้ถ้อยคำเป็นโวหารเสียงโหยหวน เพื่ออ้อนวอนขอให้ผีขุนน้ำบันดาลให้มีน้ำ อุดมสมบูรณ์และทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลเมื่อกล่าวคำเสร็จแล้ว ปู่อาจารย์นำข้าวปลาอาหารเหล่านั้นยกขึ้นวางบนหอผี และทิ้งระยะเวลาให้ผ่านไป ชั่วครู่พหมดดอกขณะที่รอรับเครื่องสังเวยนั้น ชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณพิธีก็พากันกินข้าวปลาอาหาร จนได้เวลา อันสมควร ก็จะชวนกันกลับบ้าน เป็นอันเสร็จพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ

หลังเสร็จพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำแล้วในช่วงบ่ายหรือวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านจะช่วยกันขุดลอกเหมืองฝาย ทบทวนกฎเกณฑ์การใช้น้ำที่ร่วมกันตั้งขึ้น และจัดเตรียมอุปกรณ์การทำเกษตร ให้ครบเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับ ฤดูกาลทำเกษตรที่กำลังมาถึง

เดือนกรกฎาคม – เดือนตุลาคม วันอาสาฬหบูชาและเทศกาลเข้าพรรษา ชาวบ้านสันถนจะนิยมไปถวายสังฆทาน ทำบุญตักบาตรในวันอาสาฬหบูชา และจะมีพิธีถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดสันถน และในช่วงเข้าพรรษาคณะบ้านสันถนจะงดพิธิมงคลโดยมีความเชื่อว่าจะไม่ยากจะรบกวนพระสงฆ์ และจะมีการนอนวัดฟังธรรมเหมือนชาวพุทธในล้านนาทั่วไป

เดือนตุลาคมจนถึงก่อนวันเพ็ญเดือนพฤศจิกายน (เดือนสิบเอ็ด เดือนเกียง)

การตานสลากภัตร นับเป็นประเพณีที่สำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากค่านิยมที่สืบทอดทำมาแต่โบราณจนกลายเป็นประเพณีสืบมาช้านานคือ

1. ประชาชนว่างจากภาระกิจการทำนา
2. ผลไม้ เช่น ส้มโอ, ส้มเขียวหวาน, ส้มเกลี้ยงกำลังสุก
3. ประชาชนหยุดพักไม่เดินทางไกลเพราะเป็นฤดูฝน
4. พระสงฆ์จำพรรษาอยู่อย่างพร้อมพร้อม
5. ได้โอกาสสงเคราะห์คนยากจนเป็นสังคหทาน
6. ถือว่ามีอานิสงส์แรง คนทำบุญสลากมักจะมีโชคลอยมา
7. มีโอกาสหาเงินและวัสดุบำรุงวัด

ประเพณีถวายสลากภัตรหรือประเพณีถวายเข้าสลาก หรือ กินก๋วยสลากนั้น ในอดีตชาวบ้านสันถนจะนำพืชผลมาถวายเป็นก๋วยสลาก แต่ปัจจุบันบางคนใช้ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปแทนเนื่องจากหาได้ง่ายทั่วไป กอปรกับหลายครั้งที่ต้องทำมาหากินไม่ค่อยมีเวลาที่จะต้องเตรียม ในวันดังกล่าวชาวบ้านนิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้เคียงมารับไทยทานสลาก ซึ่งศรัทธาประชาชนร่วมกันถวาย สลากภัตรของทางเมืองเหนือ ประกอบด้วย

1. สลากหน้อย คือ สลากกระชู่เล็กๆ
2. สลากก๋วยใหญ่หรือสลากโชค โดยที่สลากโชคบ้านสันถนจะมีเจ้าภาพหลักที่ถวายต่างหาก
3. สลากก๋วยเล็ก ใช้ถวายอุทิศแด่ผู้ตาย หรือทำบุญเพื่อเป็นกุศลในภายหน้า ส่วนสลากก๋วยใหญ่ ใช้ถวายเป็นมหากุศลสำหรับบุคคลผู้มีกำลังศรัทธาและร่ำรวยเงินทอง ทำถวายเพื่อเป็นพลว

ปัจจัย ให้มีบุญกุศลมากขึ้น พิธีถวายสลากภัต ที่นิยม มี 2 ประเภท 1.สลากเอาเส้น ซึ่งประชาชนจับสลาก แล้วนำไทยทานไปถวาย 2. สลากที่พระสงฆ์จับสลากเอา

ก่อนวันทำพิธี "ทานกัวยสลาก" 1 วัน เรียกว่า "วันดา" คือเป็นวันจัดเตรียมสิ่งของเครื่องไทยทาน พวกผู้ชายจะจักตอกสาน "กัวย"(ตะกร้า) ไว้หลายๆใบทางฝ่ายผู้หญิงก็จะจัดเตรียมห่อของกระจุกระจิก เช่น ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม เกลือ กะปิ ปลาร้าขนมข้าวต้ม และอาหาร เช่น ห่อนึ่ง, จันทอด, หมาก, เมี่ยง, บุหรี่, ไม้ขีดไฟ, เทียนไข, สีย้อมผ้า ผลไม้ต่างๆ, เครื่องใช้สอยสิ่งของต่างๆเหล่านี้จะบรรจุลงในกัวยซึ่งกรุด้วยใบตอง หรือกระดาษสีต่างๆ เมื่อจัดการบรรจุสิ่งของต่างๆลงในกัวยเรียบร้อยแล้วก็จะเอา"ยอด" คือ สตางค์หรือธนบัตร ผูกติดไม้เรียวเสียบไว้

เส้นสลาก ผู้เป็นเจ้าของกัวยสลาก จะต้องเอาใบลานหรือกระดาษมาตัดเป็นแผ่นยาวๆ จารึกชื่อเจ้าของไว้และบอกด้วยว่า อุทิศส่วนกุศลนั้นให้ใครบ้างและจะต้องเขียนให้ครบจำนวนกัวยสลาก เมื่อชาวบ้านนำเอากัวยสลากไปที่วัดแล้ว ก็จะเอาสลากไปรวมกันไว้ที่หน้าพระประธานในวิหาร ซึ่งผู้รวบรวมสลากมักจะเป็นมัคทายก หรือที่เรียกกันว่า "อาจารย์" รวบรวมได้เท่าไร ก็จะเอาจำนวนพระภิกษุสามเณรที่นิมนต์มาจากวัดต่างๆ นั้นหารจำนวนสลากและหักไว้เป็นส่วนหนึ่งของ"พระเจ้า" และในที่นี้หมายถึงเป็นส่วนพิเศษของวัดที่จัดทำพิธีทานกัวยสลากนั่นเอง สลากของพระเจ้าเมื่อเสร็จจากการทำบุญ ก็จะแบ่งปันให้พระภิกษุสามเณรและเด็กวัดโดยทั่วถึงกันและอาจารย์หรือมัคทายกก็จะได้ส่วนหนึ่ง แต่เงินยอดกัวยสลากนั้น ส่วนของ "พระเจ้า" จะต้องเป็นเงินกองกลางของวัดสำหรับใช้จ่ายในกิจของวัดต่อไป

ทอดกฐิน

เดือนยี่เป็ง ลอยกระทง ตามประเพณี พิธีกรรม ดาววิไลน้อย อานิสงส์ผางประทีป ในอดีตบ้านสันถนนเมื่อประเพณียี่เป็งมาถึงประชาชนจะมีความสุขสนุกสนานรื่นเริง เพราะฟ้าฝนและฤดูกาลเป็นใจ จึงได้เตรียมการไว้หลายอย่างหลายประการ คือ

1. เตรียมเครื่องแต่งกาย นุ่งห่มย้อม เพื่อจะใส่ไปวัดในวัดเดือนเพ็ง หรือวันอื่น ๆ ซึ่งหนุ่มสาวจะเตรียมกันเป็นพิเศษ เพราะที่วัดคือดินแดนแห่งอิสรเสรีในการเลือกคู่รัก คู่แพง
2. เตรียมโคมหูกะต่าย โคมราวไว้ เพื่อประดับบูชาหน้าบ้านเรือนของตน

3. เตรียมผางผะตืด (ถ้วยประทีป) ไว้ตามอายุของคนในเรือน เช่น อายุพ่อ อายุแม่และลูก มีกี่คนก็เตรียมการไว้หมด โดยไปหาถ้วยประทีปใส่ดินกาและน้ำมัน หรือขี้ผึ้งไว้เป็นที่เรียบร้อย นำไปบูชาในวันเดือนยี่เพ็ง
4. เตรียมกันต์ธรรม หรือกันต์เทศน์สำหรับจะนำไปฟังเทศน์ ตามคัมภีร์ธรรมชะตาวัน ชะตาเดือน และชะตาปี ที่นิยมกันมาแต่โบราณกาล เกี่ยวกับธรรมชะตานี้ ผู้ถวายจะต้องไปจ้างให้คนจารลงในใบลานเป็นผูก ๆ แต่ละเรื่อง แล้วประกอบพิธีการลบบรรณด้วยเขม่า และน้ำมันยาง จนเห็นตัวอักษรชัดเจน ผูกสายสยอง คือ ด้ายไว้สำหรับเทศน์ เรียกกันว่า ธรรมใหม่หรือคัมภีร์ แล้วทนายทนายิกาจะเตรียมไว้ที่ต้นกันต์ ให้พระหยิบขึ้นเทศน์ ในตอนท้ายพระธรรมหรือคัมภีร์ จะมีชื่อผู้จารและผู้บริจาคไว้เช่น “ปถมมูลศรัทธา นายอภิชาติ นางบัวเลียม พร้อมด้วยลูกเต้า ได้ทานไว้คำฐาศสนา 5000 พระวสา ขอสุขสามประการ มีพระนิพพานเป็นยอด จั้มเทอะ” การกระทำของล้านนาแบบนี้จึงเกิดเป็นการสั่งสมพระคัมภีร์ต่างๆ ทางศาสนาไว้มากมาย นับเป็นล้านๆ ผูก นับเป็นกุศโลบายที่ดีเยี่ยมในการอนุรักษวิทยาการของบรรพบุรุษไว้ได้นาน
5. เตรียมบุปผาลาชาข้าวตอกดอกไม้ ชาวบ้านจะเอาข้าวเปลือก ข้าวฟ่าง ไปคั่วทำเป็นข้าวตอก เพื่อใช้โปรยเวลาฝังงาน เช่น โปรยเวลามีขบวนแห่ โปรยเวลาเทศน์มหาชาติกัณฑ์นคร ตอนมาถึงเวลาฝนห่าแก้ว รัตนธรรมาตกลงมา การเตรียมดอกไม้เครื่องประดับสถานที่ เช่น ทำโคมระย้า อุบะดอกไม้นำไปถวายพระในวัด เป็นความเชื่อที่มีค่าอย่างหนึ่ง คือ หากใครได้ถวายดอกไม้และข้าวตอกบูชา เกิดมาในภพชาติใดจะเป็นผู้มีกลิ่นหอม และเป็นคนมีเสน่ห์น่ารักแก่ประชาชน เมื่อใกล้วันเดือนยี่มาถึงประชาชนจึงเตรียมข้าวตอกดอกไม้ไว้เป็นเครื่องบูชา
6. การเตรียมอาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์ เป็นประเพณีเดือนยี่มาแต่โบราณแล้ว หากวันขึ้น 14 ค่ำมาถึง ประชาชนจะพากันตระเตรียมของถวายพระสงฆ์ คือ อาหาร ขนม และผลไม้ อาหารประกอบด้วย แกงอ่อม แกงฮังเล ห่อหนึ่ง (ห่อหมก) และลาบ อาหารเหล่านี้เป็นอาหารพื้นเมืองที่นิยมทำกันในสังคมล้านนามาช้านาน ขนมประกอบด้วย ขนมจ็อก (ขนมเทียน) ข้าวต้ม ถั่วแปบ ข้าวต้มหัวหงอก ขนดปาด (ศิลาอ่อน) ฯลฯ ผลไม้ที่ปลูกกันในท้องถิ่นก็มี กล้วยต่างๆ ส้มโอ ส้มเกลี้ยง และอื่นๆ อาหารการกินเหล่านี้จะนำไปถวายพระสงฆ์ที่วัดในวันรุ่งขึ้น

การถวายประกอบด้วย

1. การทานขันข้าว คือ นำอาหารใส่ถาดไปถวายพระสงฆ์ เพื่อให้ตนเองได้บุญกุศลและต้องการจะอุทิศบุญกุศลแก่บรรพชนของตน เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว
2. การถวายอาหารภายในวิหาร คือ การนำเอาอาหารไปรวมกันแล้วถวายพระสงฆ์ ผลประโยชน์ที่ได้รับ คือ การได้เข้าวัดเป็นการไปสังสรรค์กัน ได้พูดจาปราศรัยเล่าสารทุกข์สุกดิบให้แก่กันและกัน
3. การนำเอาภัณฑ์เทศน์ หรือภัณฑ์ธรรม ไปถวายโดยนิมนต์พระสงฆ์ให้มาเทศน์คัมภีร์ ซึ่งทายกผู้นั้นเตรียมไว้
4. การเตรียมประเพณีใส่บาตรข้าวพระเจ้าหลวง การถวายข้าวมธุปายาส การถวายข้าว 49 ก้อน การใส่บาตรข้าวพระเจ้าหลวง การต่างขอมต่อแบบไทยใหญ่ การถวายข้าวทิพย์

เมื่อถึงวันงาน ภาคเช้าชาวบ้านไปทำบุญตักบาตรที่วัด ส่วนตอนเย็นใกล้มืดจะพากันจุดประทีปโคมไฟ ในเทศกาลยี่เป็งก็มีเรื่องเล่าตามคัมภีร์อานิสงส์ผางประทีปกล่าวถึงที่มาของผางประทีปว่า ในอดีตกาลมีแม่กาเผือกกำลังกกไข่อยู่บนต้นไม้ใกล้ฝั่งน้ำ ทันใดนั้นก็มีพายุใหญ่พัดมา รังการก็กระจัดกระจาย ไข่กาทั้ง 5 ฟองก็ตกลงแม่น้ำแล้วไหลไปตามน้ำเชี่ยว แม่กาเผือกนั้นเมื่อเห็นลูกๆ พลัดพรายกันไปคนละทิศละทางก็ออกตามหา แต่ก็ไม่พบ แม่กาเสียใจมากจึงตรอมใจตาย ได้ไปเกิดเป็นพกาพรหมอยู่บนสวรรค์ส่วนไข่กาทั้ง 5 ฟองนั้น เมื่อไหลไปตามลำน้ำก็มีแม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค แลหญิงซักผ้าเก็บไปเลี้ยง ไข่กาทั้ง 5 ฟอง เมื่อแตกออกก็กลายเป็นเด็กน้อย เมื่อทั้ง 5 เติบโตขึ้นเป็นหนุ่มก็ได้ออกบวชไปอยู่ป่า และได้มาเจอกันโดยบังเอิญ ก็ได้ไถ่ถามความเป็นมาของกันและกัน จึงรู้ว่าทั้งหมดนั้นเป็นพี่น้องกัน ทั้ง 5 คนอยากจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ให้กำเนิดตน แต่ด้วยความที่ไม่รู้จักแม่ของตน กุศลนั้นจึงไปไม่ถึง ร้อนถึงท้าวพกาพรหมต้องลงมาพบ และเอาฝ้ายมันติดกันเป็นเกลียวแล้วดึงออก มีลักษณะเหมือนดินกาแล้วบอกให้ลูกๆ ทั้ง 5 คนนั้น เอาไปใส่ผางน้ำมัน แล้วจุดประทีปบูชา กุศลนั้นก็ส่งถึงฝ่ายหนุ่มน้อยผู้เป็นลูกทั้ง 5 คนนั้นก็ได้นำเพ็ญบารมีจนได้มาเกิดเป็นพระพุทธรเจ้าทั้ง 5 พระองค์ อันได้แก่ พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตมะ และพระอริยมตไตรย ตามชื่อแม่สัตว์ที่นำไปเลี้ยง พร้อมกันนี้ทางวัดจะมีการแสดงถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผางประทีป โดยมีการเทศน์ธรรมของพระสงฆ์ในกัณฑ์ “อานิสงส์ผางประทีป” ในช่วงพลบค่ำ ซึ่งเป็นการเทศน์ที่กล่าวถึงผลแห่งกุศลที่ได้จากการจุดประทีปบูชา หลังจากนั้นจะมีการจุดผางประทีปโคมไฟสว่างไสว โดยเฉพาะจุดหน้า

พระประธานตามจำนวนคาถาของกัณฑ์เทศน์ เช่น ทานกัณฑ์ ต้องจุดถึง 209 ดวง เพราะมี 209 คาถา และ กัณฑ์ कुमारต้องจุดถึง 101 ดวง เพราะมี 101 คาถา เป็นต้น และในคืน 15 ค่ำ ชาวบ้านจะมีกาบกล้วยตัดเป็น ท่อนสำหรับวางผางประทีปแล้วจุดประทีปให้ลอยไปตามน้ำ โดยมีความเชื่อว่าการจุดประทีปโคมไฟเดือนยี่เป็ง เป็นการบูชาพระรัตนตรัย ซึ่งก่อให้เกิดอานิสงส์และทำให้ผิวพรรณสวยสดงดงาม รวมทั้งเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด นอกจากนี้ยังเชื่อว่าเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

เดือนธันวาคม วันคริสต์มาส ชาวบ้านสันถนบนที่นับถือศาสนาคริสต์ นิยายโปรเตสแตนท์จะมี กิจกรรมทำร่วมกัน โดยก่อนวันคริสต์มาสหนึ่งวันช่วงเวลา 20.00-22.00 น. จะมีการนมัสการพระเจ้า ณ ที่ โบสถ์ โดยการนมัสการนี้เรียกว่าการนมัสการได้แสงเทียน โดยการให้เทียนแทนแสงสว่างตามปกติ ความหมายของการนมัสการได้แสงเทียน จะเป็นการระลึกถึงองค์พระเยซูคริสต์ที่ได้ลงมาบังเกิดในโลกนี้ พระ เยซูเปรียบเหมือนแสงสว่างที่ส่องมาเพื่อชาวโลกให้รอดจากบาป หลังจากนั้น เวลา 23.00-05.00 น. จะมี สมาชิกของโบสถ์ส่วนหนึ่งจะขับร้องเพลงไปตามบ้านของสมาชิกทุกครัวเรือน เพื่อเป็นการอวยพระและ ประกาศข่าวดีว่าองค์พระผู้ช่วยให้รอดมาบังเกิดแล้ว ตามที่พระคัมภีร์เขียนไว้ ในพระธรรมคัมภีร์ มัทธิวกบทที่ 1

เมื่อถึงวันคริสต์มาสวันที่ 25 ธันวาคม สมาชิกจะร่วมกันนมัสการพระเจ้าเป็นกรณีพิเศษ ณ ที่โบสถ์โดย จะใช้เวลามากกว่าการนมัสการในวันอาทิตย์ปกติ และการเทศนาจะเชิญอาจารย์จากเชียงใหม่มาเทศนา หลังจากเสร็จพิธีนมัสการแล้วจะมีการร่วมกันรับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน จากนั้นจะมีการมอบของขวัญ ให้กับแขกที่มาร่วมงานมีทั้งผู้ใหญ่และเด็กๆ ส่วนสมาชิกก็จะเตรียมของขวัญมามอบให้แก่กัน คริสเตียนเชื่อว่า วันคริสต์มาสเป็นวันแห่งการให้ และส่วนเด็กที่มาช่วยก็จะมีกิจกรรมให้เด็กทำ เช่น การตอบคำถาม การเล่นเกม เป็นต้น

เทศกาลคริสต์มาส เป็นการเฉลิมฉลองการมาบังเกิดขององค์พระเยซูคริสต์ ตรงกับวันที่ 25 ธันวาคม ของทุกปี ชาวบ้านสันถนบนที่นับถือศาสนาคริสต์ นิยายโปรเตสแตนท์ มีความเชื่อว่าวันคริสต์มาส เป็นวันที่องค์ พระเยซูคริสต์มาบังเกิดในโลกเพื่อมาช่วยให้ทุกคนรอดจากบาป โดยลงมาปฏิสนธิในครรภ์ของมารีย์โดยเดช พระวิญญาณบริสุทธิ์ ซึ่งมารีย์เป็นหญิงสาวที่ยังไม่ได้ผ่านการแต่งงานมาก่อนคริสเตียนเชื่อว่าเป็นการทำการ อัศจรรย์ขององค์พระเยซูคริสต์

วันคริสตมาสเป็นวันหยุดประจำปี ที่จัดขึ้นเฉลิมฉลองการประสูติขององค์พระเยซูคริสต์ ซึ่งตรงกับวันที่ 25 ธันวาคม วันคริสตมาสอาจจะไม่ตรงกับวันประสูติจริงๆขององค์พระเยซูคริสต์ เพราะไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าวันประสูติขององค์พระเยซูคริสต์ตรงกับวันไหน แต่ในพระคัมภีร์ได้บันทึกว่า วันที่องค์พระเยซูคริสต์ประสูตินั้น เป็นช่วงฤดูหนาว และเป็นวันที่มีอากาศหนาวที่สุด ดังนั้นคริสเตียนทั่วโลกจึงกำหนดให้วันที่ 25 ธันวาคม ของทุกปี เป็นวันคริสตมาส เพราะวันที่ 25 ธันวาคม สถานที่ประสูติขององค์พระเยซูคริสต์ ช่วงเวลานั้นเป็นช่วงอากาศหนาวที่สุด จึงถูกเลือกไว้ให้สอดคล้องกับพระคัมภีร์ที่สุด

วิธีการผลิต 12 เดือน บ้านสันถนน

เดือน	การผลิต
มกราคม	ดูแลพืชผลทางการเกษตรได้แก่ หอมหัวใหญ่ ถั่วแระ ข้าวโพดหวาน ข้าวเลี้ยง ที่ปลูกไว้เมื่อเดือนธันวาคม
กุมภาพันธ์	เก็บและขายถั่วแระ ถั่วแระจะมีนายทุนมารับซื้อ เฉลี่ยจะอยู่ที่กิโลกรัมละ 23-25 บาท
มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคมจะเริ่มเก็บหอมหัวใหญ่ (ขายจะอยู่ที่กิโลกรัมละ 10 บาท)
เมษายน	ต้นเดือนยังเก็บหอมหัวใหญ่ที่ค้างมาจากปลายเดือนมีนาคม บางคนทีปลูกข้าวโพดหวานและข้าวเลี้ยงก็จะเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วก็จะเริ่มปลูกถั่วแระอีกครั้ง
พฤษภาคม	บำรุง ดูแลถั่วแระที่ปลูกไว้
มิถุนายน	เก็บถั่วแระ และเก็บมะม่วง
กรกฎาคม	
สิงหาคม	เตรียมดินสำหรับเพาะปลูกข้าว / แซ่ข้าวกล้า / หวานกล้า / ปลูกข้าวตามลำดับ เก็บลำไย
กันยายน	ตกแต่งกิ่งลำไย / ดูแลต้นข้าว ปลูกซ่อมข้าว เมื่อมีศัตรูมากิน / หวานปุ๋ย พ่นยาข้าว
ตุลาคม	
พฤศจิกายน	เก็บเกี่ยวข้าว / ไถนา ขึ้นแปลงเพื่อเตรียมปลูกหอมหัวใหญ่ / ข้าวโพดหวาน / ถั่วแระ / ข้าวเลี้ยง (ตามความถนัดของแต่ละคน)
ธันวาคม	เริ่มปลูกหอมหัวใหญ่ (ราคาซื้อพันธุ์ในฐานะสมาชิกสหกรณ์หอมหัวใหญ่จะอยู่ที่ปอนด์ละ 3,500 บาท ในขณะที่คนที่ไม่ใช่ลูกสมาชิกจะซื้อในราคาที่ 8,000-8,800 บาท) เริ่มปลูกถั่วแระ ข้าวโพดหวาน (พืชทั้งสองชนิดนี้จะมีบริษัทมาลงทุนค่าปุ๋ย ค่ายาให้ และมีประกันความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เมื่อผลผลิตผลออกมาก็จะรับซื้อแล้วหักค่าใช้จ่าย) ปลูกข้าวเลี้ยง (ชาวบ้านสันถนนจะนิยมปลูกข้าวเลี้ยง พันธุ์ไวแสง ที่มีอายุสั้น คือพันธุ์พิษณุโลก 1 ลำต้นไม่สูงแต่ออกพวงสวยงาม ซึ่งต้องหาซื้อพันธุ์ที่สหกรณ์การเกษตร)

การวิเคราะห์ชุมชนศักยภาพชุมชน

จุดเด่น

1. ชุมชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนจำนวนมาก
2. ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เชื้อเพื่อนเผื่อแผ่ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข
3. พื้นที่ของชุมชน ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่สำหรับการเกษตร ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ในเรื่องสิ่งแวดล้อม อาทิ แหล่งน้ำ ป่าไม้
4. ชุมชนยังมีประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน
5. ชุมชนเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตร อาทิ ข้าว ถั่วเหลือง หอมหัวใหญ่ ลำไย มะม่วง
6. มีกองทุนหรือกลุ่มธนาคาร ภายในชุมชน ที่สามารถกู้ยืมมาใช้ในการทำการเกษตรได้

จุดอ่อน

1. ในฤดูแล้ง น้ำเพื่อใช้ในการเกษตรค่อนข้างแห้งแล้ง เนื่องจากไม่มีที่กักเก็บน้ำขนาดใหญ่ การตัดไม้ทำลายป่า การทำลายแหล่งต้นน้ำ โดยที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์
2. ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมและไม่กล้าแสดงออกในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชน
3. ชุมชนไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยหวังพึ่งพาหน่วยงานอื่น
4. การละเลย ไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม
5. ชุมชนยังขาดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มอาชีพ
6. ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาอาชีพ การรวมกลุ่ม
7. ชุมชนไม่ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาทุกด้านของชุมชนอย่างแท้จริง
8. ชุมชนยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน โดยหวังพึ่งพางบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ

โอกาส

1. ชุมชนมีทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรด้านบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ซึ่งจะสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้

2. ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เชื้อเพื่อเชื้อเผ่า สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข
3. ชุมชนตั้งอยู่ใกล้สถานที่ราชการ อาทิ ที่ว่าการอำเภอพร้าว โรงพยาบาลพร้าว สถานีตำรวจ สถานีที่ราชการอื่น และตลาดขนาดใหญ่ประจำอำเภอ และการคมนาคมสะดวกสบาย

อุปสรรค

1. ราคาพืชผลเศรษฐกิจ เช่น ลำไย หอมหัวใหญ่ ข้าว ถั่วแระ ยังต้องอาศัยการตลาดจากภายนอก ชุมชนไม่สามารถที่จะกำหนดราคาพืชผลด้วยตนเองได้
2. นโยบายการพัฒนาประเทศ อำเภอ ภูมิภาค ที่มีการปรับเปลี่ยนตามผู้นำในแต่ละระดับ

การจัดการปัญหาที่ผ่านมา

ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันชุมชนมีการจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหนี้สินของคนในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆทั้งในและนอกชุมชนให้มีการจัดตั้งกองทุน สถาบันการเงินภายในชุมชน ดังนี้

1. **ธนาคารข้าว** เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2527 รวมตัวกันครั้งแรกมีสมาชิกจำนวน 27 คน มีนายทองดี ถนอมบุญ เป็นประธานคนแรก จุดประสงค์ของการก่อตั้งกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการขาดแคลนข้าวบริโภค โดยให้สมาชิกนำเอาข้าวเปลือกมารวมกันถือเป็นหุ้นๆละ 250 กิโลกรัม และเปิดให้สมาชิกที่มีความต้องการยืม 100 กิโลกรัม ระยะ 1 ปี ปี 2528 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองสวัสดิการสังคมพัฒนาจากสภาคริสตจักร ได้สมทบทุนจำนวน 10,000 บาท เนื่องจากเห็นความสำคัญ การรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก ทำให้ทางกลุ่มมีทุนสำหรับซื้อข้าวมากขึ้น ประมาณปี 29-30 กลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ส.ส.สมพงษ์ อมรวิวัฒน์ จำนวน 8,000 บาทและ ส.จ.เฉลิม 5,000 บาท เพื่อซื้อที่ดินจำนวน 44 ตารางวาสำหรับจัดทำยุ้งฉางและซื้อยุ้งฉาง ธนาคารข้าวจะมีการบริหารจัดการโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการและมีวาระครั้งละ 2 ปี ปัจจุบันทางกลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียน เงินส่วนกลางจำนวน 305,000 บาท เงินจากหุ้นสมาชิกที่เปลี่ยนจากข้าวเปลือกมาเป็นเงินจำนวน 182,750 บาท (ปัจจุบันไม่มีการออมด้วยข้าวเปลือก เพราะไม่มีสมาชิกยืมข้าว เลยมีมติในกรรมการและลูกสมาชิกให้เปลี่ยนจากออมข้าวเป็นออมเงิน) การปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินคิดดอกเบี้ยละ 1.5 ต่อเดือน แต่ให้ส่งดอกเบี้ยไม่เกิน 3 เดือน โดยต้องมีผู้ค้ำ

ประกันหรือหลักทรัพย์ แต่ถ้าไม่ส่งดอกเกิน 3 เดือนขึ้นไปให้คิดดอกเบี้ยละ 2 บาท ต่อเดือน สิ้นปีต้องส่งดอก ส่วนต้นต่อไม่ได้ ทั้งนี้สมาชิกจะมีสวัสดิการโดยการ

- a. จัดแบ่งผลตามหุ้นทุกปีให้กับสมาชิก
 - b. การเจ็บป่วย กรณีนอนที่โรงพยาบาลอำเภอพร้าว คืนละ 200 บาท นอนโรงพยาบาลต่างอำเภอคืนละ 300 บาท โดยให้สิทธิคนละไม่เกิน 1,500 บาท/ปี
 - c. สิทธินี้จะครอบคลุมสมาชิก 1 คนและบริวารอีก 1 คน เช่น พ่อ แม่ ภรรยา ลูก หรือญาติใกล้เคียง ที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันหรือที่อื่นก็ได้
 - d. การเสียชีวิตของลูกสมาชิก กองทุนจะสนับสนุนรายละ 2,000 บาท รวมถึงผู้มีสิทธิร่วมด้วย
- ปัจจุบันมีสมาชิก 44 คน (ไม่รวมผู้มีสิทธิร่วมรับสวัสดิการ)

2. กองทุนเงินล้าน หมู่บ้านสันถนนได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาลโดยเริ่มตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2544 ได้รับเงินจัดสรรเริ่มแรก 6 ธันวาคม พ.ศ.2544 จำนวน 1,000,000 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่ายการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต และเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

กองทุนเงินล้านหรือธนาคารหมู่บ้าน บ้านสันถนนมีสมาชิกเริ่มแรก 77 คน เงินทุนจำนวน 11,130 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 2 จำนวน 200,000 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท เงินหักประกันความเสี่ยงและสมทบจากดอกเบี้ย 20% ตั้งแต่ปีแรกจนถึงปี 2558 รวม 199,604 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี รวมเงินต้น รวม 2,399,604 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 113 คน มีคนขอกู้เงินจำนวน 68 ราย เป็นเงิน 2,350,000 บาท

ในกองทุนเงินลำนี้นี้จะมีเงินสัจจะออมทรัพย์ของสมาชิกปัจจุบันที่มีการออมกันทุกๆปี เป็นกองทุนที่ต่อยอดจากกองทุนเงินลำนี้นี้ ปัจจุบันมีสมาชิก 113 คน มีเงินจำนวน 234,900 บาท ให้สมาชิกกลุ่ม 9 ราย รวมเป็นเงิน 234,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี (ระเบียบเหมือนกองทุนเงินลำนี้นี้)

ในปีที่ผ่านมา 2558 รัฐบาลได้จัดสรรเงิน OD โดยได้รับเงินจัดสรรให้ยืม 2 ปี 1,000,000 บาท ให้สมาชิกกู้ 45 ราย จำนวนเงิน 1,000,000 บาท การชำระเงินต้นส่งปีแรก 50% การชำระเงินต้นปีที่สอง 50% รวมระยะเวลา 2 ปี สถานะปัจจุบันทางหมู่บ้านได้ส่งเงินคืนให้กับกองทุนเรียบร้อยแล้ว ส่วนดอกเบี้ยร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน โดยจะมีการปันผลทุกปีให้กับลูกสมาชิกและอื่นๆ

ทั้งนี้ปี 58 ภายใต้การการบริหารจัดการกองทุนเงินลำนี้นี้ ชุมชนได้มีการนำดอกเบี้ยมาบริหารจัดการดังนี้

1. สวัสดิการสมาชิก	14,149 บาท
2. เงินเฉลี่ยคืนสมาชิก 30%	28,298 บาท
3. ค่าบริหารกรรมการ 30%	28,298 บาท
4. สาธารณะประโยชน์	14,149 บาท

3. กองทุนพัฒนาส่วนกลางของหมู่บ้านสันถนอ เริ่มต้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2544 เป็นเงินสมทบการจัดตั้งกองทุนจากดอกเบี้ยกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน เช่น เงินสมทบจากกองทุนเงินลำนี้นี้ เงินสงเคราะห์ศพที่เหลือนำมาจ่าย เงินเหลือบริจาคการพัฒนาหมู่บ้าน ปัจจุบันมีเงินหมุนเวียนทั้งหมด 195,000 บาท ปล่อยให้สมาชิกกู้จำนวน 150,000 บาท ให้คนในชุมชนหมู่บ้าน 6 บ้านสันถนอ กู้ยืมได้เพื่อจะได้นำดอกผลมาพัฒนาในหมู่บ้าน หลักการให้กู้ยืมคิดเป็นร้อยละ 1 บาท ต่อเดือนและต้องส่งดอกเบี้ยทุกๆเดือนจนกว่าจะชำระเงินต้น การกู้ยืมต้องมีผู้ค้ำหากไม่มีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน มีนายสุวิธ วัฒนบุญ เป็นเหรียญ

4. ธนาคารหมู่บ้าน ก่อตั้งโดยโครงการพระราชดำริ ปี 2542 จำนวนเงิน 1,800 บาท สำหรับเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์การจัดกิจกรรม มีสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน 10 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการฝาก ถอน กู้ หมุนเวียนในกลุ่มสมาชิก “จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับ

ต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี” ช่วงแรกสมาชิกจะได้รับการพัฒนาศักยภาพตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง และสระสำหรับการเกษตรคนละ 1 สระ ปัจจุบันมีนายบุญเรือง ถนอมบุญ เป็นประธาน มีคณะกรรมการอีก 3 คน มีสมาชิกจำนวน 57 คน ระเบียบกองทุน ต้องมีภูมิลาเนาอยู่ในหมู่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสันถนน เท่านั้น ต้องเป็นลูกสมาชิก และต้องมีคนค้ำประกัน การปันผล 6 เดือนปันผล 1 ครั้ง ดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 บาท การปรับดอกเบี้ย หนึ่งเท่าเมื่อทำผิดสัญญา เงินหมุนเวียนของกองทุนคือยอดออมของสมาชิก

ความรู้จากภายนอกชุมชน

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ได้มีการสอนให้คนในชุมชนสำรวจและจัดทำบัญชีครัวเรือน แต่ก็พบว่าไม่มีความต่อเนื่องในการจัดทำดังกล่าว เนื่องจากความเกียจคร้านของคนในชุมชนเองที่จะบันทึกของแต่ละคน บางคนบอกไม่มีเวลาจด เอกสารละเอียดเกินไป บันทึกแล้วจะเอาไปทำอะไร ไม่มีเป้าหมาย บางคนรู้ว่าค่าใช้จ่ายของตนเองมากแต่ก็ไม่ว่าจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร เดือนต่อมาก็เลยไม่ได้บันทึก จึงทำให้การจัดทำบัญชีครัวเรือน สำรวจค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของบ้านสันถนนไม่ได้ผลอย่างที่ตั้งใจ

ปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ.2559 สหกรณ์การเกษตรอำเภอพร้าว ได้มีการสอนเรื่องการทำปุ๋ยหมักเพื่อลดการใช้สารเคมีและลดค่าใช้จ่ายภาคการเกษตรของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบถึงผลกระทบของการใช้สารเคมีและข้อดีของการใช้ปุ๋ยหมัก ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันทำ โดยใช้ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันถนนเป็นที่จัดทำ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการทดลองดำเนินการและมีแผนที่จะแจกจ่ายให้กับสมาชิกที่เข้ารับการอบรมและสนใจ ประมาณ 120 คนโดยทั่วถึง

บทที่ 3 กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ตอบโจทย์งานวิจัยของชุมชนบ้านสันถนน ตามแผนงานดังนี้

ลำดับที่	กิจกรรม	วันเดือนปีที่จัด	หมายเหตุ
1.	ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อปฐมนิเทศโครงการและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยด้านการเก็บข้อมูล	3-4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559	ส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการ และทางพื้นที่ส่งตัวแทนเข้าร่วม
2.	เวทีชี้แจงและทำความเข้าใจงานวิจัยและอบรมการใช้งบประมาณของ สกว.	18 กุมภาพันธ์ 2559	
3.	เวทีประชาคมกับคนในชุมชนบ้านสันถนน	2 มีนาคม 2559	
4.	ประชุมทีมวิจัยออกแบบเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูล	11 มีนาคม 2559	
5.	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ระยะที่ 1 บริเวณประวัติศาสตร์ชุมชน ข้อมูลชุมชน	มีนาคม – เมษายน 2559	
6.	ประชุมทีมวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลและวางแผนการจัดเก็บข้อมูลระยะที่ 2	9 พฤษภาคม 2559	
7.	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ระยะที่ 2 สถานการณ์ภาวะหนี้สินของบ้านสันถนน	พฤษภาคม 2559	
8.	ประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปข้อมูล	24 พฤษภาคม 2559	
9.	เวทีอบรมการวิเคราะห์-เชื่อมโยงข้อมูลข้อมูลและการเรียนรู้ระหว่างทำงาน (After Action Review : AAR)	27 พฤษภาคม 2559	ส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการ และทางพื้นที่ส่งตัวแทนเข้าร่วม
10.	เวทีคืนข้อมูลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน	29 มิถุนายน 2559	
11.	อบรมการเขียนรายงานความก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์	9-10 สิงหาคม 2559	ส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการ และทางพื้นที่ส่งตัวแทนเข้าร่วม
12.	อบรมเกษตรกรในชุมชน	15-16 สิงหาคม 2559	

ลำดับที่	กิจกรรม	วันเดือนปีที่จัด	หมายเหตุ
13.	ศึกษาข้อมูลแนวทางการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม	3 สิงหาคม 2559	
14.	การประชุมร่วมกับผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนและทีมวิจัย	3 ตุลาคม 2559	
15.	การศึกษาเรียนรู้ข้ามชุมชน	21-22 ตุลาคม 2559	
16.	กิจกรรมให้ความรู้และกิจกรรมเสริมความรู้ การอบรมสมาชิกกลุ่มเรื่องการลดใช้สารเคมีในภาคเกษตร	5 พฤศจิกายน 2559	
17.	ประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน และจัดเก็บข้อมูล	พฤษภาคม - ธันวาคม 2559	
18.	การถอดบทเรียนประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปผล	25-26 กุมภาพันธ์ 2560	
19.	ประชาคมคืนข้อมูลแก่คนในชุมชนบ้านสันถนน	20 กุมภาพันธ์ 2560	

รายละเอียดกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อปฐมนิเทศโครงการและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยด้านการเก็บข้อมูล กิจกรรมจัดขึ้นระหว่างวันที่ 3-4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 ณ อาคารศรีสุภอักษร วัดพระธาตุ ดอยสะเก็ด(พระอารามหลวง) ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.สร้างความเข้าใจการดำเนินกิจกรรม รายงานการเงิน ขอบเขต ระยะเวลาการดำเนินกิจกรรมของโครงการ 2.ให้ทีมวิจัยได้วางแผนการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานของตนเอง

การเตรียมการ ทีมวิจัยบ้านสันถนนได้รับการแจ้งว่าโครงการวิจัยได้รับการอนุมัติงบประมาณจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากทางสำนักงานมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม ในฐานะพี่เลี้ยง และทางพี่เลี้ยงได้มีการนัดหมายประชุมทีมวิจัยในเบื้องต้นก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อยืนยันและทำความเข้าใจในงานวิจัยเบื้องต้นแก่ทีมวิจัย จากนั้นได้มีการคัดเลือกผู้ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยในที่ประชุมได้เห็นชอบให้ทุกคนเข้าร่วมเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว 2 คัน

ขั้นตอนการ เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวที่มพี่เลี้ยงเป็นผู้ดำเนินการ ทีมวิจัยบ้านสันถน เป็นเพียงผู้เข้าร่วม โดยมีเตรียมทีมและข้อมูลงานวิจัยชุมชนในเบื้องต้นเพื่อเข้าร่วมแลกเปลี่ยน

สรุปกระบวนการวันที่ 3-4 กุมภาพันธ์ หลังจากพิธีเปิดแล้ว ทางฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้นำเข้าข้อมูลภาพรวมการดำเนินงานของฝ่าย และได้ให้ แต่ละชุมชน/ทีมวิจัย ได้เรียนรู้เรื่องการจัดทำเอกสารการเงินและการรายการเงิน เช่นว่า เงินสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมจะแบ่งเป็น 3 หมวด คือ ค่าตอบแทน ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ โดย 1.ค่าตอบแทน แบ่ง ออกเป็น 30% ค่าตอบแทนของนักวิจัย จะยึดชื่อในงานวิจัย จะเบิกได้วงเงินที่ไม่เกินในสัญญา 2.ค่า ใช้สอย ไม่เกิน 60% ค่าใช้จ่ายในการทำวิจัย ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าวิทยากร /เบิกจ่ายตาม ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง สามารถถัวเฉลี่ยกันได้ สามารถโยกค่าวัสดุมาใช้ในหมวดค่าใช้สอยได้ และ 3. ค่าวัสดุอุปกรณ์ 10% ทั้งนี้หลักฐานทางการเงินที่จะต้องใช้ประกอบการเบิกจ่ายคือ ใบเสร็จรับเงิน ที่ ร้านค้าออกให้ ชื่อที่อยู่ร้าน ในขณะที่ใบสำคัญรับเงินและใบรับรองแทนใบเสร็จ จะต้องใช้แบบฟอร์ม ที่ทาง สกว.กำหนดให้เท่านั้นและให้แต่ละทีมได้ทดลองปฏิบัติการจริงเรื่องการจัดทำหลักฐานการเงิน

ใน پایانวันเดียวกัน ทางฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.ได้ชวนให้แต่ละทีมได้วิเคราะห์ประเด็น ว่า ถ้าเราจะเก็บข้อมูล เราจะทำอย่างไร ? วิชาการเรียก ต้องแตกประเด็น เป็น 1. โจทย์วิจัย 2. ประเด็น หลัก : คือสิ่งที่เราจะต้องไปเก็บเพื่อตอบโจทย์ 3. ประเด็นรอง 4. ประเด็นย่อย 1 5. ประเด็นย่อย 2 และให้แต่ละพื้นที่ได้ปฏิบัติการจริง

หลังจากนั้นได้ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.ได้นำเข้าประเด็นการจัดทำเครื่องมือการจัดเก็บ ข้อมูล การแบ่งประเด็นหลัก ประเด็นรอง ประเด็นย่อย เครื่องมือที่จะใช้ อาจจะสมารถทำได้โดย

แบบสอบถาม แยกเป็น

- เชิงปริมาณ เน้นข้อมูลตัวเลขที่เป็นความจริง
- เชิงคุณภาพ เน้นข้อมูลเชิงบรรยาย เช่น ความสัมพันธ์หมายถึงอะไร

การสัมภาษณ์ การชวนพูดคุย โดยหลัก

- แบบมีโครงสร้าง มีการตั้งคำถาม มีการจบ มีกติกาว่าจะไปถามเรื่องอะไร

- แบบไม่มีโครงสร้าง ไม่มีการตั้งคำถาม ที่มีข้อควรระวัง “ลืม/ไม่ได้ข้อมูล” แต่ใช้จำประเด็นการศึกษา

สนทนากลุ่มย่อย

- 3-5 คน
- เน้นเก็บข้อมูลประเด็นรวม

แผนที่ทำมือ

- แผนที่รอบใน เน้นรายละเอียดภายในชุมชน
- แผนที่รอบนอก เน้นรายละเอียดภายนอกชุมชน

การแบ่งช่วงเวลา จุดเน้น คือการเลือกจุดร่วม หาคำ/จุดเน้นที่ เมื่อพูดแล้วชุมชนเห็นภาพร่วมกันอาจจะแบ่งเป็นช่วงอายุ เหตุการณ์สำคัญ หรือ ผู้นำหมู่บ้าน

จากการดำเนินกิจกรรม บ้านสันถนน ได้ข้อสรุปต่อการพัฒนาโครงการต่อไป คือ

ประเด็นหลัก วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจในครัวเรือน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภคของชาวบ้าน (ลองแบ่งเป็น 3 กลุ่มวัย)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัญหาหนี้สิน

ในส่วนของเครื่องมือที่จะใช้ในการจัดเก็บข้อมูลนั้น ทีมวิจัยได้เลือกที่จะใช้ดังนี้

- เส้นเวลา (Time Line) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เหตุการณ์สำคัญๆของบ้านสันถนน และประวัติหนี้สินของบ้านสันถนนว่าเริ่มมีหนี้เกิดขึ้นตอนไหน อย่างไร

- แบบสนทนากลุ่ม เพื่อใช้ในการศึกษาประเพณี 12 เดือน และวิถีการผลิตในรอบปีของคนในชุมชน

- ใ่อังชีวิต เพื่อให้คนบ้านสันถนนได้ช่วยกันวิเคราะห์ถึงรายรับและรายจ่ายของตนเอง

- แบบสอบถามรายบุคคล เพื่อสำรวจหนี้สินรายครัวเรือนของคนในชุมชน

2. เวทีชี้แจงและทำความเข้าใจงานวิจัยและอบรมการใช้งบประมาณของ สกว.

การเตรียมการ หลังจากการเข้าร่วมประชุมกับพี่เลี้ยงและทีมวิจัยชุมชนอื่นๆแล้ว ทางทีมวิจัยบ้านสันถนนได้นัดหมายกันเพื่อสรุปผลที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมประชุมดังกล่าวในคืนวันที่ 11 เดือน

กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 แล้วถือโอกาสประชุมวางแผนเพื่อจัดเตรียมประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้แกนนำทีมวิจัยได้ตกลงกันในเบื้องต้นว่าจะดำเนินการในวันที่ 18 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 และใช้เวลากลางวัน เนื่องจากกลางวันแต่ละคนจะต้องทำงาน ให้มีการประสานงานกับพี่เลี้ยง เพื่อหนุนเสริมกระบวนการดังกล่าว

ขั้นตอนการ กิจกรรมชี้แจงและทำความเข้าใจงานวิจัยและอบอรมการใช้งบประมาณของ สกว.จัดขึ้นเพื่อ 1. ชี้แจงทำความเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยแก่ผู้วิจัยหลักในโครงการ 2. แลกเปลี่ยน และวางแผนการทำงานในโครงการ 3. ให้ทีมวิจัยเข้าใจและสามารถใช้งบประมาณการทำงานวิจัย ได้ถูกต้องตามระเบียบของ สกว.

คืนวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 เวลา 19.00 น. หลังทีมวิจัยลงทะเบียนแล้ว นายบุญยง ฤณอมบุญ หัวหน้าทีมวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม จากนั้นพี่เลี้ยงได้ชวนทีมวิจัยได้ ทบทวนตั้งแต่ชื่อโครงการวิจัย โจทย์การวิจัย วัตถุประสงค์ กิจกรรมที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ รวมถึงการใช้จ่ายงบประมาณ หลังจากทำความเข้าใจกิจกรรมและ งบประมาณแล้ว ทีมวิจัยได้ช่วยกันวางแผนการดำเนินกิจกรรมว่าจะมีการจัดทำกิจกรรมช่วงไหน อย่างไร

หลังจากประชุมเสร็จแล้ว พี่เลี้ยงได้ชวนให้แกนนำทีมวิจัยทบทวนกระบวนการหลังการประชุม ซึ่งผลของการประชุมสรุปจะได้นำไปสู่การวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่อไป

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม หลังจากการดำเนินกิจกรรมพบว่า

1. ทีมวิจัยมีความเข้าใจเป้าหมายของการดำเนินกรวิจัยมากกว่าเดิม รวมถึงเข้าใจถึง กระบวนการดำเนินงานวิจัย กรอบการดำเนินงาน เนื้อหาการวิจัย งบประมาณ สำหรับการดำเนินงาน
2. ทีมวิจัยมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เนื่องจากมีการมอบหมายบทบาท หน้าที่กันในกระบวนการดังกล่าว
3. ทีมวิจัยมีความเข้าใจในระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณดำเนินงาน รวมถึงเอกสารที่ จะต้องใช้สำหรับการเบิกจ่าย
4. แผนการดำเนินงานสำหรับโครงการวิจัย

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินกิจกรรม

1. เริ่มประชุมล่าช้ากว่าที่กำหนดไว้ เนื่องจากทีมวิจัยทุกคนมีภาระหน้าที่ทางการเกษตรและกลับบ้านมาค้า ต้องทำกับข้าว และทานข้าว กว่าจะเสร็จจะต้องใช้เวลาพอสมควร จึงทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

1. หากจะประชุมกับทีมวิจัยในช่วงเย็น ควรมีการเลี้ยงอาหารมื้อเย็นเพื่อทีมวิจัยจะได้ไม่ต้องกังวลต่อการหุงหาอาหาร และจะทำให้มีเวลาในการประชุมมากขึ้น
 2. การประชุมในตอนกลางคืน แม้จะมีเวลาน้อยแต่หากมีการบริหารเวลา กระชับเนื้อหาของ การพูดคุย ทำให้ทีมมีสมาธิในการประชุมมากกว่ากลางวัน ที่ทุกคนต่างมีภาระหน้าที่ของตนเอง
 3. การใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนไม่ใช่บรรยาย แต่เน้นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมทำให้นักวิจัยมีโอกาสซักถามและผู้นำกระบวนการได้เช็คความเข้าใจของทีมวิจัยด้วย
3. **เวทีประชาคมกับคนในชุมชนบ้านสันถน** กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อ 1. ชี้แจงทำความเข้าใจงานวิจัยแก่คนในชุมชนบ้านสันถน 2. รับฟังข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชน และขอความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัย โดยจัดขึ้นในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2559 เวลา 19.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันถน ตำบลป่าดุ่ม อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่
- ขั้นเตรียมการ ทีมวิจัยบ้านสันถน ร่วมกับพี่เลี้ยงได้จัดประชุมเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม หลังจากการประชุมสร้างความเข้าใจกับนักวิจัยในเช้าวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 โดยมีการมอบหมายบทบาทหน้าที่สำหรับแต่ละคนและเตรียมเนื้อหาที่จะนำเสนอต่อที่ประชุม
- ทีมวิจัยได้ลงมติเห็นชอบให้ดำเนินการในคืนวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2559 เวลา 19.00 น. เป็นต้นไป โดยให้นายศุภลักษณ์ ประสานงานกับกำนันตำบลป่าดุ่มเพื่อให้กำนันประกาศประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

ขั้นตอนการ ในคืนวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2559 ท่านกำนันสมิง หนองบุญ กำนันตำบลป่าดุ่ม อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุม โดยได้แนะนำทีมวิจัยให้ชาวบ้านที่มาเข้าร่วมประชุมได้รับทราบก่อน หลังจากนั้นนายบุญยง หนองบุญ หัวหน้าทีมวิจัยได้แนะนำ

โครงการวิจัย วิทยุการวิจัย วัตถุประสงค์ และกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการตามลำดับ โดยระหว่างการอธิบายแต่ละช่วงนั้นได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ซักถามถึงข้อข้องใจหรือสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสนใจ ทั้งนี้จากการสังเกตการณ์เห็นว่าผู้เข้าร่วมให้ความสนใจ แต่ก็ยังมีข้อกังวลเรื่องการจัดกาครั้งนี้ขึ้น เนื่องจากพบว่าเป็นปัญหาที่มีมายาวนาน และยังไม่มีความชัดเจนว่าจะจัดการได้ แต่งานวิจัยเพียงระยะสั้นๆ จะทำให้เห็นหมดไปจริงหรือไม่ ทั้งนี้พี่เลี้ยงได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า เห็นลึนของคนในหมู่บ้านเรา อาจจะหมดไปเพราะกระบวนการวิจัยดังกล่าวซึ่งมีระยะเวลาเพียงสั้นๆ แต่กระบวนการวิจัยจะเป็นเหมือนการชวนชาวบ้านให้มาสำรวจตัวเอง ซึ่งหากชาวบ้านเห็นร่วมกัน ส่วนหนึ่งเราก็คิดว่าประสบความสำเร็จ และแน่นอนหากฟังจากหัวหน้าทีมวิจัยได้กล่าวเราจะเห็นว่ากระบวนการวิจัยไม่เหมือนกระบวนการพัฒนาอื่นที่ส่วนใหญ่หน่วยงานหรือองค์กรจะเป็นผู้จัดการให้ แต่กระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มชาวบ้านเป็นคนวิเคราะห์สถานการณ์เอง หาข้อมูลเอง และในอนาคตก็ต้องช่วยกันคิดหาวิธีการเพื่อจะมากำกับปัญหาดังกล่าวด้วยตัวเอง

เมื่อไขข้อข้องใจชาวบ้านแล้ว หัวหน้าทีมวิจัยได้ย้ำถึงการขอให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผลของงานวิจัยไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของท่านใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อตัวเองของชุมชนเอง

ก้านันสมิง ถนนบุญญ กล่าวปิดการประชุม

ขั้นสรุปผล หลังจากประชุมเสร็จ พี่เลี้ยงได้ชวนให้ทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการทำงานให้ดีขึ้นอีกในอนาคต

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมดังกล่าว และในที่ประชุมมีการแนะนำทีมวิจัยให้ชาวบ้านได้รู้จัก ซึ่งจะนำไปสู่การขอความร่วมมือในการดำเนินงานในอนาคต
2. จากข้อซักถามของชาวบ้าน พบว่าเนื้อหาของงานวิจัยอาจจะเป็นเรื่องยากสำหรับคนในชุมชน
3. ชาวบ้านได้รับทราบการดำเนินงานวิจัยของทีมวิจัยและแผนงานที่จะต้องดำเนินการในงานวิจัย
4. จากที่ประชุมพบว่าชาวบ้านให้ความสนใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของทีมวิจัย

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

1. เนื่องจากคืบที่จัดกิจกรรมดังกล่าว มีเรื่องการทำประชาคมร่วมกับยาเสพติดแทรกเข้ามา อาจจะทำให้เนื้อหาของงานวิจัยได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควรจะเป็น

2. ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่คนที่อยู่ในชุมชน (ตรงจุดนี้พี่เลี้ยงได้ชวนให้คนในชุมชนได้วิเคราะห์ถึงสถานการณ์ดังกล่าวว่าการที่ทุกครั้งเมื่อมีการประชุมในหมู่บ้าน และคนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมประชุมจะเป็นผู้สูงอายุทำให้เราเห็นว่าหมู่บ้านสันถนนวนอยู่ในรอยต่อการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และงานวิจัยที่เราจะออกแบบทำร่วมกัน การเก็บข้อมูลจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องออกแบบให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของเราต่อไปในอนาคต)

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. การประสานงานกับกำนันเพื่อให้กำนันช่วยประกาศ ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือกับคนในชุมชน
 2. ควรทำความเข้าใจกับชาวบ้านถึงคำว่า “วิจัย” ให้ทราบก่อนที่จะประสานงานกับผู้เข้าร่วมหรือแจ้งวาระการประชุม
4. **ประชุมทีมวิจัยออกแบบเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูล** มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.พัฒนาทีมวิจัยในการเก็บข้อมูลในชุมชนแบบมีส่วนร่วม 2.พัฒนาเครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลเรื่องต้นทุนทางการเกษตรของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทในชุมชน และสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้

กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2559 โดยมีพี่เลี้ยงมาสนับสนุนการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าว

ขั้นเตรียมการ จากการประชุมประชาคมครั้งที่ผ่านมา พี่เลี้ยงได้ฝากการบ้านให้ทีมวิจัยได้ไปหาข้อมูลพื้นฐานแบบการจัดเก็บข้อมูล 2 ชุด คือ

1. เครื่องมือที่เราได้เรียนรู้จากการพัฒนาศักยภาพไม่ว่าจะเป็น เส้นเวลา ไร่ชีวิต แผนที่รอบใน แผนที่รอบนอก เส้นรอบ 12 เดือน เพื่อนำมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บริบทชุมชน ฯลฯ
2. เครื่องมือแบบสอบถามการสำรวจภาวะหนี้สินที่มีหน่วยงานอื่นเคยทำหรือเราเคยถูกสำรวจ เพื่อนำมาปรับใช้กับการทำงานของเรา

ขั้นดำเนินการ วันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2559 ทีมวิจัยได้จัดประชุม ณ ศาลาการเปรียญวัดสันถนวน เพื่อให้แต่ละคนได้นำเสนอเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูลแต่ละอย่าง โดยมีพี่เลี้ยงเป็นผู้นำในการ

แลกเปลี่ยนพูดคุย แล้วร่วมกันพัฒนาเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูล แผนงาน และกำหนดการการจัดเก็บข้อมูลชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

การจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่คือ

1. ข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการผลิตและวัฒนธรรม 12 เดือนบ้านสันถนน จะใช้เครื่องมือ เส้นเวลา เส้นรอบ 12 เดือน โดยแบ่งรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลดังนี้
 - 1.1 ใช้การสนทนากลุ่มระหว่างทีมวิจัยกับผู้สูงอายุ ผู้ทรงความรู้ในชุมชน
 - 1.2 ใช้การสนทนากลุ่มระหว่างทีมวิจัยด้วยกันเอง ในเรื่องวิธีการผลิต
 - 1.3 การศึกษาข้อมูลมือสองที่มีคนทำไว้แล้ว เช่น ประวัติโบสถ์ ประวัติชุมชน
 - 1.4 จัดประชุมชาวบ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูลหลังจากการจัดเก็บแล้ว
 - 1.5 การสัมภาษณ์เจาะลึกในบางประเด็นที่ไม่สามารถพูดคุยในวงกลุ่มได้ (ถ้ามี)
2. ข้อมูลภาวะหนี้สินใช้แบบสำรวจโดยทีมวิจัย และมีการแบ่งหน้าที่คนรับผิดชอบ สักส่วน ผู้ให้ข้อมูลต่อทีมวิจัย 5 ต่อ นักวิจัย 1 คน

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. การให้ทีมวิจัยได้เตรียมตัว/เตรียมข้อมูล ก่อนเข้าร่วมประชุมทำให้การจัดการประชุม กระชับไม่เสียเวลา
 2. เนื่องจากทีมวิจัยไม่เคยมีประสบการณ์การจัดทำแบบสอบถาม แต่มีประสบการณ์การเป็นผู้ให้ข้อมูล การให้ทีมวิจัยได้มีโอกาสทบทวนความรู้สึกละเอียดของตนเองที่ได้กรอกแบบสอบถาม ทำให้ทีมวิจัยสามารถที่จะออกแบบสอบถามได้ที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายของตนเอง
5. **ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ระยะที่ 1 บริบท ประวัติศาสตร์ชุมชน ข้อมูลชุมชน** มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เก็บข้อมูลบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา

การเตรียมการ หลังจากการประชุมเพื่อวางแผนการออกแบบการจัดเก็บข้อมูลและทุกคนทราบบทบาทหน้าที่ของตนเองแล้ว ทีมวิจัยได้มีการประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายหลักเพื่อให้นัดหมายเข้าร่วมประชุม สันทนากลุ่ม และสอบถามตามเครื่องมือที่กำหนด

ขั้นตอนการ

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ได้ดำเนินการดังนี้

1. การสืบค้นจากข้อมูลมือสองที่มีอยู่ในชุมชน โดยแหล่งข้อมูลที่ได้จะมีโบสถ์คริสต์จักร ราษฎร์สุวรรณ เทศบาลตำบลป่าดุ่ม และข้อมูลจากรายงานของนายศุภลักษณ์
2. การจัดเวทีประวัติศาสตร์ชุมชน ได้เชิญผู้สูงอายุในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนมาให้ข้อมูลเรื่องประวัติความเป็นมาของบ้านสันถนน ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้นบ้าง โดยใช้เครื่องมือเส้นแบ่งเวลา
3. การสนทนากลุ่มระหว่างทีมวิจัยด้วยกันเอง เพื่อทบทวนวิธีการผลิตของชุมชนในรอบหนึ่งปี โดยใช้เครื่องมือวงเวียน จากนั้นได้เจาะประเด็นลึกลงไปถึงการใช้ทุนในการผลิตการเก็บเกี่ยวผลผลิตแต่ละรอบเดือนว่าใช้ทุนเป็นอย่างไร โดยใช้ตารางเปรียบเทียบการดำเนินงานต้นทุนการผลิตอดีตกับปัจจุบัน รวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิตของคนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน
2. ได้ทราบประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านสันถนน ข้อมูลการเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านสันถนน แต่ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรเนื่องจากประวัติบ้านสันถนนส่วนใหญ่ไม่มีการบันทึกประวัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
3. นอกจากข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนแล้ว ยังมีการพูดถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่สามารถโยงให้เห็นถึงภาวะหนี้สิน ณ ปัจจุบัน

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

1. ไม่มีปัญหาอะไร ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูล

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. ในเวทีสำรวจข้อมูลชุมชน แล้วมีการมีแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมตามกลุ่มเครื่องมือ ทำให้มีความหลากหลายของข้อมูลและชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

2. การให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้สูงอายุมาแลกเปลี่ยนกันหรือมารับทราบข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลมือสอง เป็นการเพิ่มเติมข้อมูลและตรวจเช็คความถูกต้องข้อมูลของทีมวิจัยอีกด้วย

6. ประชุมทีมวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลและวางแผนการจัดเก็บข้อมูลระยะที่ 2

การเตรียมการ

หลังจากการเก็บข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้นัดหมายเพื่อให้มีการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนการจัดเก็บข้อมูลระยะที่สอง โดยสิ่งที่ทีมวิจัยแต่ละคนจะต้องเตรียมมาคือ

1. ข้อมูลที่ได้จากการเก็บของแต่ละคน
2. แนวคำถามการสอบถามภาวะหนี้สินจากเอกสารมือสอง

ขั้นตอนการ

คืนวันที่ 9 พฤษภาคม ทีมพี่เลี้ยงจากมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคมได้ให้แต่ละคนนำเสนอผลการจัดเก็บข้อมูล เป็นประเด็นๆ แล้วให้มีการแลกเปลี่ยนผลการศึกษา รวมถึงการวิเคราะห์บทเรียนจากการลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูล

เมื่อข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันแล้ว ทีมพี่เลี้ยงให้ทีมวิจัยช่วยกันคิดว่า ถ้าจะเก็บข้อมูลด้านหนี้สิน จะต้องคิดถึงอะไรบ้าง แล้วช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาเป็นแบบสอบถามสำหรับคนในชุมชนต่อไป

ทั้งนี้ทีมวิจัยได้วางแผนการจัดเก็บข้อมูลระยะที่ 2 โดยกำหนดเป้าหมายไว้ที่ 50 ครัวเรือน ที่เป็นสมาชิกของกองทุนในหมู่บ้าน และไม่เป็นสมาชิกของกองทุน เพื่อให้เห็นความแตกต่างของข้อมูล โดยเบื้องต้นทีมได้สรุปว่าไม่ควรให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กรอกข้อมูลเอง แต่ควรจะมีทีมวิจัยเป็นผู้อ่านคำถามแล้วค่อยๆตอบทีละข้อ ก่อนจะมอบหมายให้ลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บโดยสัดส่วนนักวิจัย 1 คนต่อกลุ่มเป้าหมาย 5 คน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ในเชิงข้อมูลจะรวบรวมและเขียนไว้ในบทที่ 2 ว่าด้วยบริบทของชุมชน ส่วนเครื่องมือในการจัดเก็บนั้นจะขอเขียนไว้ในภาคผนวกในรูปของแบบสำรวจภาวะหนี้สินของบ้านสันถวน

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยต้องมีข้อมูลให้ครบถ้วนจึงจะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้
2. ทีมวิจัยต้องกำหนดกรอบของการวิเคราะห์ร่วมกันก่อน
3. การนำแบบสำรวจภาวะหนี้สินที่มีคนอื่นทำไว้แล้ว แล้วนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับชุมชน จะทำให้ไม่เสียเวลาในการสร้างเครื่องมือ

7. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ระยะที่ 2 สถานการณ์ภาวะหนี้สินของบ้านสันถนนเพื่อเก็บข้อมูลเรื่องต้นทุนทางการเกษตรของชุมชนบ้านสันถนนและหนี้สินของชุมชนบ้านสันถนน ทีมวิจัยได้จัดเก็บในช่วงเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2559

การเตรียมการ

มีการแบ่งจำนวนครอบครัวต่อทีมวิจัยที่จะรับผิดชอบในการเก็บข้อมูล ในกิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการสร้างเครื่องมือสำหรับการจัดเก็บข้อมูลก่อนที่จะมีการลงเก็บข้อมูลจริง มีการซักซ้อมและทำความเข้าใจแบบเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ขั้นตอนการ

1. ทีมวิจัยนัดหมายชาวบ้านกลุ่มเป้าหมายที่จะเก็บข้อมูล
2. มีการแนะนำตัวเองต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มเป้าหมาย 50 ครอบครัวเบื้องต้นทีมวิจัยคัดเลือกจากครอบครัวที่เป็นสมาชิกในฐานะลูกหนี้ของกองทุนหมู่บ้านและไม่ใช่ ทั้งนี้ก็จะมาจากความสมัครใจ/เต็มใจของคนที่จะให้ข้อมูล/อาชีพที่หลากหลาย/ชาวบ้านจะทราบว่าใครมีหนี้หรือไม่มีหนี้ ดังนั้นข้อมูลที่จะไปเก็บจะมีทั้งคนที่มีและไม่มีหนี้
3. แจกแบบสอบถามให้กับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้กรอก นักวิจัยจะถือไว้ 1 ชุด แล้วให้ชาวบ้าน 1 ชุด ถ้าชาวบ้านมีข้อสงสัยอะไรจะได้ถามได้ อ่านเป็นข้อๆ ในลักษณะการถามตอบ

4. ประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูล

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. ได้ข้อมูลและสามารถเก็บข้อมูลได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

1. ไม่มีปัญหา ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถาม

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. การชี้แจงหรือแนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บข้อมูลจะทำให้ชาวบ้านมีความไว้วางใจ และให้ข้อมูลกับเรามากขึ้น
2. การอธิบาย หรือทำความเข้าใจร่วมกับชาวบ้านในขณะที่ชาวบ้านกำลังกรอกแบบสอบถามจะทำให้เราได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากขึ้น
3. การจะทำแบบสอบถามกับชาวบ้านควรมีการทำความเข้าใจ โดยมีคนเก็บข้อมูลประกบด้วย

8. **ประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปข้อมูล** กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ของทีมวิจัยมาวิเคราะห์ จัดระบบข้อมูล จัดทำตาราง และเชื่อมโยงสถานการณ์ปัญหาด้านการเกษตรที่สูงและหนี่งลิน 2. เพื่อสามารถใช้เครื่องมืองานวิจัยมาวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ศึกษา มาได้

การเตรียมการ

หลังจากการเก็บข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้นัดหมายเพื่อให้มีการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนการจัดเก็บข้อมูลระยะที่สอง โดยสิ่งที่ทีมวิจัยแต่ละคนจะต้องเตรียมมาคือ

1. ข้อมูลที่ได้จากการเก็บของแต่ละคน
2. รวบรวมข้อค้นพบจากการจัดเก็บข้อมูล

ขั้นตอนการ

คืนวันที่ 24 พฤษภาคม ทีมพี่เลี้ยงจากมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคมได้ให้แต่ละคนนำเสนอผลการจัดเก็บข้อมูล เป็นประเด็นๆ แล้วให้มีการแลกเปลี่ยนผลการศึกษา รวมถึงการวิเคราะห์บทเรียนจากการลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูล

เมื่อรวบรวมแล้วทีมวิจัยได้ช่วยกันคือข้อมูลผลการศึกษาแล้วนำมาประมวลผลร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

ผลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ในเชิงข้อมูลจะรวบรวมและเขียนไว้ในบทที่ 3 ผลของการศึกษา

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยต้องมีข้อมูลให้ครบถ้วนจึงจะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้
2. ทีมวิจัยต้องกำหนดกรอบของการวิเคราะห์ร่วมกันก่อน

9. เวทีอบรมการวิเคราะห์-เชื่อมโยงข้อมูลข้อมูลและการเรียนรู้ระหว่างทำงาน (After Action Review : AAR) กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นโดยสำนักงานมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคมในฐานะพี่เลี้ยง

ทีมวิจัย ในวันศุกร์ที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2559 ณ อาคารศรีศุภอักษร วัดพระธาตุดอยสะเก็ด(พระอารามหลวง) ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นทีมวิจัยแต่ละชุมชนมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญของการวิจัย และเพื่อให้แต่ละทีมวิจัยได้ทราบสถานะของข้อมูลแต่ละพื้นที่

กระบวนการเริ่มโดยการทำความเข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลว่าแต่ละชุมชนมีความเข้าใจต่อเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร โดยการ

1. ผู้นำกระบวนการแจกกระดาษสีฟ้า ให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลคืออะไร”
2. เมื่อเขียนแล้ว แจกกระดาษสีชมพูให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “การวิเคราะห์ข้อมูลมีประโยชน์อย่างไร”
3. เมื่อเขียนแล้ว แจกกระดาษสีส้มให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “ท่านคิดว่าท่านสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้หรือไม่ อย่างไร”
4. เมื่อเขียนแล้ว แจกกระดาษสีเหลืองให้ผู้เข้าร่วม แล้วให้แต่ละคนเขียนตอบว่า “ปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลคืออะไร”

ผลจากการแลกเปลี่ยนในช่วงแรกพบว่าทีมวิจัยบ้านสันถนนสามารถแลกเปลี่ยนได้ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลคือ	มีประโยชน์อย่างไร	ท่านคิดว่าทำได้หรือไม่ อย่างไร	ปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูล
หาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมนั้น	ได้ทราบข้อมูลที่เป็นจริง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชน	ได้ระดับหนึ่ง เพราะทำให้ทราบถึงแหล่งเรียนรู้ที่เป็นจริงของชุมชน	ได้รับข้อมูลที่ไม่เป็นจริง คนในชุมชนเสนอปัญหาการมองข้ามของงานวิจัย

จากนั้นทีมฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำกระบวนการ
ทบทวนข้อมูลการทำงานในพื้นที่

1. ผู้นำกระบวนการให้ทีมวิจัยแต่ละชุมชนได้ทบทวนข้อมูลที่มีอยู่ของแต่ละทีม ในประเด็นดังนี้
 - a. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 - b. ประเด็นศึกษา
 - c. ข้อมูลที่มีอยู่
 - d. ข้อมูลที่ขาด
2. นำเสนอ

ผลของการดำเนินกิจกรรมช่วงนี้ คือ

ประเด็นศึกษา	ข้อมูลที่มี	ข้อมูลที่ขาด
1.บริบทชุมชน	ประวัติข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ประเพณี 12 เดือนของบ้านสัน ถนน วิถีการผลิต 12 เดือน(เกษตร)	ประวัติวัดสันถนน / ประวัติชุมชน มีการถ่ายทอดและบันทึกน้อย
2.พฤติกรรมและค่านิยมในการ บริโภค (ปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิด หนี้)	ข้อมูลเปรียบเทียบพฤติกรรมการ บริโภคและค่านิยมตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน มีข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	ข้อมูลรายจ่ายต่อครัวเรือน ข้อมูลรายได้ รายจ่าย
3.ปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดหนี้ (สภาพแวดล้อม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี แหล่งเงินกู้ นโยบาย)	มีข้อมูลสาเหตุแห่งหนี้ มีข้อมูลแหล่งเงินกู้และจำนวน ครัวเรือนที่เป็นหนี้เชิงตัวเลข มีระเบียบกฎกติกาของแหล่งเงินกู้	ข้อมูลเชิงลึกสาเหตุแห่งหนี้ เพิ่มรายละเอียดแบบสอบถาม วิธีการจัดการหนี้ของคนในชุมชน
4.หลักคำสอนทางศาสนา		ขาดเรื่องคำสอนในทางศาสนา สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน (เหตุ แห่งหนี้)

สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้และต้องการการหนุนเสริมจากส่วนกลาง

1. เป็นการทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมาว่าได้ดำเนินการอะไรไปแล้วบ้างหรือว่ายังไม่ได้ทำ ว่าจะมีรูปแบบการดำเนินการอย่างไร
2. ทักษะการแยกแยะข้อมูล
3. ความจำเป็นของข้อมูลต่างๆที่จะนำมาวิเคราะห์
4. ขอบเขตของข้อมูลที่ตรงและตอบวัตถุประสงค์ของโครงการ
5. ความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อนำไปปฏิบัติ
6. ทราบข้อบกพร่องในการหาข้อมูล/วิเคราะห์
7. ทำให้เข้าใจในแนวการเขียน (ทำงาน)วิจัยที่กำลังศึกษาปฏิบัติได้อยู่และจะได้นำไปใช้ในการทำงานต่อไป
8. การให้พี่เลี้ยงลงพื้นที่เก็บข้อมูลของทีมวิจัยเป็นระยะและการเขียนรายงานเกี่ยวกับข้อมูลที่จัดเก็บค่ะ
9. สิ่งที่ต้องการคือให้วิทยากรเสริมความเข้าใจให้ถึงในหมู่บ้าน
10. อยากให้ครูพี่เลี้ยงลงพื้นที่ให้มากๆ
11. อยากให้ทางพี่เลี้ยงและ สกว.ช่วยเพิ่มเติมหรือชี้แนะกับทีมวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลที่ยังไม่ครบหรือข้อมูลที่ตกหล่น

10. **อบรมการเขียนรายงานความก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์** กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นโดยสำนักงานมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคมในฐานะพี่เลี้ยงทีมวิจัย ในระหว่างวันที่ 9-10 สิงหาคม พ.ศ.2559 ณ อาคารมูลนิธิแห่งความเมตตาและเอื้ออารีย์ วัดพระธาตุดอยสะเก็ด(พระอารามหลวง) ตำบลเชิง ดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นทีมวิจัยแต่ละชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเขียนรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์ และเพื่อให้มีโอกาสดูฝึกการเขียนรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลการเข้าร่วมกิจกรรม ในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว คุณดารารัตน์ โพธิ์รักษา เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. ได้ให้พื้นที่นำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินกิจกรรม และได้มีข้อมูลนำเข้ามาจากพื้นที่งานวิจัยของทัศนสถานหญิงจังหวัดเชียงใหม่ และพื้นที่งานวิจัยดอยไตแลง ที่เน้นให้เห็นถึงระบบคุณค่าของตนเองและการจัดการทรัพยากรร่วมกัน การตระหนักถึงปัญหาร่วมของชุมชนที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานวิจัย ก่อนที่จะให้แต่ละพื้นที่ได้เรียนรู้เรื่องการเขียนรายงานความก้าวหน้า โดยเริ่มจาก วัตถุประสงค์คือ 1.เป็นหลักฐานการทำงานต่อแหล่งทุน (สกว.) 2.เผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และ 3.เป็นหนังสือ เป็นความรู้ของชุมชน

องค์ประกอบของการเขียนรายงานประกอบด้วย

บทที่ 1 บทนำ

- ความสำคัญของปัญหา
- โจทย์วิจัย (หัวใจของงานวิจัย)
- วัตถุประสงค์
- ขอบเขต (พื้นที่ เรื่อง เวลา)
- คณะผู้วิจัย
- แผนการวิจัย

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- แผ่นดินของฉัน / บ้านของฉัน / ตำบลของฉัน
- ประวัติ ปัจจุบัน อนาคต
 - ประวัติชุมชน
 - ข้อมูลพื้นฐาน เช่น จำนวนประชากร ที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ อากาศ อาชีพ เศรษฐกิจ หน่วยงานราชการ เอกชน ฯ
 - ข้อมูลทางสังคม เช่น ชาติพันธุ์ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี จารีต
 - การวิเคราะห์ชุมชน เช่น จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา แนวทางการพัฒนา
- ทบทวนการจัดการปัญหาที่ผ่านมา (ที่ผ่านมา มีการจัดการปัญหาดังกล่าวอย่างไร? ใคร/มีใครมาจัดการหรือไม่อย่างไร?)

- ความรู้จากภายนอกชุมชน (มีหน่วยงานภายนอกมาให้ความรู้หรือไม่อย่างไร? เช่น เรื่องหนี้สินมีหน่วยงานองค์กรไหนเคยมาให้ข้อมูลหรือไม่อย่างไร ผลเป็นอย่างไร)

บทที่ 3 กระบวนการวิจัย (ที่ผ่านมาเราทำอะไรไปบ้าง ผลเป็นอย่างไร)

- ตารางสรุปกิจกรรม (ที่ได้ดำเนินงานตามแผนกิจกรรมงานวิจัย)
- กิจกรรม.... (เรียงตามแผนการดำเนินงานวิจัย)
- รายละเอียดกิจกรรม (เตรียม – ทำ – บทเรียน)
 - บันทึกกิจกรรม ได้แก่ การเตรียมการ วันที่/สถานที่ ทำอะไร (เป้าหมาย) มีใครบ้าง (ความร่วมมือ) ทำอย่างไร ได้ผลอย่างไร ปัญหา/ข้อค้นพบ/การเรียนรู้
 - ศึกษา 1 เรื่อง อาจมี 1 ครั้งหรือหลายครั้งก็ได้ โดยปรับวิธีการให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

บทที่ 4 ผลการศึกษา (+อภิปรายผล) (เปรียบเทียบสิ่งที่เราค้นพบในการทบทวนวรรณกรรมกับกระบวนการศึกษาของเรา) (อ้างอิงกับสิ่งที่เราทำ วัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมของโครงการ)

- สภาพที่เป็นอยู่/ปัญหาเป็นอย่างไร/สาเหตุ ปัจจัย ซึ่งอาจมี หัวข้อย่อยที่ 1 (+อภิปรายผล) หัวข้อย่อยที่ 2 (+อภิปราย)
- ทดลองการแก้ปัญหา (ถ้าเริ่มมีการทดลองแล้ว) ซึ่งอาจมีผลการทดลอง หัวข้อย่อย 1 (+อภิปรายผล) หัวข้อย่อย 2 (+อภิปรายผล)

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา (+ทิศทางในอนาคต / การดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2) (เช็คแผนที่เรายกวางไว้ว่าตรงกับสิ่งที่เราค้นหา สอดคล้องกับบริบท/สถานการณ์ชุมชน)

- สรุปที่มาที่ไปของโครงการ
- ตอบคำถามวิจัย/วัตถุประสงค์ : คำถาม/วัตถุประสงค์ 1 : วัตถุประสงค์ที่ 2 เป็นต้น
- การเรียนรู้ของทีมวิจัย/ชุมชน ตลอดโครงการ : หัวข้อที่ 1 : หัวข้อที่ 2 เป็นต้น

จากนั้นให้แต่ละชุมชนได้มีการทดลองเขียนรายงานความก้าวหน้าด้วยตนเอง ก่อนที่จะมีกิจกรรมเสริมในช่วงสุดท้ายของวันแรก เพื่อให้ทีมวิจัยแต่ละชุมชนได้มีโอกาสทบทวน/ชื่นชมตนเอง ครอบครัวย และผู้ร่วมงาน

วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2559 ช่วงเช้า ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.ได้นำเสนอโครงการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ แต่เนื่องจากว่ารายงานฉบับสมบูรณ์จะต้องเขียนหลังจากที่ดำเนินกิจกรรมครบแล้ว จึงไม่ได้ให้แต่ละทีมวิจัยได้ทดลองเขียน

ช่วงบ่าย ทีมวิจัยแต่ละทีมได้เขียนรายงานการวิจัยของตนเองก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับ

11. **เวทีคืนข้อมูลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน** กิจกรรมจัดขึ้นในวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2559 ณ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านสันถนน ตำบลป่าดู้ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูล มาจัดให้เป็นระบบ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาของทีมวิจัยให้แก่ชาวบ้านและสมาชิกในชุมชน

การเตรียมการ

ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้จัดประชุมเพื่อวางแผนการนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน โดยวางแผนว่าจะใช้เครื่องมือเส้นแบ่งเวลา เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นพัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญของหมู่บ้านแล้วโยให้เห็นภาวะหนี้สินของชุมชนจากแบบสอบถามที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บ

จากนั้นมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันภายในทีมวิจัยว่าใครจะรับผิดชอบอะไร อย่างไรในกระบวนการคืนข้อมูล

ขั้นตอนการ

1. นายบุญยง หนอมบุญ ทีมวิจัยกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม
2. นายศุภลักษณ์ สุนทรพันธ์ ตัวแทนทีมวิจัยนำเสนอสถานการณ์ เหตุการณ์สำคัญของชุมชน ผ่านเครื่องมือเส้นแบ่งเวลา
3. นายบุญยง หนอมบุญ นำเสนอสถานการณ์หนี้สินของคนในชุมชน
4. ทีมพี่เลี้ยงชวนให้ชาวบ้านแลกเปลี่ยน เติมเต็มข้อมูลการศึกษาวิจัย

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

ชาวบ้านให้ความสำคัญ และตั้งใจฟัง พร้อมแลกเปลี่ยนในประเด็นสาเหตุแห่งหนี้ของชาวบ้าน โดยชาวบ้านที่เข้าร่วมส่วนใหญ่มองเห็นและตระหนักถึงปัญหาหนี้สินดังกล่าว แต่เมื่อรายรับมีจำกัด

บวกกับรายจ่ายที่มีแต่จะเพิ่มขึ้นก็ทำให้ยากต่อการควบคุมและลดหนี้สินดังกล่าว แต่ก็มีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในระยะต่อไป

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. การใช้เส้นแบ่งเวลามานำเสนอให้คนในชุมชนได้เห็นเหตุการณ์สำคัญ ของชุมชนและสถานการณ์ที่จะนำไปสู่การเป็นหนี้สิน ทำให้ในแง่ของการนำเสนอไม่น่าเบื่อ และทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมได้มีโอกาสติดตามในระยะเวลาแต่ละช่วง พร้อมเติมเต็มข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น

12.ศึกษาข้อมูลแนวทางการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่เน้นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายและ
การทำบัญชีครัวเรือน กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันที่ 5 สิงหาคม 2559 ณ ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการทำเกษตรที่เน้นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายให้แก่ประชาชนในบ้านสันถนน มีกระบวนการในการทำงานดังนี้

การเตรียมการ

หลังจากที่ได้มีการคืนข้อมูลให้กับชุมชนแล้ว ทีมวิจัยประชุมร่วมกันในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2559 แล้วเพื่อทำความเข้าใจและวางแผนการดำเนินกิจกรรมโครงการในระยะที่สอง โดยกิจกรรมแรกที่จะต้องดำเนินการคือการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแนวทางการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่เน้นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายและในการทำบัญชีครัวเรือน โดยเบื้องต้นทีมวิจัยได้ทบทวนเรื่องการสำรวจภาวะหนี้สินของคนในชุมชนจำนวน 50 ครัวเรือนในระยะแรกแล้ว มีความห่วงกังวลว่าหากจะให้ทั้งหมดมาทำกิจกรรมร่วมกันน่าจะยาก จึงได้หารือกันว่าจะเปิดรับที่สมัครใจก่อน โดยจะเริ่มจากทีมวิจัย

ในการนี้ทีมวิจัยได้รับแจ้งจากหัวหน้าทีมว่า ทางรัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ชาวบ้านสันถนนทำกิจกรรมเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย โดยจากการประชุมชาวบ้านเห็นชอบให้มีการเลี้ยงหมู โดยงบประมาณจะสนับสนุนการสร้างอาคารเล้าหมูและทุนในการเลี้ยงหมู ตอนนี้มีคนมาสมัครที่จะเลี้ยงจำนวน 24 คน นอกจากทีมวิจัยแล้วเราจะชวนให้สมาชิกมาร่วมวิจัยกับเราด้วย

ทีมวิจัยจึงได้เห็นชอบและให้เพิ่มสมาชิกเลี้ยงหมูเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงานร่วมด้วย

ขั้นตอนการ

1. ทีมวิจัยจัดประชุมร่วมกับนักวิชาการเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย และการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยวิทยากรให้ทีมวิจัยได้วิเคราะห์ชุมชนของตนเอง
2. จากนั้นวิทยากรให้ทีมวิจัยวิเคราะห์คนในชุมชนบ้านสันถนน
3. เมื่อวิเคราะห์เสร็จแล้ว วิทยากรได้ให้ทีมวิจัยได้พบทวนถึงกระบวนการจัดการปัญหาชุมชนในอดีตที่ผ่านมาว่ามีกระบวนการจัดการปัญหาอะไร อย่างไร โดยเฉพาะปัญหานี้สิน
4. จากนั้นให้ทีมวิจัยได้นำเสนอ และเติมข้อมูลหลักคิดการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงเทคนิคการทำบัญชีครัวเรือน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. วิเคราะห์การจัดการปัญหาที่ผ่านมาของชุมชนพบว่าในประเด็นเรื่องการจัดปัญหาหนี้สินนั้น บ้านสันถนนมีกระบวนการในการจัดการดังนี้
 - a. การจัดตั้งธนาคารข้าว
 - b. กองทุนเงินล้าน
 - c. กองทุนพัฒนาส่วนกลางของหมู่บ้านสันถนน
 - d. ธนาคารหมู่บ้าน
 - e. กองทุนหมู่

ซึ่งทั้งหมดนี้ยังมีอยู่ในชุมชน ถือได้ว่าเป็นแหล่งทุนกุ่มหนึ่งที่มียู่ในชุมชน
2. ทีมวิจัยได้ความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งความพอเพียงคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม

ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3. ในส่วนของการทำบัญชีครัวเรือนนั้น เป็นการการจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการดำรงชีวิตของตนเอง และภายในครอบครัว ชุมชน รวมถึงประเทศ ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะเป็นตัวบ่งชี้อดีตปัจจุบันและอนาคตของชีวิตของตนเอง สามารถนำข้อมูลดีมาบอกปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อมูลที่ได้ ที่บันทึกไว้ จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่างๆในชีวิต ในครอบครัว ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การทำบัญชีหรือบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันเท่านั้น แต่อาจหมายถึง การบันทึกข้อมูลด้านอื่นๆ ในชีวิต ในครอบครัว เป็นต้น ของเราได้ด้วย เช่น บัญชีทรัพย์สิน พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ ในบ้านเราในชุมชนเรา บัญชีความรู้ความคิดของเรา บัญชีผู้ทรงคุณผู้รู้ในชุมชนเรา บัญชีเด็กและเยาวชนของเรา บัญชีภูมิปัญญาด้านต่างๆ ของเรา เป็นต้น หมายความว่า สิ่งหรือเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตของเรา เราจดบันทึกได้ทุกอย่าง หากประชาชนทุกคนจดบันทึกจะมีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ ครอบครัวเรียนรู้ ชุมชนเรียนรู้ และประเทศเรียนรู้
4. ในประเด็นการวิเคราะห์ข้อจำกัดของการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนคือความซื่อสัตย์ต่อตนเอง บางคนจ่ายแต่ไม่จด บางรายการไม่กล้าที่จะใส่ลงไป รวมถึงการไม่มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบที่จะจด ทำให้ที่ผ่านมาบ้านสันทนไม่สามารถที่จะทำได้สำเร็จในประเด็นการจดบันทึก

การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้จัดประชุมเพื่อทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้และการจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในกระบวนการวิจัยหลังจากเสร็จการประชุมทันที

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี เพราะว่าวิทยากรที่มาให้ความรู้มีความชำนาญเรื่องการชวนคิดชวนคุย ทำให้เรื่องการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชน การหาแนวทางในการจัดการลดปัญหานี้สิน รวมถึงการทำบัญชีครัวเรือนไม่เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. หากไม่สามารถที่จะหากิจกรรมที่เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ชุมชนจำเป็นที่จะต้องมองหาแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายของตนเอง ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

13.อบรมเกษตรกรในชุมชน กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นระหว่างวันที่ 15-16 สิงหาคม 2559 เพื่อถ่ายทอดแนวทางการทำเกษตรที่เน้นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายแก่เกษตรกรในชุมชนบ้านสันถนน - เพื่อให้เกษตรกรบ้านสันถนนนำแนวทางทางการทำเกษตรที่เน้นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายไปปฏิบัติใช้ได้

การเตรียมการ

สืบเนื่องจากการประชุมทบทวนสิ่งที่ทีมวิจัยได้เรียนรู้จากการประชุมเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมเสริมรายได้ ลดรายจ่าย รวมถึงการทำบัญชีครัวเรือนแล้ว ทีมวิจัยได้เห็นชอบร่วมกันว่าจะทำการทดลองกับกลุ่มเลี้ยงหมู แต่อาจจะไม่ได้ทั้งหมด จะขอคนที่มีความพร้อมจะร่วมดำเนินการด้วย และจะให้มีการอบรมในชุมชนก่อน โดยให้หัวหน้าทีมวิจัยได้นำกลุ่มเลี้ยงหมูประชุมเพื่อหามติ

ที่ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันถนน ตำบลป่าต๋ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเลี้ยงหมูจำนวน 28 คนและทีมวิจัย ได้มีการประชุมเพื่อนำสิ่งที่ทีมวิจัยได้คิดและนำเสนอต่อกลุ่มเลี้ยงหมู ผลคือกลุ่มที่เลี้ยงหมูทั้งหมดเห็นชอบว่าจะเข้าร่วมกระบวนการด้วย เนื่องจากมองว่าทั้งหมดคือการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และทีมวิจัยจะรับหน้าที่ในการประสานวิทยากร เมื่อได้วันที่และวิทยากรแล้วจะแจ้งผ่านหอกระจายหมู่บ้านอีกที

ขั้นตอนการ

1. เมื่อทุกคนมาพร้อมกันที่ศาลาเอนกประสงค์แล้ว นายบุญยง วัฒนบุญ หัวหน้าทีมวิจัยและอีกบทบาทหนึ่งคือประธานกองทุนประชารัฐ ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรมให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งทั้งหมดคือกลุ่มที่จะเลี้ยงหมู และแนะนำวิทยากรให้ทุกคนได้รู้จัก
2. วิทยากรเริ่มจากการบรรยายประสบการณ์ของตนเองในการเลี้ยงหมู การดูแลรักษา กรณีจะเลี้ยงหมูรวมกันเป็นกลุ่ม ข้อควรระวัง และมีภาคปฏิบัติให้ชุมชนได้เรียนรู้/ปฏิบัติเรื่องการจัดทำความ

สะอาดคอกเลี้ยง และการดูแลรักษา ก่อนจะพาออกนอกสถานที่ในวันที่สองเพื่อให้ดูสภาพจริง การบริหารจัดการ โดยวิทยากรคือคนที่เลี้ยงหมูเพื่อจำหน่าย

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. ชุมชนได้เรียนรู้ว่า

- a. ราคาหมูในประเทศไทยมีขึ้นมีลง มีราคาสูงและต้องมีราคาต่ำ ทั้งในรอบปีและรอบหลายปี ในหนึ่งปีราคาหมูไม่เคยนิ่งอยู่กับที่ สูงต่ำได้ห่างกันได้มากกว่า 10 บาท ไม่มีใครสามารถวางกฎควบคุมราคาหมูให้มันคงอยู่กับที่ได้ ในรอบปีราคาสูงสุดจะอยู่ช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายนและจะเริ่มอ่อนตัวลงเรื่อยๆจนต่ำสุดเดือนตุลาคม(หลังกินเจ)จากนั้นราคาเริ่มมันคงค่อยขยับขึ้นเล็กน้อยไปเรื่อยๆจนถึงปีใหม่ แต่ในแต่ละปีราคาที่ว่าคาดเดาไม่ได้ แต่ก็ถือว่าเป็นแนวทางให้ผู้เลี้ยงรายย่อยได้วางแผนการผลิต ในรอบหลายช่วงปีราคาก็แตกต่างกัน บ้างก็ว่าทุกสามปีจะมีราคาตกต่ำสุด เพื่อให้ขาดทุนเล็กน้อยกันไปข้างหนึ่ง และราคาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คนที่เหลือรอดจะไม่กำไรสูงอีกครั้งหนึ่ง ทำไมราคาจึงขึ้นลง มีสองสาเหตุ สาเหตุที่หนึ่ง คือการบริโภคการกินใช้หมูมากหรือน้อย เช่น ช่วงเทศกาลลอยกระทง ปีใหม่ ตรุษจีน มีการท่องเที่ยวทำให้มีการกินหมูเพิ่ม ผู้เลี้ยงหลายๆคนที่พากันขยับราคาหมูตามความต้องการที่เพิ่มขึ้น อีกสาเหตุหนึ่งคือปริมาณหมูที่เลี้ยงมีมาก หรือน้อย ถ้าคนเลี้ยงขาดทุนติดต่อยาวนาน การเลี้ยงหมูลดน้อยลง เนื่องจากบางฟาร์มลดกำลังการผลิต เช่นลดจำนวนแม่หมูลง ปริมาณลูกที่นำไปเลี้ยงขุนลดลงเช่นกัน แต่ถ้าหมูกำไรต่อเนื่องจนใจให้มีการเลี้ยงหมูมากขึ้น ของมากการเสนอขายต้องถูกลง ก็ทำให้ราคาลดลง ถึงขาดทุนได้ ถ้ามีสัญญาณว่ามี การเพิ่มแม่หมูในฟาร์ม มีการขยายฟาร์ม ผู้เลี้ยงรายย่อยเพิ่มการเลี้ยง มีแนวโน้มว่าอีกปีสองปี ราคาน่าจะตกต่ำอีกครั้ง
- b. การเลี้ยงหมูมีกำไรและมีขาดทุน มีขาดทุนมากเป็นพันสองพันตัวก็มี มีกำไรสูงสุดเป็นพันสองพัน ก็มี ไม่แน่นอน มีความเสี่ยง หรือกำไรเล็กน้อยๆ ยาวนานก็มี หรืออาจขาดทุนมากมายมหาศาลขึ้นหมดเนื้อหมดตัวก็มี
- c. ความเสี่ยงเรื่องโรค การเลี้ยงในปัจจุบันมีปัญหาเรื่องกวนใจ กวนตัว และกวนเงินคนเลี้ยงอยู่เรื่อย บางคนลงทุนกับการป้องกันโรคมากมายมหาศาล เพราะคิดเหมือนกันทุก

คนว่า ถ้าไม่มีเรื่องโรคมาจนการเลี้ยง คงอยู่ในอาชีพนี้ได้อีกนาน แล้วโรคที่เป็นกันอยู่มีอะไรบ้าง วิทยากรได้ยกเป็นบทเรียนละกัน โรคที่เกิดเชื้อแบคทีเรียประจำฟาร์ม เช่น โคต้องเสียจากเชื้ออีโคไล โรคชุกตาย โรคผิวหนังเป็นปื้นแดง โรคเหล่านี้หากใช้ยาปฏิชีวนะ อาจลดความเสียหายได้ ถ้ามีการจัดการที่ดี เช่น เรื่องความสะอาด การป้องกันสภาพอากาศแปรปรวน การดูแลเอาใจใส่ เรื่องการกินอาหารของหมู ก็สามารถลดปัญหาเหล่านี้ได้ระดับหนึ่ง

- d. ผลภาวะจากการเลี้ยงหมู แน่นนอนการเลี้ยงหมูจะประสบปัญหาของเหลือจากการเลี้ยง เป็นผลภาวะที่คนไม่เลี้ยงเขาไม่ชอบ คือ ขี้หมู กลิ่น น้ำเสีย แมลงวัน ถ้าผู้เลี้ยงคิดที่จะเลี้ยงหมูแต่ไม่ได้วางแผน วางระบบการจัดการปัญหานี้ เพื่อนบ้าน ชาวบ้านข้างเคียงเดือดร้อนแน่นอน เกิดปัญหาการร้องเรียน จากมิตรก็เป็นศัตรู ไม่มีใครชอบหน้า บางครั้งทนฝืนเลี้ยงเพราะลงทุนไปแล้ว มองหน้าคนข้างเคียงไม่ติด คิดจะเลิก ทุนที่ลงไปแล้วทำอย่างไร? บางแห่งจำต้องรักษาน้ำใจ เพื่อนบ้านที่ถูกบ่นให้ได้ยินก็ใจเสียทอดถอย ถ้าเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงไปกว่านี้ ยิ่งยากที่จะเลี้ยงบนที่เดิมได้ ฉะนั้นผู้เลี้ยงต้องหาทำเลการเลี้ยงหมู การเอาของเหลือไปกำจัด หรือใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มาก ไม่ให้เกิดมลภาวะ กำลังใจการเลี้ยงดีขึ้น ไม่ต้องกังวลปัญหาแวดล้อม ข้อนี้เป็นปัจจัยหนึ่งของจุดอ่อนการเลี้ยงหมู

2. ชุมชนได้มีการจัดตั้งกฎระเบียบการเลี้ยงหมูเพื่อเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ในวันทำกิจกรรมมีฝนตกปรอยๆ ทำให้เริ่มประชุมสาย และการเดินทางไปเรียนรู้นอกพื้นที่ก็ เป็นไปด้วยความทุลักทุเล

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

การให้วิทยากรที่เป็นชาวบ้านด้วยกันแต่มีความสามารถในการสื่อสาร พูดภาษาเดียวกับ ชุมชน ทำให้ชุมชนเข้าใจง่ายและมองเห็นภาพการทำงานร่วมกันได้ง่าย

การให้ชุมชนไปเรียนรู้นอกชุมชน กับผู้มีประสบการณ์ตรง ทำให้ชุมชนสามารถจะเรียนรู้และมี โอกาสได้ลงมือปฏิบัติเพื่อเรียนรู้โดยตรง

14. การประชุมร่วมกับผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนและทีมวิจัย กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในวันที่ 3 ตุลาคม 2559 ณ ศาลาการเปรียญวัดสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวางแผนการนำหลักศาสนาเป็นแนวทางการปรับใช้เพื่อลดปัญหาหนี้สินของคนในหมู่บ้านสันถนน

การเตรียมการ

ทีมวิจัยประชุมร่วมกับพี่เลี้ยงเพื่อวางแผนการจัดประชุมร่วมกับผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนเพื่อวางแผนการที่จะนำหลักศาสนาเป็นแนวทางในการปรับใช้ ซึ่งทีมวิจัยจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากการศึกษาในระยะแรกมาร่วมวิเคราะห์จะมีแนวทางในการปรับใช้อย่างไร

ขั้นตอนการ

ทีมวิจัยร่วมกับผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มในชุมชน ได้จัดประชุม โดย

1. ทีมวิจัยนำเสนอหลักศาสนธรรมที่ค้นพบจากการหาข้อมูลในระยะที่ 1
2. ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน วิเคราะห์ร่วมกันว่าจะมีแนวทางในการนำหลักศาสนาไปปรับใช้อย่างไรให้เหมาะสมกับชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมโครงการวิจัยคือกลุ่มเลี้ยงหมู
3. หัวหน้าทีมวิจัยได้สรุปเนื้อหา ภาพรวมของการจัดกิจกรรม และกล่าวขอบคุณผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมกระบวนการ

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. ในการวิเคราะห์หลักศาสนธรรมและการนำเอาหลักศาสนธรรมไปปรับใช้นั้น เนื่องจากทีมได้ค้นพบหลักศาสนธรรมหลายระดับ ตั้งแต่สาเหตุแห่งหนี้ และแนวทางการหลุดพ้นจากหนี้ ทีมวิจัยจึงคิดว่าน่าจะใช้หลักธรรมสักหนึ่งหมวดเพื่อนำมาใช้ ไม่ใช่จะใช้ทั้งหมด
2. จากการวิเคราะห์ชุมชนบ้านสันถนนพบว่าหลักธรรมหนึ่งที่ควรจะต้องปลูกฝังให้คนในชุมชนนำมาใช้ไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมที่ปรากฏในพระคัมภีร์ของศาสนาคริสต์คือสุภาษิตบทที่ 6 ข้อ 6-11 คนเกียจคร้านอยู่ ไปหาหมตไป พิเคราะห์ดูทางของมันและจงฉลาดโดยปราศจากผู้นำทาง ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง มันเตรียมอาหารของมันในฤดูแล้ง และล่าสมของกินของมันในฤดูเกี่ยว โอ คนเกียจคร้านอยู่ เจ้าจะนอนนานเท่าใด เมื่อไรเจ้าจะลุกขึ้นจากหลับ หลับนิด เค็มน้อย กอดมือพักนิดหน่อย ความจนจะมาเหนือเจ้าอย่างคนจรและความขัดสนอย่างคนถืออาวุธ หรือหลัก

ของ อุ อา ก ส หรือหลักการของ “ทฤษฎีสามมิกัดตะ” ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (อุ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ (1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์(2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม (3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้ และมีความรักใคร่จริงใจ (4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย เป็นการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัว

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

การตีความหลักศาสนาเป็นเรื่องที่ทมิฬจจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้อีกมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใหม่ส่วนที่หนึ่ง อีกส่วนหนึ่งคือแม้จะมีการประพฤติปฏิบัติอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจและผู้นำศาสนาที่เป็นนักวิชาการในบ้านสันถนหรือที่ชาวบ้านสันถนรู้จักก็ไม่มี ส่วนมากท่านจะเป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรม นำชาวบ้านเท่านั้นเอง ไม่สามารถที่จะคิดเป็นระบบได้อย่างที่ตั้งใจไว้

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1. ในกระบวนการดังกล่าวควรที่จะมีผู้นำศาสนาที่มีความเชี่ยวชาญในการนำเอาหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ชุมชนจริงๆ

15. การศึกษาเรียนรู้ข้ามชุมชน กิจกรรมดังกล่าวดำเนินการระหว่างวันที่ 21-22 ตุลาคม 2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านบ้านสันถนมีโอกาสได้เรียนรู้รูปแบบการจัดการหนี้สินของต่างพื้นที่ที่มีบริบทสอดคล้องกันและนำมาปรับใช้กับตนเอง สถานที่ คือ บ้านป่าตัน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

การเตรียมการ

ทีมวิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเลี้ยงหมูว่าหากจะไปศึกษา เรียนรู้ จะไปเรียนรู้เรื่องอะไร ซึ่งได้ข้อตกลงร่วมกันว่าชุมชนอยากจะเรียนรู้เรื่องการเลี้ยงหมูเพื่อที่จะนำไปปรับใช้กับการเลี้ยงของตนเอง เนื่องจากกลุ่มบ้านสันถนนเพิ่งจะเริ่มเรียนรู้การเลี้ยงหมู แม้จะมีวิทยากรมาให้ความรู้ แต่ก็น่าที่จะได้เรียนรู้จากชุมชนอื่นซึ่งเป็นของจริงด้วย

ทีมวิจัยจึงได้ประชุมปรึกษาหารือกันและเห็นชอบให้มีการเรียนรู้ชุมชนหมูที่ 5 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งไม่ห่างจากพร้าวเท่าไร สามารถที่จะไปกลับได้ และเป็นชุมชนที่มีประสบการณ์ด้านการเลี้ยงหมูเป็นอย่างดี

ทีมวิจัยจึงได้นัดหมายสมาชิกกลุ่มและประสานกับพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นตอนการ

1. ทีมวิจัยร่วมกับกลุ่มเลี้ยงหมู ได้ออกเดินทางจากบ้านสันถนนเวลาประมาณ 08.00 น. ก่อนจะเดินทางถึงที่หมายในเวลา 09.15 น. โดยถึงก่อนเวลานัดหมาย
2. หลังจากชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาดูงานแล้ว ทีมชุมชนพื้นที่ศึกษาดูงานก็ได้บรรยายเรื่องสิ่งที่ควรเรียนรู้การเลี้ยงหมูเดี่ยว การเลี้ยงหมูเป็นกลุ่ม ก่อนจะนำไปเยี่ยมชมสถานที่เลี้ยงจริงสวนเกษตรอินทรีย์ ที่ผสมผสานการเลี้ยงไก่ ปลาตก ลำไย พริก มะนาวฯ
3. หลังจากทีชุมชนได้เรียนรู้แล้ว ทีมวิจัยได้ชักชวนให้สมาชิกกลุ่มเลี้ยงหมูได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อนำไปใช้จริงในพื้นที่ของตนเอง

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. นอกจากสมาชิกกลุ่มจะได้เรียนรู้วิธีการเลี้ยงหมูเดี่ยวและรวมกลุ่มจากวิทยากรแล้ว สมาชิกกลุ่มยังได้เรียนรู้ว่าจะเลี้ยงหมูเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรอง การมีอาชีพหลัก อาชีพรอง หรือมีอีกอาชีพหนึ่งเพื่อลดความเสี่ยงการขาดทุน และเลิกกิจการในที่สุด มีอาชีพหลักหรืออาชีพสำรอง หรืออีกอาชีพหนึ่งไว้ยามที่หมูขาดทุน สามารถนำทุนอีกอาชีพหนึ่งมาใช้เป็นทุนใช้ในการเลี้ยงหมู เพื่อรอจังหวะเวลายามที่หมูมีกำไรจึงนำกำไรมาจดเชยในอีกอาชีพหนึ่ง เมื่อมีประสบการณ์และคิดว่ามันคง แล้วจึงค่อยเพิ่มหรือขยายกิจการ
2. การใช้ประโยชน์จากชี้หมู หรือสร้างอาชีพต่อจากชี้หมู เช่น ใช้ชี้หมูเลี้ยงปลาเพิ่มรายได้อีกทาง สามารถสร้างผลตอบแทนได้อีกทางหนึ่งที่เดิวนำเอาน้ำล้างคอกหมู ชี้หมู ไปเป็นปุ๋ยปลูกทั้งพืช

ไร่ นาข้าว สบผลไม้ ผู้เลี้ยงรายย่อยอาจ เลี้ยงหมูเพื่อมุ่งหวังเอาซี่หมู น้ำล้างคอกหมูไปใช้ ประโยชน์ สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้ระดับหนึ่ง ถ้าใช้นานหลายปี ช่วยให้ผลผลิตเพิ่มได้อย่าง ดีอีกด้วย

3. สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ว่าสร้างกลุ่มปรึกษาหาความรู้ หรือกาที่ปรึกษาที่มีประสบการณ์ไว้เป็นที่พึ่ง เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าหากไม่รู้เรื่องเลยก็เสียเปรียบคนอื่น บางครั้งก็เสียโอกาสในหลาย เรื่อง

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มีปัญหาในการดำเนินการครั้งนี้ เนื่องจากทีมวิจัยมีการประสานงานทั้งกลุ่มเป้าหมายและ วิทยากร วิทยากรเองก็มีความรู้ความชำนาญดังกล่าวเป็นอย่างดี

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

การประสานงานกับวิทยากรโดยการย่ำสิ่งให้ผู้สนใจเรียนรู้ต้องการทำให้วิทยากรสามารถที่จะ เตรียมเนื้อหา กับสมาชิกกลุ่มได้

16. **กิจกรรมให้ความรู้และกิจกรรมเสริมความรู้ การอบรมสมาชิกกลุ่มเรื่องการลดใช้สารเคมีใน ภาคเกษตร** กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในวันที่ 5 พฤศจิกายน 2559 ณ ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการ หนี้สินตามหลักการทางศาสนาและผู้นำศาสนา

การเตรียมการ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของทีมวิจัยที่พบว่าภาวะหนี้สินของบ้านสันถนนส่วนหนึ่งมาจาก ต้นทุนการผลิตที่สูงโดยเฉพาะในส่วนของการใช้สารเคมีในภาคเกษตร ดังนั้นเพื่อเป็นการลดต้นทุนการ เลี้ยงหมูอันจะนำไปสู่การเป็นหนี้สินในอนาคต ทีมวิจัยจึงได้ปรึกษาหารือและจากการสังเกตการเลี้ยง หมูเริ่มพบว่าเริ่มมีกลิ่น ชาวบ้านที่อยู่บ้านใกล้เริ่มจะบ่นให้ทีมวิจัยฟัง เพื่อเป็นการจัดการปัญหา ดังกล่าวและนำไปสู่การจัดการปัญหาอื่น ทีมวิจัยจึงได้ประสานงานกับเกษตรอำเภอพร้าวเพื่อให้มา ส่งเสริมความรู้เรื่องการลดใช้สารเคมีในภาคเกษตรและการลดปัญหากลั่นด้วยน้ำหมักธรรมชาติ

ขั้นตอนการ

1. กำนันสมิง ถนอมบุญ ผู้นำชุมชนบ้านสันถนนได้มากล่าวต้อนรับสมาชิกกลุ่มเลี้ยงหมูและวิทยากร ก่อนจะกล่าวเปิดการประชุม
2. นายบุญยง ถนอมบุญ ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม
3. ภาคเช้า ทีมวิทยากรจากสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว บรรยายให้ความรู้เรื่องการลดใช้สารเคมีในภาคเกษตรเพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่าย
4. ภาคบ่าย ทีมวิทยากรได้สาธิตและให้ชาวบ้านร่วมกันทำน้ำยาชีวภาพเพื่อลดปัญหากลืนขี้หมู ที่สามารถนำไปใช้ในภาคเกษตรอื่นๆได้ด้วย

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

1. ชาวบ้านได้เรียนรู้ว่าน้ำหมักชีวภาพมีหลายขนาน เช่น สำหรับไล่แมลงต้องมีส่วนผสมของน้ำคั่ววันไม้ / ผักคั่วตอง / สบู่ดำ ในขณะที่น้ำหมักจากหอยเชอรี่จะช่วยเปิดตาดอก ผสมกับหัวผักกาดจะช่วยเร่งหัว / และบางชนิดสามารถทำเป็นอาหารสัตว์คือ ไก่ หมู ได้เพื่อลดกลิ่นของมูลสัตว์ดังกล่าวได้
2. น้ำหมักจะมี 2 สูตร คือ สูตรมิด ต้องเก็บไว้ในที่ร่ม ไม่ต้องการแสง / และสูตรแจ่ง จะมีน้ำสีแดงตากแดด ใช้แดดสังเคราะห์
3. ชาวบ้านได้เรียนรู้สูตรผลิตหัวเชื้อจุลินทรีย์(EC 15.93)
ส่วนประกอบ อัตราการใช้ 1 ลิตรต่อน้ำ 200 ลิตร
 - 3.1 กัลลยสุกงอม 2 กก.
 - 3.2 มะละกอสุก 2 กก.
 - 3.3 ฟักทองสุก(แก่) 2 กก.(ใช้นึ่ง)
 - 3.4 น้ำมะพร้าว 5-8 ลิตร
 - 3.5 กากน้ำตาล 2 ลิตร (1 ลิตร น้ำหนัก 1.5 กก.)
 - 3.6 เปลือกสับปะรด 1 กก.
 - 3.7 ถังหมักขนาด 20 ลิตร (พร้อมฝาปิด)

ทิ้งไว้ประมาณ 25 วันจึงกรองออก แล้วนำไปผสมกับน้ำสะอาดในสัดส่วน

4. ชาวบ้านได้ทดลองปฏิบัติผสมหัวเชื้อจุลินทรีย์ เพื่อลดปัญหากลิ่นเหม็น โดยการพ่นบริเวณเล้าหมู ทุกๆ 7 วัน ซึ่งในวันทอบรม วิทยากรได้นำพ่นบริเวณเล้าหมูให้สมาชิกกลุ่มได้เห็นด้วย

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

การให้สมาชิกได้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้เกิดทักษะในการใช้ และการให้สมาชิกกลุ่มได้เห็นวัสดุ/พืชผักในชุมชนสามารถนำมาทำจุลินทรีย์และลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้

18. ประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน และจัดเก็บข้อมูล กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในช่วงเดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม 2559 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจการเปลี่ยนแปลงหนี้สินของเกษตรกรหลังการทำวิจัย

การเตรียมการ

ทีมวิจัยประชุมวางแผนกันเพื่อนัดหมายให้มีการพูดคุยกับกลุ่มที่เลี้ยงหมู โดยมีความถี่อยู่ที่ 1 เดือน 2 ครั้ง เพื่อเป็นการติดตามผลการเลี้ยงและถือโอกาสสรุปบทเรียนการทำงานเป็นระยะ

ขั้นตอนการดำเนินการ

ทีมวิจัยจัดกระบวนการกลุ่มโดยแบ่งการพูดคุยเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่กำลังเลี้ยงหมูอยู่ และกลุ่มที่รอเลี้ยง (เนื่องจากการเลี้ยงหมูมีคนที่แจ้งจะเลี้ยงจำนวน 24 คน แต่เล้าหมูมี 8 เล้า ดังนั้นทีมวิจัยจึงให้จับกลุ่ม 3 คนโดยการจับสลากจากนั้น ในแต่ละกลุ่มก็ต้องจับสลากอีกครั้งเพื่อดูว่าใครจะได้เลี้ยงรุ่นที่เท่าไร ใครจับได้เบอร์ 1 ต้องเลี้ยงก่อน 2 3 ตามลำดับ โดยมีเงื่อนไขคือการเลี้ยงหมูแต่ละรุ่นไม่ควรเกิน 4 เดือน ไมเช่นนั้นจะมีค่าใช้จ่ายสูงและไม่คุ้มทุน ดังนั้นเท่ากับว่า 4 เดือนจะเปลี่ยนรุ่นเลี้ยง 1 ปี ก็จะได้เลี้ยงครบพอดี)

หลังจากแบ่งกลุ่มแล้ว ทีมวิจัยก็ให้โจทย์กับผู้เข้าร่วม

กลุ่มสมาชิกผู้เลี้ยงหมูวิเคราะห์และช่วยกันระดมสมองตอบในแต่ละครั้ง และนำเสนอ ร่วมสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน ก่อนจะแยกย้ายกันในแต่ละครั้ง

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

จากประเด็นแลกเปลี่ยนกันทำกระบวนการกลุ่มได้รับทราบข้อมูลดังนี้

1. เป้าหมายที่ตั้งไว้

- a. เกิดกองทุนอาชีพในชุมชน
- b. ชาวบ้านมีรายได้เพื่อขึ้น มีรายได้เสริม
- c. มีการลดรายจ่าย จากแก๊สหุงต้ม
- d. หุงต้มง่าย ไม่มีโรค
- e. มาเลี้ยงร่วมกันจะได้ช่วยเหลือกัน
- f. ลดต้นทุนการเลี้ยงหมู (รวมกันเป็นกลุ่มต่อรองกับร้านค้า พ่อค้าได้)
- g. เกิดความสามัคคี มีน้ำใจ พึ่งพากันได้ในส่วนของมือใหม่ น่าจะมีพี่เลี้ยง

2. สิ่งที่ทำได้ดี

- a. เห็นความสามัคคีกัน
- b. ใหม่/ช่วยเหลือกัน ดูแลหมูของเพื่อนที่อยู่ข้างๆ
- c. มีการไต่ถามซึ่งกันและกันเวลามาให้อาหารหมู มาเก็บกวาดขี้หมู ก็จะมาพูดคุยกัน เหมือนเป็นลานที่ทำให้เราได้มาเจอกันมากกว่า
- d. สมาชิกมีความรู้ในการดูแลหมูในเบื้องต้น
- e. สามารถหาแหล่งความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง
- f. สามารถวินิจฉัยโรคได้ตามคำแนะนำ
- g. บางคนสามารถถ่ายทอดความรู้ได้

3. สิ่งที่ยังทำไม่ได้

- a. ยังพบว่ามีการกินหมิ้นและมีแมลงวันเยอะ (เนื่องจากสูบน้ำไม่ขึ้น เวลาล้างคอกบางครั้ง ไม่ได้กวาดขี้หมูออกก่อน รดน้ำไปทั้งที่ยังมีขี้หมู ทำให้ขี้หมูไหลลงไปที่ท่อด้วย _ แต่ภายหลังมีการฉีดพ่นด้วยน้ำยาที่ทีมได้เรียนรู้ทำให้แมลงวันไม่มี)
- b. หมูติดโรคตาย 12 ตัว จาก 61 ตัวที่นำมาเลี้ยง ซึ่งถือว่าสูง

4. ควรมีการปรับปรุงด้านใดบ้าง

- a. ก่อนที่จะล้างคอกให้กวาดขี้หมูออกก่อน
- b. เมื่อกวาดขี้หมูออกมาแล้วให้นำมาตากที่ลานที่เทพื้นด้วยแกลบ ปล่อยให้แห้ง แล้วนำไปทิ้งหรือจำหน่ายได้ จากนั้นที่คอกให้โรยด้วยปูนขาวเพื่อดับกลิ่น
- c. ให้มีการฉีดวัคซีนพร้อมกันเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

- d. ให้มีการระดมทุนเพื่อซื้อเครื่องดูด / ปูนขาว
 - e. ให้มีการตั้งกฎระเบียบกลุ่ม
5. เราได้เรียนรู้อะไรจากสิ่งที่ทำ
- a. ก่อนจะทำอะไรควรรหาข้อมูลให้รอบด้าน
 - b. จิตสำนึกของคนต่อสาธารณะยังมีน้อยในชุมชน
 - c. จะปลูกฝังจิตสาธารณะของคนในชุมชนผ่านการเลี้ยงดูแลห้ได้อย่างไร

ในระดับที่ทีมวิจัยพบว่าการสรุปการทำงานหรือการหมั่นประชุมกันของทีมทำให้ทีมสามารถประมวลเรื่องราวที่สำคัญที่ได้เรียนเข้าด้วยกัน เชื่อมโยงกิจกรรม ประสบการณ์ของสมาชิกกลุ่มมาร้อยเรียงกันได้

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

บางคนไม่มาตามนัดหมาย แต่ภาพรวมถือว่าครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและสามารถจัดได้ตามจำนวนครั้งที่ตั้งไว้

ทีมวิจัยยังต้องการสนับสนุนการนำกระบวนการและการจดบันทึกประเด็นของการพูดคุย เนื่องจากที่ผ่านมายังพบว่ายังมีข้อจำกัดอยู่ในเรื่องดังกล่าว

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

การประชุมติดตามผล หรือ สรุปบทเรียน ควรเว้นระยะเวลาพอสมควรเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลง และควรทำให้ครอบคลุมทุกกลุ่มคน

19. ประชาคมคืนข้อมูลแก่คนในชุมชนบ้านสันถนนวน กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ณ ศาลาเอนกประสงค์บ้านสันถนนวน ตำบลป่าดู้ม อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปผลการวิจัยต่อชุมชน รับฟังข้อเสนอ เสียงสะท้อนจากคนในชุมชนถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างการทำวิจัย

การเตรียมการ ทีมวิจัยได้จัดประชุมเตรียมวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2560 เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมและออกแบบการจัดเวทีคืนข้อมูลให้แก่ชุมชน

ขั้นตอนการ

1. นายสมิง ธนอมบุญ กำหนดตำบลป่าต๋มกล่าวต้อนรับและกล่าวเปิดการประชุม
2. นายบุญยง ธนอมบุญ หัวหน้าทีมวิจัย นำเสนอผลการดำเนินกิจกรรม โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนคือ
 - a. ส่วนที่หนึ่ง เนื้อหาประสบการณ์การเลี้ยงหมู บทเรียนจากการเลี้ยงหมู สิ่งทีทีมวิจัยได้เรียนรู้จากกระบวนการวิจัย
 - b. ส่วนที่สอง แนวทางการจะนำกระบวนการวิจัยไปปรับใช้กับการทำงานพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาอื่นๆของชุมชนบ้านสันถนน
3. ชุมชนแลกเปลี่ยน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

ชุมชนรับทราบผลของการดำเนินงานวิจัยของทีมวิจัย และเห็นร่วมกันว่า ในกระบวนการวิจัยนั้นทำให้

1. มีการรวมตัวกันของคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนที่ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย และอีกกลุ่มคือกลุ่มคนที่ทดลองทำกิจกรรมร่วมกัน
2. กระบวนการวิจัยทำให้รู้สึกว่ามีใครต่างคนต่างอยู่ในบ้านสันถนนแห่งนี้ ทุกคนต่างเอื้ออาศัยซึ่งกันและกัน
3. กระบวนการวิจัยทำให้ได้มองเห็นศักยภาพของชุมชนว่าชุมชนเองสามารถที่จะเริ่มกระบวนการแก้ไขปัญหาด้วยการศึกษาข้อมูลและร่วมจัดการปัญหา
4. เกิดการพึ่งพาตนเองในส่วนของทรัพยากร และมองหาทรัพยากรภายนอกที่ไม่ใช่งบประมาณ หากแต่เป็นองค์ความรู้มาเสริม
5. ชาวบ้านมีการพูดคุย “ผู้จ๋า” ทั้งที่มีสาระ และการหยอกเล่นกัน
6. เกิดความสัมพันธ์ “ความร่วมมือ” ของคนในชุมชน

7. เกิดกองทุนหมุนเวียนในชุมชน แม้จะไม่สามารถลดหนี้สินได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่กระบวนการวิจัยก็ทำให้เห็นแนวทางหากชุมชนจะลุกขึ้นมาจัดการปัญหาหนี้สินของตนเองจริงๆ

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

การเตรียมข้อมูลสำหรับนำเสนอ ไม่ควรนำเสนอเป็นทางการ

19. การถอดบทเรียนประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปผล กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นระหว่างวันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2560 โดยใช้สถานที่โรงแรมในเขตอำเภอพร้าวคือ พรวัวบุติค โฮเต็ล เพื่อสรุปบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม จัดทำรายงานผลการดำเนินกิจกรรม

การเตรียมการ

ทีมวิจัยได้นัดหมายกันประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมการประชุมเพื่อสรุปผลการคืนข้อมูลวิจัยให้แก่ชุมชนและวางแผนการเดินทางไปประชุมเพื่อเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ระหว่างวันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ณ พรวัวบุติค โฮเต็ล เนื่องจากทีมวิจัยไม่อยากเดินทางไกล และโรงแรมดังกล่าวก็มีความสะดวกสบายในการจัดกิจกรรม โดยแต่ละคนจะต้องเตรียมข้อมูลผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนการ

หลังจากถึงที่หมายแล้ว ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนในประเด็น 1. สิ่งที่ทีมวิจัยได้รับจากการร่วมทำวิจัย 2.ผลการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม บทเรียนที่ได้รับแต่ละกิจกรรม 3.หลักคำสอนทางศาสนาที่เราสามารถนำไปปรับใช้ในการลดปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนได้

นอกจากจะเป็นการสรุปบทเรียนการทำงานแล้ว ทีมยังได้มีกิจกรรมสนทนากันเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มทีมวิจัยอีกด้วย

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

นอกจากทีมวิจัยจะได้ข้อมูลเพื่อนำมาประกอบเขียนเป็นรายงานการวิจัยแล้ว แต่ละคนยังได้มีโอกาสเปิดใจ ความรู้สึกที่มีต่อกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม สิ่งที่ได้เรียนรู้ระหว่างกัน และประสบการณ์ดี ๆ จากการทำงาน

ปัญหา / ข้อค้นพบจากการดำเนินการ

ไม่มี เพราะมีการเตรียมประสานงานทั้งในทีมวิจัย การเดินทาง และที่พัก รวมถึงกระบวนการเนื้อหาในการพูดคุยไว้ล่วงหน้าแล้ว

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

การประชุมนอกสถานที่ นอกจากจะเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศของการพูดคุยแล้ว ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในทีมวิจัยด้วย

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าดุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิหลัง ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เหตุแห่งหนี้)
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภค ของชาวบ้านบ้านสันถนน รวมทั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการอุปโภค / บริโภค ตลอดจนค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ก่อให้เกิดหนี้สิน
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนนด้วยการใช้หลักทางศาสนา

ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

1. **ศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิหลัง ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เหตุแห่งหนี้)**

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีการผลิต และวัฒนธรรมประเพณี บ้านสันถนน ตำบลป่าดุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ บ้านสันถนนมีพื้นที่ทั้งหมด 270 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรปลูกข้าว 150 ไร่ ปลูกข้าวเหนียว 120 ไร่ ทั้งนาปี และนาปรัง ปลูกหอมใหญ่ 45 ไร่ ปลูกถั่วเหลือง 15 ไร่ และพื้นที่เลี้ยงปลานิล แหล่งน้ำที่มีในหมู่บ้าน คือ ประปาหมู่บ้าน ใช้ประโยชน์กระจายน้ำให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน ปี 2539 มีการจัดตั้งสหกรณ์หอมหัวใหญ่ ปี 2543 ตั้งธนาคารหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ โดยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของบ้านสันถนนคือ รายรับที่ส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร และการรับจ้างจากบริษัทนมเงิน บางปีก็ประสบปัญหาราคาสินค้าผลผลิตที่น้อย ส่วนรายจ่ายนั้น แบ่งออกเป็นรายจ่ายที่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายจากการเกษตร เช่น อุปกรณ์ ปุ๋ย อาหารสัตว์(สัตว์เลี้ยงเช่น กบ ไก่) ค่าสาธารณูปโภค ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทั้งค่ากิน ค่าของใช้ต่างๆในบ้าน ใช้หนี้สิน ผ่อนรถยนต์ ค่าเทอมบุตร ในส่วนรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต้องจ่าย ได้แก่ ค่าโทรศัพท์มือถือ ค่าเสื้อผ้า ค่าเหล้า บุหรี่ ทำให้รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย จึงต้องกู้เงินจากแหล่งต่างๆ เช่น กองทุนเงินล้านของหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

จะเห็นได้ว่ารายจ่ายที่มีมากกว่ารายรับ ซึ่งรายรับนั้นไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตด้วย เมื่อถึงกำหนดชำระก็ไม่สามารถชำระได้

มูลเหตุแห่งหนี้สิน จากการวิเคราะห์ของที่วิจัยพบว่ามาในรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตในภาคเกษตรของชาวบ้านสันถนนเอง ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือปัจจัยเชื้อให้เกิดการปรับเปลี่ยนก็มี เช่น

- การศึกษาของบุตร ที่คน/สังคมให้ค่าของการศึกษา ในอำเภอพร้าวมีการเรียนการสอนถึง ม.๖ คนที่จะเรียนต้องไปเรียนในเมืองซึ่งห่างจากชุมชนประมาณเก้าสิบกิโล มีค่าใช้จ่ายมาก
- พึ่งพาเทคโนโลยี เครื่องทุนแรงมากขึ้น (เมื่อก่อนใช้วัว ใช้ควาย ทำนาหนึ่งครั้งก็ใช้เวลาสองถึงสามเดือน ทำให้ช่วงเวลานึ่งปีก็เกือบจะหมดไปกับการทำนา) ปัจจุบันบ้านสันถนนมีคนที่ทำนาด้วยควายเหลือหนึ่งคน
- การทำนาหรือการเกษตรด้วยเทคโนโลยีทำให้พื้นที่นาไม่ได้พัก ทำการเกษตรทั้งปี แผลงศัตรูพืชก็เยอะขึ้น ต้องซื้อยาฆ่าแมลงที่ต้องเพิ่มสูตรให้แรงขึ้นตลอด
- เมื่อไม่มีวัว ควายที่ใช้ทำนาเหมือนในอดีต ก็ต้องซื้อปุ๋ย ทุเงินมาลงทุนซื้อปุ๋ยบำรุงดินที่ไม่ได้พัก
- แหล่งเงินกู้ภาคการเกษตรคือ ธกส.ที่เข้ามาเมื่อปี 2526
- สิ่งบันเทิงต่างๆเริ่มรุบร้าวเข้ามา ไม่ห่างจากหมู่บ้านมีร้านค้าคาราโอเกะ ริมทางเดิมมีร้านเหล้า แหล่งบันเทิง

นอกจากนี้ยังพบมูลเหตุแห่งหนี้ของชาวบ้านสันถนนอีก ดังนี้

“นโยบายการปิดป่า” ห้ามคนตัดต้นไม้เพื่อทำฟืนหรือล่าสัตว์ ทำให้คนที่มีอาชีพหาฟืนไปขายต้องหยุดทำอาชีพดังกล่าว (อาชีพนี้อยู่คู่บ้านสันถนนมาเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน เพราะในชุมชนจะมีโรงผลิตขนมจีน เต้าเผือก คนที่ไม่ได้ทำนาก็จะไปซื้อวัวและเกวียนเข้าป่าไปหาฟืน เพื่อนำมาขายให้กับโรงงาน พ่อบุญยังขายตั้งแต่เกวียนละ 6 บาท 10 12 15 20 บาทตามลำดับ ก่อนจะมาหยุดเมื่อมีนโยบาย 2524 (ล่าละ 100 บาท) คนทำอาชีพหาฟืนขายก็ต้องไปทำสวนเกษตรระยะสั้น รับจ้างรายวัน รับจ้างเหมาปลูกข้าว

“การคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบาย” ถนนตัดผ่านไปถึงทุ่งนา ท้องไร่ของคนในชุมชน ทำให้อาชีพพ่อค้าวัวต่างซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งของคนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ค่อยๆหายไปจากสังคมบ้านสันถนน คนจ้ำรถอีแต่นในการขนส่งพืชเกษตร ข้าว เพราะไถกว่า ขนได้มากกว่า (“เปลี่ยนแปลงไถ เมื่อก่อนตอนเป็นเด็กเรายังเกาะเกวียนที่บรรทุกข้าวอยู่เลย” อ้ายศรี หนึ่งในทีมวิจัยกล่าวไว้) นอกจากจะทำให้อาชีพพ่อค้าวัวต่างหายไปแล้ว ค่าใช้จ่ายต่อการขนก็อยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง (ชาวบ้านเองก็พร้อมจะจ่าย) ด้วยการเห็นรายได้ที่ค่อนข้างงดงาม คนบางกลุ่มจึงไป “กู้เงิน” เพื่อซื้อรถอีแต่นมาใช้ในการรับจ้าง ส่งผลให้เกิดหนี้ตามมาอีก และก็มีการแข่งขันกันสูงในกลุ่มเดียวกันอีกด้วย

ทุ่งนาไม่มีที่ลุ่มหรือปล่อยให้วัวควายต้องหากินอีกต่อไป เพราะทำนาปีละสองครั้ง ทั้งปีนาแทบไม่ได้พัก ไม่ทำนาก็จะทำสวน ที่ต่างๆก็จะปิดป้ายประกาศห้ามวัวควายเข้า บางคนก็มีความเชื่อที่ผิดๆว่าเมื่อวัวควายไปเดินในนาแล้วจะทำให้ดินแน่น ก็เลยต้องขายวัวขายควายไป

แม้จะไม่สามารถปล่อยวัวควายได้ แต่ก็ยังพอจะมีหญ้าให้ได้เก็บเกี่ยวไปให้มันได้ แต่ผลกระทบอีกอย่างที่ได้เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตปัจจุบัน ก็คือคนที่เลี้ยงวัวเลี้ยงควายไม่สามารถจะเกี่ยวหญ้าไปให้วัวควายได้ เพราะในระยะสามวันที่มีการพ่นยา หญ้าก็ยังไม่เหลืองตายทีเดียว ยังเขียวอยู่ซึ่งหากใครไปรู้ไปเผอิญเกี่ยวให้วัวควายกินมันก็ตาย ซึ่งเมื่อเป็นแบบนี้หญ้าก็หายากขึ้น มันบีบให้ชาวบ้านที่เลี้ยงต้องขายไป

“การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย” การสร้างบ้านที่เปลี่ยนจากไม้มาเป็นก่ออิฐถือปูนก็มีส่วนทำให้เกิดหนี้สินตามมา เพราะหลายคนต้องกู้มาเพื่อสร้างบ้าน ในหมู่บ้านเรามีครอบครัวหนึ่งที่ไม่สามารถผ่อนจ่ายได้โดนยึดไปแล้วหนึ่งหลัง บ้านที่มิดชิดไม่พอ ยังมีการสร้างรั้วบ้านที่หนาแน่นขึ้นอีก เพราะช่วงยี่สิบปีก่อนมีการแพร่ระบาดของยาบ้า มีขโมยมางัดบ้าน จึงต้องมีการสร้างรั้ว ซึ่งมีหลายคนที่ต้องกู้เงินมาสร้างรั้ว

การสร้างบ้านที่มีรั้ว ก็คล้ายกับการต้องการความเป็นส่วนตัว บ้านสันถนนเมื่อก่อนไม่มีรั้วชาวบ้านจะแวะเวียนไปเยี่ยมไปเที่ยวหากันตลอด ลอดได้ถุนบ้านนั้นไปถึงบ้านหลังนี้ หยิบยืมสิ่งของๆกันและกันให้ปันสิ่งของๆตนแก่คนอื่น ปัจจุบันเริ่มเหมือนคนเมืองมากขึ้น ต่างคนต่างอยู่ เมื่อก่อนอยู่แบบเครือญาติช่วยกันดูแลบ้าน แต่พอแยกครอบครัวไปอยู่ห่างจากบ้านญาติก็ต้องสร้างรั้ว

20 กว่าปีมาแล้วที่ชาวบ้านสันถนนไม่มีการหยิบยืมข้าว(ข้าวหนึ่งหรือข้าวสาร)ของกันและกัน อาจจะ
เป็นเพราะเดี๋ยวนี้มีข้าวขาย หรือบางคนยืมแล้วไม่คืน หรือเพราะขาดความเอื้อเฟื้อต่อกัน ไม่มีความเห็นใจกัน
และกัน

ซึ่งทั้งหมดนั้นคืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นหนี้ในหมู่บ้านสันถนน โดยสถานการณ์
แห่งหนี้สินในบ้านสันถนน ณ ปัจจุบันจะพบว่าจากการสำรวจภาวะหนี้สินของคนบ้านสันถนนจำนวน 49
ครอบครัว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งสมาชิกในครัวเรือน ประกอบอาชีพ ดังนี้

- 1) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 11 คน
- 2) พนักงาน/ลูกจ้างเอกชนรายวัน จำนวน 4 คน
- 3) พนักงาน/ลูกจ้างเอกชนรายเดือน จำนวน 6 คน
- 4) ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 19 คน
- 5) เกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จำนวน 11 คน
- 6) เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จำนวน 7 คน
- 7) รับจ้างทั่วไป จำนวน 16 คน
- 8) กรรมกร จำนวน 4 คน
- 9) แม่บ้าน/พ่อบ้าน จำนวน 8 คน
- 10) ว่างงาน/ไม่มีงานทำ จำนวน 5 คน

รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน(รายได้ที่เป็นตัวเงินเฉลี่ยในรอบ 12 เดือน)

1) ไม่มีรายได้ จำนวน 0 คน	2) ต่ำกว่า 1,500 บาท จำนวน 0 คน
3) 1,500 – 3,000 บาท จำนวน 4 คน	4) 3,001 – 5,000 บาท จำนวน 12 คน
5) 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 10 คน	6) 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 11 คน
7) 15,001 – 30,000 บาท จำนวน 8 คน	8) 30,001 – 50,000 บาท จำนวน 3 คน
9) มากกว่า 50,001 บาท จำนวน 1 คน	

การออมเงินเฉลี่ยการออมเป็นเดือนจะพบว่า

1) 1 - 5 % ของรายได้ จำนวน 27 คน 2) 6 - 10 % ของรายได้ จำนวน 11 คน

3) 11 - 15 % ของรายได้ จำนวน 0 คน 4) 16 - 20 % ของรายได้ จำนวน 2 คน

5) มากกว่า 20 % ของรายได้ จำนวน 0 คน 6) ไม่มีการออม จำนวน 9 คน

นอกจากแหล่งเงินกู้ยืมนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือกลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตรอำเภอพัวไร่ที่ลูกสมาชิกหรือคนบ้านสันถนนสามารถกู้ยืมได้แล้ว ยังมีแหล่งเงินกู้ยืมเงินภายในหมู่บ้านสันถนน ที่เอื้อต่อการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้ในการลงทุนเพื่อการทำเกษตรหรือเป็นเงินค่าใช้จ่ายอื่นๆของคนในชุมชน มีดังนี้

ธนาคารข้าว เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2527 รวมตัวกันครั้งแรกมีสมาชิกจำนวน 27 คน มีนายทองดี ถนอมบุญ เป็นประธานคนแรก จุดประสงค์ของการก่อตั้งกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการขาดแคลนข้าวบริโภค โดยให้สมาชิกรวบรวมข้าวเปลือกมารวมกันถือเป็นหุ้นๆละ 250 กิโลกรัม และเปิดให้สมาชิกที่มีความต้องการยืม 100 กิโลกรัม ระยะ 1 ปี ปี 2528 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองสวัสดิการสังคมพัฒนาจากสภาคริสตจักร ได้สมทบทุนจำนวน 10,000 บาท เนื่องจากเห็นความสำคัญ การรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก ทำให้ทางกลุ่มมีทุนสำหรับซื้อข้าวมากขึ้น ประมาณปี 29-30 กลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ส.ส.สมพงษ์ อมรวิวัฒน์ จำนวน 8,000 บาทและ ส.จ.เฉลิม 5,000 บาท เพื่อซื้อที่ดินจำนวน 44 ตารางวาสำหรับจัดทำยุ้งฉางและซื้อยุ้งฉาง ธนาคารข้าวจะมีการบริหารจัดการโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการและมีวาระครั้งละ 2 ปี ปัจจุบันทางกลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียน เงินส่วนกลางจำนวน 305,000 บาท เงินจากหุ้นสมาชิกที่เปลี่ยนจากข้าวเปลือกมาเป็นเงินจำนวน 182,750 บาท (ปัจจุบันไม่มีการออมด้วยข้าวเปลือก เพราะไม่มีสมาชิกยืมข้าว เลยมีมติในกรรมการและลูกสมาชิกให้เปลี่ยนจากออมข้าวเป็นออมเงิน) การปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินคิดดอกเบี้ยละ 1.5 ต่อเดือน แต่ให้ส่งดอกเบี้ยไม่เกิน 3 เดือน โดยต้องมีผู้ค้ำประกันหรือหลักทรัพย์ แต่ถ้าไม่ส่งดอกเบี้ยเกิน 3 เดือนขึ้นไปให้คิดดอกเบี้ยละ 2 บาท ต่อเดือน สิ้นปีต้องส่งดอกเบี้ยต้นต่อไม่ได้ ทั้งนี้สมาชิกจะมีสวัสดิการโดยการ

a. จัดแบ่งผลตามหุ้นทุกปีให้กับสมาชิก

b. การเจ็บป่วย กรณีนอนที่โรงพยาบาลอำเภอพัวไร่ คืนละ 200 บาท นอนโรงพยาบาลต่างอำเภอคืนละ 300 บาท โดยให้สิทธิคืนละไม่เกิน 1,500 บาท/ปี

- c. สิทธินี้จะครอบคลุมสมาชิก 1 คนและบริวารอีก 1 คน เช่น พ่อ แม่ ภรรยา ลูก หรือญาติใกล้เคียง ที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันหรือที่อื่นก็ได้
- d. การเสียชีวิตของลูกสมาชิก กองทุนจะสนับสนุนรายละเอียด 2,000 บาท รวมถึงผู้มีสิทธิร่วมด้วย ปัจจุบันมีสมาชิก 44 คน (ไม่รวมผู้มีสิทธิร่วมรับสวัสดิการ)

กองทุนเงินล้าน หมู่บ้านสันถนนได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาลโดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2544 ได้รับเงินจัดสรรเริ่มแรก 6 ธันวาคม พ.ศ.2544 จำนวน 1,000,000 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่ายการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต และเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

กองทุนเงินล้านหรือธนาคารหมู่บ้าน บ้านสันถนนมีสมาชิกเริ่มแรก 77 คน เงินทุนจำนวน 11,130 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 2 จำนวน 200,000 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท เงินหักประกันความเสี่ยงและสมทบจากดอกเบี้ย 20% ตั้งแต่ปีแรกจนถึงปี 2558 รวม 199,604 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี รวมเงินต้น รวม 2,399,604 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 113 คน มีคนขอกู้เงินจำนวน 68 ราย เป็นเงิน 2,350,000 บาท

ในกองทุนเงินล้านนี้จะมีเงินสัจจะออมทรัพย์ของสมาชิกปัจจุบันที่มีการออมกันทุกๆปี เป็นกองทุนที่ต่อยอดจากกองทุนเงินล้าน ปัจจุบันมีสมาชิก 113 คน มีเงินจำนวน 234,900 บาท ให้สมาชิกกลุ่ม 9 ราย รวมเป็นเงิน 234,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี (ระเบียบเหมือนกองทุนเงินล้าน)

ในปีที่ผ่านมา 2558 รัฐบาลได้จัดสรรเงิน OD โดยได้รับเงินจัดสรรให้ยืม 2 ปี 1,000,000 บาท ให้สมาชิกกู้ 45 ราย จำนวนเงิน 1,000,000 บาท การชำระเงินต้นส่งปีแรก 50% การชำระเงินต้นปีที่สอง 50% รวมระยะเวลา 2 ปี สถานะปัจจุบันทางหมู่บ้านได้ส่งเงินคืนให้กับกองทุนเรียบร้อยแล้ว ส่วนดอกเบี้ยร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน โดยจะมีการปันผลทุกปีให้กับลูกสมาชิกและอื่นๆ

ทั้งนี้ปี 58 ภายใต้การการบริหารจัดการกองทุนเงินล้าน ชุมชนได้มีการนำดอกเบี้ยมาบริหารจัดการ ดังนี้

1. สวัสดิการสมาชิก	14,149 บาท
2. เงินเฉลี่ยคืนสมาชิก 30%	28,298 บาท
3. ค่าบริหารกรรมการ 30%	28,298 บาท
4. สาธารณะประโยชน์	14,149 บาท

กองทุนพัฒนาส่วนกลางของหมู่บ้านสันถน เริ่มต้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2544 เป็นเงินสมทบการจัดตั้งกองทุนจากดอกเบี้ยกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน เช่น เงินสมทบจากกองทุนเงินล้าน เงินสงเคราะห์ศพที่เหลือจ่าย เงินเหลือบริจาคการพัฒนาหมู่บ้าน ปัจจุบันมีเงินหมุนเวียนทั้งหมด 195,000 บาท ปล่อยให้สมาชิกกู้จำนวน 150,000 บาท ให้คนในชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านสันถนกู้ยืมได้เพื่อจะได้นำดอกผลมาพัฒนาในหมู่บ้าน หลักการให้กู้ยืมคิดเป็นร้อยละ 1 บาท ต่อเดือนและต้องส่งดอกทุกๆเดือนจนกว่าจะชำระเงินต้น การกู้ยืมต้องมีผู้ค้ำหากไม่มีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน มีนายสุวิช ถนนมบุญ เป็นเหรียญ

ธนาคารหมู่บ้าน ก่อตั้งโดยโครงการพระราชดำริ ปี 2542 จำนวนเงิน 1,800 บาท สำหรับเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์การจัดกิจกรรม มีสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน 10 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการฝาก ถอน กู้ หมุนเวียนในกลุ่มสมาชิก “จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี” ช่วงแรกสมาชิกจะได้รับการพัฒนาศักยภาพตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง และสระสำหรับการทำเกษตรคนละ 1 สระ ปัจจุบันมีนายบุญเรือง ถนนมบุญ เป็นประธาน มีคณะกรรมการอีก 3 คน มีสมาชิกจำนวน 57 คน ระเบียบ

กองทุน ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสันถนน เท่านั้น ต้องเป็นลูกสมาชิก และต้องมีคนค้ำประกัน การปันผล 6 เดือนปันผล 1 ครั้ง ดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 บาท การปรับดอกเบี้ย หนึ่งเท่าเมื่อทำผิดสัญญา เงิน หมุนเวียนของกองทุนคือยอดออมของสมาชิก

จากข้อมูลแหล่งเงินกู้ในชุมชนที่มีอยู่และคนในชุมชนบ้านสันถนนสามารถเข้าถึงได้ จากแบบสำรวจ ประชากรบ้านสันถนนจำนวน 50 คน พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นหนี้สินในระบบ แยกเป็น

- 1.1 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 3,795,000.00 บาท
- 1.2 ธนาคารพาณิชย์/ธนาคารออมสิน 1,290,000.00 บาท
- 1.3 สหกรณ์/เครดิตยูเนียน 626,000.00 บาท
- 1.4 กองทุนในหมู่บ้าน 1,452,000.00 บาท
- 1.5 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา 1,627,200.00 บาท
- 1.6 อื่นๆ ระบุ..ผ่อนรถรายเดือน 6,000 บาท / เงินกองทุนหมู่บ้าน 2,000 บาท / ธนาคารหมู่บ้าน 3,000 บาท

รวม 8,801,200 บาท

2. กลุ่มตัวอย่างเป็นหนี้สินนอกระบบ แยกเป็น

- 2.1 นายทุนเงินกู้ . 20,000.00 .บาท
- 2.2 ญาติ เพื่อนบ้าน .484,000.00.บาท
- 2.3 อื่นๆ ระบุ.....บาท

รวม 504,000 บาท

3.ไม่มีหนี้ จำนวน 7 คน

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของภาระหนี้สิน

1.ลดลงเรื่อยๆ	จำนวน 26 คน	2.ไม่เปลี่ยนแปลง	จำนวน 10 คน
3.เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ	จำนวน 6 คน		

2. ศึกษาพฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภค ของชาวบ้านบ้านสันถนน รวมทั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการอุปโภค / บริโภค ตลอดจนค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ก่อให้เกิดหนี้สิน

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านสันถนน ก็มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงคล้ายกับสังคมชนบททั่วไป โดยที่มิวิจัยขอนำเสนอตารางเปรียบเทียบวิถีชีวิตของคนบ้านสันถนนที่มิวิจัยมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการก่อเกิดหนี้ ดังนี้

ช่วงเวลา	อดีต	ปัจจุบัน
เช้า	- ตื่นขึ้นมาล้างหน้าแปรงฟัน ใช้น้ำบ่อที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ยาสีฟันก็ใช้ถ่านที่เข้ก่ไฟแล้วนำไปตากแห้ง ทำให้ละเอียดผสมกับเกลือที่ตำแล้วสีฟัน - ผู้ชายจะไปทำนาอยู่กลางทุ่งนา - ผู้หญิงจะหุงหาอาหารที่ได้จากวัตถุดิบที่นำมาจากทุ่งนาเมื่อวานหรือเพิ่งเก็บได้เมื่อเช้าเตรียมไว้หรือไม่ก็ไปส่ง - ลูกหลานไปเรียนหนังสือในหมู่บ้านหรือในอำเภอ (บางคนเดิม บางคนปั่นจักรยาน)	- ตื่นขึ้นมาล้างหน้าแปรงฟันที่ซื้อจากตลาดนัด ร้านสะดวกซื้อ น้ำก็ใช้น้ำประปาเพราะน้ำบ่อใช้ไม่ได้แล้ว - ข้าวก็ต้องซื้อเพราะบางคนไม่มีที่ทำนา บางคนขายข้าวจนหมด - อาหารก็ต้องซื้อ มีตลาดสดไม่ไกลจากหมู่บ้าน มีร้านค้าในหมู่บ้าน - ลูกหลานบางคนไปเรียน นั่งรถเดือ่นไป บางคนให้ปู่ ตา ไปส่งเพราะลูกต้องไปทำงานในเมืองไม่มีเวลาไปส่ง
ก่อนเที่ยงจนถึงเย็น	- ทำงานภาคการเกษตรที่ใช้วิถีพอเพียง เขามีมือกัน ใครมีกับข้าวอะไรก็ห่อไป ทานด้วยกัน ไม่ใช้เทคโนโลยีในการเพาะปลูก - เก็บผักหาปลา ล่าสัตว์มากินที่บ้านแค่พออิ่มหนึ่งมือหรือสองมือ (เขามาเยาะก็เ็น่า ไม่ได้กินของสด ชายก็ไม่ได้เพราะทุกคนก็ไปหาเหมือนกัน) - ลูกหลานกลับจากโรงเรียนก็ไปช่วยพ่อแม่ทำงานหรือไปหาผัก หาปลา กับพ่อแม่ หรือเล่นกันตามประสาเด็กๆทั้งในหมู่บ้านและไร่นาสวน - เย็นนี้บ้านใครข้าวไม่พอก็ไปขอบ้านข้างๆทั้งข้าวหนึ่งและข้าวสาร (เมื่อก่อนเราจะหาบข้าว	- ภาคเกษตรที่พึ่งเทคโนโลยี ลดแรงงานคน ซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง คนไม่ได้พักผ่อน ร่างกายเจ็บป่วยงาน กินข้าวบนรถไถก็ยังม่ - บางคนไปทำงานในเมืองเชียงใหม่และตัวอำเภอพร้าว - ลูกหลานเรียนหนังสือทั้งในโรงเรียนและเรียนพิเศษ ทำการบ้าน กลับมาก็มีดคำ ไม่ได้หุงหาอาหารให้พ่อแม่ กลับเป็นว่าคนที่ไปทำงานต้องเตรียมให้ หรือฝากท้องไว้กับร้านสะดวกซื้ออาหารตามสั่งในตลาด

ช่วงเวลา	อดีต	ปัจจุบัน
	ไปสี่ซึ่งโรงสีมันก็อยู่ไกลและมีเพียงแห่งเดียว เราเห็นความยากลำบาก เราจึงให้กันยืม)	
ตอนเย็นพลบค่ำ	- เทียวหากัน ไม่มีทีวีดู ต้มยาเมืองมาเลี้ยง นิ่ง คุยกัน - สาวบ้านไหนสวยหนุ่มๆก็จะพากันขึ้นไป พูดคุยด้วย ช่วยแกะหอม แกะถั่ว - บ้านไหนมีคนพูดจาตลกโปกฮา เล่าเจ๊ยก พ่อหนานแดง คนมักไปให้แกเล่าเรื่องตลกๆ ให้ฟัง - คินไหนมีหนังกลางแปลงมาฉายก็พากันไปดู ไปกลับไกลเกือบสิบยี่สิบกิโลก็พากันไป	- ดูทีวีบ้านใครบ้านมัน บ้านบางหลังมี แอร์ก็เปิดแอร์นอนสบายในบ้าน ไม่มี การไปเทียวหากัน - นิ่งเล่นมือถือ แทปเลต ที่มีทั้งจ่ายเป็น รายเดือนและเติมเงิน - เรียกประชุมที่ก็มีแต่ผู้สูงอายุที่มาว่า ประชุม

ตารางเปรียบเทียบวัฒนธรรม ประเพณี งานบุญต่างๆที่เปลี่ยนไปส่วนหนึ่งอาจจะทำให้เกิดหนี้สินได้

อดีต	ปัจจุบัน
- เมื่อมีงานบุญเกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้านจะเอา ข้าว เอาวัตถุดิบมารวมกัน แล้วก็ช่วยกัน ทำอาหาร - อาหารที่ใช้ก็จะเป็นอาหารที่เรียบง่าย ตาม วัตถุดิบที่มี มีหยวกก็แกงหยวก มีผักก็แกงผัก - ชาวบ้านจะมีกติการ่วมกันว่าหากบ้านใดมี งานจะช่วยกันเป็นข้าวสารครอบครัวละ 1 ลิตรเงินอีก 1 บาท (ทำกันเรื่อยมาจนถึง ข้าวสาร 1 ลิตร เงิน 20 บาท ปี 2515 ก็หยุด ทำ) - เมื่อมีงานส่วนรวมเกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้าน จะให้ความสำคัญไปช่วยกัน หยุดงานของ ตนเอง	- เลี้ยงกันครึกครื้น เป็นการบ่งบอกถึงฐานะของ เจ้าภาพด้วย - คนที่มีเงิน งานก็มักจะเสร็จไวกว่าคนอื่นๆ - งานศพแต่ละครั้งต้องล้มหมอนทิละ 2-3 ตัว (กิน กันจนเขียงแตก เป็นคำเปรียบเปรยที่ทีมวิจัย พูดกัน) - บางคนต้องกู้เงินมาเพื่อจัดงานของตนเอง เช่นงานแต่งหรือขึ้นบ้านใหม่ - สงกรานต์ที่ เทศกาลหยุดยาวที่เมากันจนหัว ราน้ำ เหล้าเปียร์ ซื้อมันทั้งนั้น - ปอยหลวง สลากภัตร คริสตมาส ก็ต้องร่วม ทำบุญกับเจ้าภาพแต่ละหลัง

อดีต	ปัจจุบัน
- การเลี้ยงเหล้าในงานจะมีน้อยมาก ถ้ามีก็จะ เป็นเหล้าที่ผลิตกันเอง - ช่วงเทศกาลสงกรานต์ก็เล่นสาดน้ำกัน สนุกสนาน ไม่ได้มีการเลี้ยงเหล้าอย่างคน สมัยนี้ ถ้าจะเมาก็บอกได้เลยว่าเมาแค่สนุก - มีการละเล่น เช่น มะบ้า ตะกร้อ สี่ซอ สลัดดีด ซึ่ง - ปอยหลวง สลากภัตร หรือคริสตมาสต์ เราก็คงไปช่วยกันห่อขนม ไปเที่ยวหากัน ไม่ได้ต้อง ร่วมบริจาคแต่อย่างใด	

3. วิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนน ด้วยการให้หลักทางศาสนา

ทีมวิจัยบ้านสันถนนได้มีการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์หลักการทางศาสนาเพื่อนำไปสู่การวางแผนการลดปัญหาหนี้สิน ทั้งนี้หมู่บ้านสันถนนเป็นชุมชนที่มีทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ดังนั้นการค้นคว้าหาหลักศาสนธรรมจึงจำเป็นต้องศึกษาทั้งสองศาสนา

“อย่าเป็นหนี้อะไรใครเลย นอกจากความรักซึ่งมีต่อกัน เพราะว่าผู้ที่รักเพื่อนบ้าน ก็ได้ปฏิบัติตามธรรมบัญญัติครบถ้วนแล้ว” (พระคัมภีร์ โรม บทที่ 13 ข้อ 8) หรือ พุทธศาสนสุภาษิต ขุททกนิกาย ธรรมบทว่า “อินาทานัง ทุกขัง โลเก ความเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก” เป็นการชี้ชัดให้เห็นถึงการปฏิเสธภาวะหรือความเป็นหนี้ของศาสนิกของตนเองในแต่ละศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์

ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของชาวบ้านบ้านสันถนน ด้วยการให้หลักทางศาสนานั้น จากแบบสำรวจพบว่าสาเหตุแห่งหนี้ของกลุ่มตัวอย่างแยกเป็นประเภทได้ดังนี้

สาเหตุของการมีภาระหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและรายได้ไม่เพียงพอ จำนวน 18 คน

2. มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้นในครัวเรือน	จำนวน 23 คน
3. มีพฤติกรรมไม่ดีชอบเล่นการพนันติดยาเสพติด	จำนวน 0 คน
4. ไม่ได้ใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์	จำนวน 7 คน
5. ผลผลิตได้รับความเสียหาย	จำนวน 6 คน
6. ขายผลผลิตไม่ได้ /ได้น้อย/ราคาต่ำ	จำนวน 13 คน
7. มีค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการศึกษา	จำนวน 13 คน
7.อื่นๆ ระบุ.....	

แต่อย่างไรก็ตามทีมวิจัยได้จัดให้มีเวทีวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับนักการศาสนาในชุมชนซึ่งทำให้เห็นสาเหตุแห่งหนี้สินตามหลักการทางศาสนา คือ

1. ความอยากได้อะไรก็มี เห็นผู้อื่นมีก็อยากได้ อยากมีตามเขาขาดการวิเคราะห์ตัวเอง
2. อยากจะเท่าเทียม ไม่ได้รู้จักประมาณตนเอง
3. ไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน ไม่มีการประมาณค่าใช้จ่าย (ขาดทักษะ)
4. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
5. เกิดความโลภ ขาดการวิเคราะห์หรือรู้จักตนเอง
6. หลักการทางศาสนาคริสต์ว่าด้วย “ขาดการยับยั้งชั่งใจ การบังคับความต้องการของตนเอง ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง ทั้งที่ความจำเป็นของตนเองก็ยังไม่”
7. คนปัจจุบันมีความวิริยะในการทำงานน้อยมาก

หลักการทางศาสนาที่เกี่ยวข้องต่อสาเหตุแห่งหนี้สิน

พระคัมภีร์เกี่ยวกับความโลภ ลูกา ข้อ 12 ข้อ 15

คำอุปมาเรื่องเศรษฐีโง่ “มีผู้หนึ่งในหมู่คนทูลพระองค์ว่า “อาจารย์เจ้าข้า ขอสิ่งพี่ชายของข้าพเจ้าได้แบ่งมรดกให้กับข้าพเจ้า” แต่พระองค์ตรัสตอบเขาว่า “บุตรเขย ใครได้ตั้งเราให้เป็นตุลาการ หรือเป็นผู้แบ่งมรดกให้ท่าน” แล้วพระองค์จึงตรัสแก่เขาทั้งหลายว่า “จงระวังและเว้นเสียจากการโลภทุกประการ เพราะว่าชีวิตของคนมิได้อยู่ในการที่มีของฟุ่มเฟือย”

1 ทิโมธีบทที่ 6 ข้อ 10 “แต่ถ้าเรามีอาหารและเสื้อผ้า ก็ให้เราพอใจด้วยของเหล่านั้นเถิด ส่วนคนเหล่านั้นที่อยากร่ำรวยก็ตกอยู่ในข่ายของความเย้ายวนและติดบ่วงแร้วและในความปรารถนานานาที่ไร้ความคิดและเป็นภัยแก่ตัว ซึ่งทำให้คนเราต้องถึงความพินาศเสื่อมสูญไป ด้วยว่าการรักเงินทองนั้นเป็นมูลรากแห่งความชั่วทั้งมวล และเพราะความโลภนี้แหละ จึงทำให้บางคนห่างไกลจากความเชื่อและตรอมตรมด้วยความทุกข์

อพยบทที่ 20 ข้อ 17 อย่าโลภครวเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้านหรือทาสทาสีของเขา หรือโค หรือลาของเขา หรือสิ่งใดๆซึ่งเป็นของของเพื่อนบ้าน

หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินจากพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่ เป็นบางข้อ

พระธรรมมัทธิว 7 ข้อ 31-33

จงแสวงหาแผ่นดินของพระเจ้าและความชอบธรรมของพระองค์ก่อนแล้วพระองค์จะทรงเพิ่มเติมสิ่งทั้งปวงเหล่านี้ให้

ขยายความ ถ้าเรามีความชอบธรรมในหลักคำสอนดำเนินชีวิตประจำวัน ความโลภ ความหลง ความมักใหญ่ใฝ่สูงเกินที่ตนเองจะทำได้ จะไม่มี จะไม่หลงมัวเมา อบายมุขต่างๆ ที่เป็นเหตุเสียทรัพย์สินโดยใช่ การมีหลักธรรมนำชีวิต จะทำให้เรารู้จักประมาณตนใช้ชีวิตที่พออยู่ พอดี พอกิน พอใช้

พระธรรม ฟิลิปปี บทที่ 4 ข้อ 12-13

ข้าพเจ้ารู้จักที่จะเผชิญกับความตกต่ำและรู้จักจะเผชิญกับความอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ข้าพเจ้ารู้จักเคล็ดลับที่จะเผชิญกับความอิมท้องและความอดอยาก

ความหมาย คนเราต้องรู้จักใช้ชีวิต ไม่ว่าจะมีความลำบากให้รู้จักที่จะเผชิญได้ทุกอย่าง หนักเอาเบาสู้ความขยันนำไปสู่ความสำเร็จ

พันธสัญญาเดิม จากสดุดีที่ 23 ข้อ 1-4

พระเจ้าทรงเลี้ยงดูข้าพเจ้าดุจเลี้ยงแกะ ข้าพเจ้าจะไม่ขัดสน พระองค์ทรงกระทำให้ข้าพเจ้านอนลงที่ทุ่งหญ้าเขียวสด พระองค์ทรงนำข้าพเจ้าไปริมน้ำ แดนสงบ ทรงฟื้นจิตวิญญาณของข้าพเจ้า พระองค์ทรงนำข้าพเจ้าไปในทางชอบธรรม เพราะเห็นแก่พระนามของพระองค์ แม้ข้าพระองค์จะเดินไปตามหุบเขาเงามัจจุรา ข้าพเจ้าจะไม่กลัวอันตรายใดๆ เพราะพระองค์ทรงสถิตอยู่กับข้าพระองค์ คทาและธนูพระกรของพระองค์ เล้าโลมข้าพระองค์

ความหมาย ถ้าเราดำเนินชีวิตอยู่ในทางชอบธรรม พระเจ้าจะอวยพรได้พบกับความอุดมสมบูรณ์ พบกับความสำเร็จในชีวิต พบกับความสุขในครอบครัวคือผู้เลี้ยงแกะที่พาแกะไปพบกับทุ่งหญ้าที่เขียวสดและลำธารที่มีแหล่งน้ำให้ดื่ม มีที่ร่มรื่นให้พักผ่อน มีผู้คุ้มครองปกป้องพ้นจากอันตราย

สุภาษิตบทที่ 30 ข้อ 8 คือ “ขอให้ความไม่มูสาและความเท็จไกลจากข้าพระองค์ ขออย่าประทานความยากจนหรือความมั่งคั่งแก่ข้าพระองค์ ขอเลี้ยงข้าพระองค์ด้วยอาหารที่พอดีแก่ข้าพระองค์”

หากจะส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงภาวะหนี้สินของตนเองแล้วกลับไปใช้ชีวิตอยู่อย่างอดิทย่อมเป็นเรื่องยาก แต่หากจะใช้ชีวิตอยู่ที่สอดคล้องกับรายรับที่มีก็เห็นจะเป็นไปได้ ทั้งนี้หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนาเองก็ปรากฏชัดตามหลักการของ “ทิฐฐัมมิกัตถะ” ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐี (อ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

(1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตกรรม

(2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์สิน หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์สิน ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม ช้อนี้อตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

(3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

(4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัว นั่นเอง

หลักคำสอนที่กล่าวถึงการที่ตระกูลหรือครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งจะตั้งอยู่ได้นานก็จำเป็นที่จะต้องรู้จักหลักไว้ก่อน คือ

- 1) ของหาย รู้จักเสาะแสวงหาคืนมา
- 2) ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม
- 3) รู้จักประมาณความพอดีในการกินการใช้
- 4) พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้มีศีลธรรม

หลักคำสอนที่กล่าวถึงความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์สินในทางที่ชอบไม่โลภมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วยต้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และต้องมีอัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตำแหน่ง หน้าที่การงานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภวะนั้น ๆ อย่าหลงตัวเอง อย่าลืมตัวเองเป็นเด็ดขาด

หลักศาสนาสำคัญ ที่ควรนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไป

สุภาสิตบทที่ 6 ข้อ 6-11 คนเกียจคร้านเอ๋ย ไปห้ามดื่ไป พิศระหัดูทางของมันและจงฉลาดโดยปราศจากผู้นำทาง ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง มันเตรียมอาหารของมันในฤดูแล้ง และล่าสมของกินของมันในฤดูเกี่ยว โอ คนเกียจคร้านเอ๋ย เจ้าจะนอนนานเท่าใด เมื่อไรเจ้าจะลุกขึ้นจากหลับ หลับนิด เคลิ้มหนอย กอดมือพักนิดหนอย ความจนจะมาเหนือเจ้าอย่างคนจรและความขัดสนอย่างคนถืออาวุธ

1) เน้นการพึ่งตนเอง : ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการพิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริงของความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ขณะที่ความหมายที่มักเข้าใจกันในทางเศรษฐศาสตร์คือ

2) เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท : เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรมและยังนำมาประยุกต์กับเศรษฐกิจได้

3) เน้นอธิสว หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง : ประโยชน์ข้อนี้ ก่อให้เกิดความร่วมมือกันแทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นไปได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ

4) เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน สัมมาอาชีพะ : ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง

5) เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น : ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล

6) พยายามละกิเลสและความโลภ : ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญ ที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม

7) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการกระทำความผิด : เน้นการมีจิตใจเป็นกุศลมีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์

หลักการแบ่งจัดสรรทรัพยากรในการใช้จ่ายตามรายได้ พระพุทธเจ้าให้มีการจัดสรรทรัพยากรออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อใช้บริโภค เลี้ยงตนเองให้เป็นสุข เลี้ยงครอบครัว และคนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นสุข และใช้ทำความดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ เป็นต้น
2. แบ่ง 2 ส่วน เพื่อจัดสรรไว้สำหรับลงทุนประกอบกิจการงานต่างๆ
3. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

หลักการทางศาสนาล้วนกล่าวถึงต้นเหตุแห่งหนี้ สาเหตุแห่งหนี้ วิธีการการจัดหนี้สินที่เริ่มจากรากเหง้าของปัญหาคือความอยากของคน ความปรารถนาในสิ่งที่คนอื่นมีโดยไม่ได้ประมาณตัวเอง ซึ่งหากจะแก้ไขตรงนี้ก็นับว่าเป็นการแก้ที่ถูกต้องแต่ที่มิวิจยมองว่าในระยะเวลาของการดำเนินงานที่เหลืออยู่อาจจะไม่สามารถทำได้ เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันเป็นเหมือนสิ่งเหล่านี้ได้ฝังรากลึกมานานจนหลายครั้งที่มีการพูดคุยดังกล่าวจะทำให้ชุมชนรู้สึกว่ายากทำไม่ได้ ดังนี้ เป็นต้น แต่มีสิ่งหนึ่งที่มิวิจยมองว่าน่าจะยังมีความเป็นไปได้ คือการให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความมีระเบียบวินัย รักษาสุขภาพของตนเองและแหล่งเงินกู้ เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันยังพบว่า มีคนในชุมชนไม่ได้กู้ยืมเงินตามวัตถุประสงค์ของแหล่งเงินกู้ หรือใช้เงินไม่ได้ใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ “บางคนไปกู้เงินเพื่อซื้อรถยนต์ไฮเทค แต่เมื่อคณะกรรมการถามก็บอกว่าจะเอามอเตอร์ไซด์ไปชนสินค้าเกษตร หรือค้าขาย คณะกรรมการจำเป็นต้องให้เมื่อเขาเขียนแบบนี้ แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่ เอาไปขับเล่นหรือซื้อให้ลูกขับไปเรียน” (นายบุญยง ถนอมบุญ หัวหน้าทีมวิจัยและประธานกลุ่มกองทุนเงินล้านกล่าวไว้ในเวทีวิเคราะห์สถานการณ์หนี้สินในชุมชนบ้านสันถนน) ซึ่งสอดคล้องกับแบบสอบถามที่พบว่า

1. ไม่ได้ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์การกู้ทั้งหมด จำนวน 7 คน
2. ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์การกู้บางส่วน จำนวน 19 คน โดยใช้ตามวัตถุประสงค์คิดเป็นร้อยละ 45 %
3. ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ทั้งหมด จำนวน 20 คน

เพื่อให้การแก้ไขปัญหานี้สิ้นของคนบ้านสันถนนได้อย่างถูกต้อง ทีมวิจัยบ้านสันถนนจึงได้จัดให้มีเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ภาวะหนี้ของคนในชุมชนโดยเครื่องมือ “โองงชีวิต” เพื่อให้ชุมชนได้วิเคราะห์ตนเองในประเด็นรายรับ รายจ่ายของคนในครอบครัว แล้วร่วมกันมองหาแนวทางแก้ไข ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ข้อสรุปจากเวทีดังกล่าว ดังนี้

1. มีความขยันหมั่นเพียร (ไม่มีหนี้ ถ้าไม่จำเป็น)
2. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น
3. ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องมาชี้แนะ
4. ลดอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีลงแล้วหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน
5. ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ (กินทุกอย่างที่ปลูก ปลูกทุกอย่างที่กิน)

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้เพิ่มเติมจากประเด็นข้างต้น ดังนี้

1. ให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อแหล่งเงินกู้ยืม ไม่หลอกลวงหรือขาดวินัยในการกู้ยืมและคืนเงิน หรือความซื่อสัตย์ ดังมีบทนิพนธ์ที่ 25 ข้อ 14-30 ว่า “เพราะว่าเหมือนอย่างชายคนหนึ่งที่กำลังจะออกเดินทาง เขาจึงเรียกบ่าวทั้งหลายของตนมาและฝากทรัพย์สิ่งของของตนกับพวกเขาไว้ คนหนึ่งท่านให้ห้าตะลันต์ คนหนึ่งสองตะลันต์ และอีกคนหนึ่งตะลันต์เดียว ตามความสามารถของแต่ละคนแล้วท่านก็ไป คนที่ได้รับห้าตะลันต์ก็ไปทันที เอาเงินนั้นไปค้าขายได้กำไรอีกห้าตะลันต์ คนที่ได้รับสองตะลันต์ก็ได้กำไรอีกสองตะลันต์เหมือนกัน แต่คนที่ได้รับตะลันต์เดียวนั้นออกไปซุกหลุมและซ่อนเงินของนายไว้ หลังจากผ่านไปเป็นเวลานาน นายของบ่าวทั้งหลายมาคิดบัญชีกับพวกเขา คนที่ได้รับห้าตะลันต์ก็เอาเงินกำไรอีกห้าตะลันต์มาชี้แจงว่า “นายเจ้าข้า ท่านมอบเงินห้าตะลันต์ไว้กับข้าพเจ้า นี่แน่ข้าพเจ้าได้กำไรมาอีกห้าตะลันต์ นายจึงตอบว่า ดีแล้ว เจ้าเป็นบ่าวที่ดีและซื่อสัตย์ เจ้าซื่อสัตย์ในของเล็กน้อย เราจะต้องเจ้าให้ดูแลของจำนวนมาก เจ้าจงร่วมยินดีกับนายของเจ้าเถิด คนที่ได้รับสองตะลันต์มาชี้แจงด้วยว่า นายเจ้าข้า ท่านมอบเงินสองตะลันต์ไว้กับข้าพเจ้า นี่แน่ข้าพเจ้าได้กำไรมาอีกสองตะลันต์ นายจึงตอบว่า ดีแล้วเจ้าเป็นบ่าวที่ดีและซื่อสัตย์ เจ้าซื่อสัตย์ในของเล็กน้อย เราจะต้องเจ้าให้ดูแลของจำนวนมาก เจ้าจงร่วมยินดีกับนายของเจ้าเถิด คนที่ได้รับตะลันต์เดียวก็นำมาชี้แจงด้วยว่า นายเจ้าข้า ข้าพเจ้ารู้อยู่ว่าท่านเป็นคนใจตระหนี่ เกี่ยวผลในสิ่งที่ท่านไม่ได้หว่าน รวบรวมในที่ที่ท่านไม่ได้โปรย ข้าพเจ้า

กลัวจึงเอาเงินตะลันต์ของท่านไปซ่อนไว้ใต้ดิน ดูสิ นี่เงินของท่าน นายจึงตอบว่า ไฉ่บ่าวชั่วและเกียจคร้าน เจ้าก็รู้ไม่ใช่หรือที่เราเกี่ยวในที่ที่เราไม่ได้หว่าน รวบรวมในที่ที่เราไม่ได้โปรย เพราะฉะนั้นเจ้าควรเอาเงินเราไปฝากกับนายธนาคาร เมื่อเรามากก็จะได้เงินทั้งดอกเบี้ยด้วย เพราะฉะนั้น จงเอาเงินตะลันต์เดียวนั้นจากเขาไปให้คนที่มิชอบตะลันต์ เพราะว่าใครที่มีอยู่แล้วจะให้แก่คนนั้นจนมืออย่างเหลือเฟือ แต่คนที่ไม่มีแม้แต่สิ่งที่มีอยู่ก็จะเอาไปจากเขา เอาอ้าวชั่วช้าไปทั้งเสียยังมีด ภายนอก ซึ่งที่นั่นจะมีการร้องไห้ ขบเขี้ยวเคี้ยวฟัน

2. สร้างวินัยในการใช้จ่ายเงิน และให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง แล้วนำไปสู่การเอาผลของการบันทึกมาใช้ในการวางแผนการลดหนี้สิน
3. ให้มีการเรียนรู้ข้ามชุมชนเพื่อมองเห็นแนวทางในการลดภาวะหนี้สินของคนในชุมชน แล้วนำมาปรับใช้กับตัวเองแล้วขยายใช้กับคนในชุมชน
4. ทั้งนี้กระบวนการทั้งหมดอาจสามารถทำได้โดยการเริ่มจากกลุ่มทดลองหลักคือทีมวิจัย (ทีมวิจัยบางคนยังเป็นหนี้ และไม่มีหนี้)

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา

รายงานวิจัยโครงการ “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สินของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าดุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” ได้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2559 ถึง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 รวมระยะเวลา 14 เดือน

กระบวนการได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ในระยะแรกเป็นการศึกษาบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนบ้านสันถนน เพื่อให้ทีมวิจัยได้มองเห็นภาพรวมของชุมชน อันจะทำให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจในความเป็นชุมชนบ้านสันถนนมากขึ้น ซึ่งกระบวนการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ทีมวิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การสืบค้นจากเอกสารมือสองที่มีคนรวบรวมไว้แล้ว
2. การประชุมกับชุมชนแล้วใช้เครื่องมือ “โองาชีวิต” เพื่อให้ชุมชนได้วิเคราะห์รายรับรายจ่ายของคนในชุมชน แล้วมองหาแนวทางในการปิดช่องโหว่ของโอง
3. การสัมภาษณ์รายเดี่ยวและรายกลุ่ม รวมถึงการจัดทำเส้นแบ่งเวลา (Time Line) เพื่อให้เห็นพัฒนาการ เหตุการณ์สำคัญของคนในชุมชนแล้วโยงให้เห็นภาวะหนี้สินของคนในชุมชน
4. วาดเขียนวิถีการผลิต 12 เดือน ของคนในชุมชนบ้านสันถนน ซึ่งนอกจากจะทำให้รู้/มีข้อมูลว่าในรอบ 12 เดือนคนบ้านสันถนนประกอบอาชีพอะไรอย่างไรแล้ว ยังได้ลงลึกถึงการให้ข้อมูลเรื่องค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพด้วย
5. แบบสอบถามสำหรับกลุ่มทดลองจำนวน 50 คน (เก็บได้จริง 49 คน) โดยคละกันระหว่างคนที่เป็สมาชิกกองทุนในและนอกชุมชน และคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกองทุน
6. การสนทนากลุ่มร่วมกับผู้นำศาสนาและนักวิชาการศาสนา เพื่อการวิเคราะห์ถึงหลักคำสอนในทางศาสนาทั้งพุทธและคริสต์ที่กล่าวถึงภาวะหนี้สิน การปรับลดพฤติกรรมเสี่ยงที่จะให้เกิดหนี้สิน

ระยะที่สองเป็นการค้นหาแนวทางและดำเนินการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน

ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมในระยะแรกจะพบว่าเดิมบ้านสันถนนเป็นที่รกร้างว่างเปล่า มีผู้เฒ่าผู้แก่ที่อพยพมาจากหลายพื้นที่ เช่น บ้านน้ำจ่า บ้านสันกลางใต้ บ้านดอยขิว สันกำแพง / บ้านสันคือ สารภี / สันพระเนตร สันทรายหลวง อำเภอสันทราย / มาบุกเบิกจับจองเป็นที่อยู่อาศัยจากหลายพื้นที่ด้วยเหตุผลที่

แตกต่างกัน บางคนลี้ภัยสงครามมาอยู่ เช่น แม่ฮุยมา วินธัง เป็นคนสารภี หนีสงครามโลกครั้งที่ 2 มีพี่น้องอยู่ที่ สันถน ในขณะที่บ้านคนกล้วนน้ำท่วม บางคนอยู่ลุ่มน้ำกวงกล้วนน้ำกวงจะท่วม จึงต้องอพยพมาอยู่ ณ ที่แห่งนี้

ในยุคแรกเริ่มของการเข้ามาอยู่ในอาศัยนั้น คนในหมู่บ้านสันถนจะแผ้วถางป่าจับจองที่ดินทำกินของตนเอง โดยแต่ละคนก็จะทำคนละไม่เกินครึ่งไร่กว่า ด้วยเหตุผลคิดหากทำเยอะก็ไม่รู้จะเก็บผลผลิตอย่างไร หรือไม่รู้ว่าจะเอาไปขายให้ใคร เพราะทุกคนก็ปลูกข้าวปลูกพืชในลักษณะที่เหมือนกัน ใช้วิธีอิงอาศัยกัน หากจำเป็นที่จะต้องกินในสิ่งที่ตนเองไม่ได้ปลูกเองชาวบ้านจะใช้วิธีขอแบบที่เรียกว่า “เอิ้นเอวว่าขอกิน” ซึ่งหลายครั้งคนที่เราขอกินนั้นก็ไม่ได้ยิน เป็นเพียงการบอกกล่าวเท่านั้นเอง การแลกเปลี่ยนก็เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของระบบเศรษฐกิจในยุคแรกเริ่มของบ้านสันถน นอกจากนี้บางคนยังกล่าวถึงเหตุผลที่คนสมัยรุ่นก่อนนั้นไม่แผ้วถางป่าจับจองป่าเป็นที่ทำกินเยอะก็เพราะไม่อยากเอาไม้มาทำรั้ว ต่อเมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นหรือคนที่อาศัยอยู่เดิมแตกลูกแตกหลานออกไป ที่ทำกินไม่ค่อยจะเพียงพอก็ไปแผ้วถางที่ใหม่ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูคนในครอบครัวเท่านั้นเอง

นอกจากอาชีพหลักของคนบ้านสันถนในยุคแรกๆ จะทำเกษตรเป็นหลักแล้ว แม่ฮุยมา แม่ฮุ่ยน้อย แม่ดวงจันทร์ แม่จันทร์ทา ป้าไส ฮุยมูล ก็ได้ทำขนมเส้นไปขายที่ตลาดสดอำเภอพร้าว ซึ่งในยุคนั้นจะทำขนมเส้นกันคนละไม่เกินข้าวสาร 5 ลิตร ซึ่งก่อนที่จะมีโรงสีชาวนั้น ครกกระเดื่องจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารโดยวิธีการตำข้าว วิธีการตำข้าวแบบเดิมของชาวบ้านสันถน(หรือชาวพื้นเมืองทั่วไป) นั้นเป็นการกระเทาะแยกเอาเปลือกหุ้มจากเมล็ดข้าว ด้วยครกกระเดื่อง ซึ่งตัวครกทำจากท่อนไม้กลมยาวพอประมาณ มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เมตร เจาะเป็นร่องลึกตรงกลางเหมือนครกทั่ว ๆ ไป ตัวมอทำจากไม้เนื้อแข็งทั้งต้น ซึ่งจะแบ่งเป็นส่วนสำคัญสองส่วนคือหัวแม่มอและหางแม่มอหัวแม่มอ ในขณะที่หางแม่มอ คือส่วนที่อยู่ปลายของลำต้นและเป็นส่วนที่ใช้เท้าเหยียบเพื่อจะให้แม่มอกระดกขึ้นเวลาตำข้าว นอกจากนี้สากมอยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การตำข้าวจะเสร็จและได้เมล็ดข้าวสวยหรือไม่ขึ้นอยู่กับสาก การใช้สากตำข้าวแต่ละขั้นตอนจะมีวิธีที่แตกต่างกัน ถ้าใช้สากผิวด้านนี้จะทำให้ข้าวที่ตำนั้นเป็นข้าวหักหรือเมล็ดข้าวไม่สวย ทั้งหมดนี้หากแม่ค้าขายขนมจีนตำข้าวเสร็จแล้วก็นำข้าวไปผ่านกรรมวิธีแล้วเอาไปขายตลาดเมืองพร้าว ถ้าขายไม่หมดก็เอาไปขายข้าวหมีทำนอกจากขนมเส้นแล้วยังมีผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านสันถนในยุคนี้สามารถนำไปขายให้ที่ตลาดได้อีกคือข้าวแคบ ข้าวควบ และขนมจีง โดยในส่วนของข้าวควบนั่นแม่ของแม่ฮุ่ยอินคำ ขายข้าวควบเป็นคนแรก ซึ่งท่านก็นำเข้ามาจากอำเภอสารภี ชุมชนที่ท่านจากมา

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงความเจริญโหล่ป่าเข้ามา วิถีชีวิตของคนบ้านสันถนนเริ่มเปลี่ยนไป การได้ติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกมากขึ้น เหมือนการเปิดหูเปิดตาของคนในชุมชน ถนนหนทางตัดผ่านสะดวกสบาย ไฟฟ้ามีทุกครัวเรือน ทำให้วิถีความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปตาม การเกษตรจากเดิมทำเพื่อกินเพื่อยูบอดกลับไม่พอ ลูกหลานต้องไปเรียนในเมือง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้เข้ามาตั้งในเขตอำเภอพัวใน ปี 2526 นับเป็นแหล่งเงินกู้ในระบบแห่งแรกที่คนในหมู่บ้านเข้าไปเป็นสมาชิกแล้วทำการหยิบยืมมา ภายหลังก็มีแหล่งเงินกู้ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นธนาคารข้าว ธนาคารกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู ซึ่งเหล่านี้หากพิจารณาตามเป้าประสงค์หลักก็เกิดขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนได้หยิบยืมต่างช่วยเหลือกัน คิดดอกเบี้ยที่ถูก แต่กลับพบว่าไม่ใช่ทุกอย่างเป็นไปได้ตอบสนองกิเลสขั้นพื้นฐานของคนในชุมชนบ้านสันถนนมากขึ้น หลายคนไม่กู้ยืมเพื่อการเกษตรหรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง หากแต่เป็นไปเพื่อการเสพวัตถุ ติดกับดักของทุนนิยมขึ้นไป แต่ที่น่าสนใจก็คือสิ่งเหล่านี้ไม่ได้สร้างความตระหนกตกใจให้กับคนในชุมชนเท่าที่ควรจะเป็น ชาวบ้านกลับมองว่าแหล่งเงินกู้ในชุมชนคือสิทธิที่ตนเองจะพึงได้รับ (คล้ายว่าได้มาเปล่า หรือเป็นเงินที่รัฐบาลให้เรามา ดังนั้นเราต้องมีสิทธิ) ไม่ได้คำนึงว่าตนเองมีความจำเป็นต้องใช้หรือไม่ “บางคนกู้ไปไม่ได้ใช้เลยก็มี สุดท้ายก็ต้องมาเสียดอกเบี้ย เขาคิดว่ามันเป็นสิทธิของเขาและเขาก็ต้องได้รับสิทธินั้น” (แม่ฟอง 1 ในทีมวิจัยได้กล่าวไว้ในเวทีวิเคราะห์สถานการณ์หนี้ในชุมชน)

กรณีตัวอย่างแหล่งเงินกู้ยืมในชุมชน หมู่บ้านสันถนนได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาลโดยเริ่มตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2544 ได้รับเงินจัดสรรเริ่มแรก 6 ธันวาคม พ.ศ.2544 จำนวน 1,000,000 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่ายการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต และเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

กองทุนเงินล้านหรือธนาคารหมู่บ้าน บ้านสันถนนมีสมาชิกเริ่มแรก 77 คน เงินหุ้นจำนวน 11,130 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 2 จำนวน 200,000 บาท ได้รับเงินจัดสรรครั้งที่ 3 จำนวน 1,000,000 บาท เงินหักประกันความเสี่ยงและสมทบจากดอกเบี้ย 20% ตั้งแต่ปีแรกจนถึงปี 2558 รวม 199,604 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี รวมเงินต้น รวม 2,399,604 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 113 คน มีคนขอกู้เงินจำนวน 68 ราย เป็นเงิน 2,350,000 บาท

ในกองทุนเงินล้านนี้จะมีเงินสัจจะออมทรัพย์ของสมาชิกปัจจุบันที่มีการออมกันทุกปี เป็นกองทุนที่ต่อยอดจากกองทุนเงินล้าน ปัจจุบันมีสมาชิก 113 คน มีเงินจำนวน 234,900 บาท ให้สมาชิกกลุ่ม 9 ราย รวมเป็นเงิน 234,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี (ระเบียบเหมือนกองทุนเงินล้าน)

ในปีที่ผ่านมา 2558 รัฐบาลได้จัดสรรเงิน OD โดยได้รับเงินจัดสรรให้ยืม 2 ปี 1,000,000 บาท ให้สมาชิกกู้ 45 ราย จำนวนเงิน 1,000,000 บาท การชำระเงินต้นส่งปีแรก 50% การชำระเงินต้นปีที่สอง 50% รวมระยะเวลา 2 ปี สถานะปัจจุบันทางหมู่บ้านได้ส่งเงินคืนให้กับกองทุนเรียบร้อยแล้ว ส่วนดอกเบี้ยร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน

หากมองจากข้อมูลกองทุนหมู่บ้านก็จะพบว่าไม่ว่ากองทุนจะมีเงินเท่าไรก็เหมือนกับว่าจะยังไม่เพียงพอต่อความกู้ยืมของชาวบ้านบ้านสันถนน

ในขณะที่คำสอนทางศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นศาสนาที่คนในชุมชนให้ความนับถือกลับปฏิเสธหรือพยายามที่จะให้ศาสนิกของตนเองห่างไกลจากความเป็นหนี้ ดังคำสอนที่ว่า “อย่าเป็นหนี้ใครใครเลย นอกจากความรักซึ่งมีต่อกัน เพราะว่าผู้ที่รักเพื่อนบ้าน ก็ได้ปฏิบัติตามธรรมบัญญัติครบถ้วนแล้ว” (พระคัมภีร์ โรม บทที่ 13 ข้อ 8) หรือ พุทธศาสนสุภาษิต ขุททกนิกาย ธรรมบทว่า “อิณาทานัง ทุกขัง โลเก ความเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก” เป็นการชี้ชัดให้เห็นถึงการปฏิเสธภาวะหรือความเป็นหนี้ของศาสนิกของตนเองในแต่ละศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์

นอกจากจะให้ศาสนิกของตนเองไม่เป็นหนี้แล้ว คำสอนยังมีพยายามชี้แนะให้เห็นทางหลุดพ้นจากหนี้สินหรือการใช้ชีวิตที่ปลอดจากหนี้สิน ดังคำสอนที่ปรากฏว่า

สุภาษิตบทที่ 6 ข้อ 6-11 คนเกียจคร้านเอ๋ย ไปหาหมดไป พิเคราะห์ดูทางของมันและจงฉลาดโดยปราศจากผู้นำทาง ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง มันเตรียมอาหารของมันในฤดูแล้ง และสำสมของกินของมันในฤดู

เกี่ยว โอ คนเกียจจนคว้านเอ๋ย เจ้าจะนอนนานเท่าใด เมื่อไรเจ้าจะลุกขึ้นจากหลับ หลับนิด เคลิ้มหน่อย กอดมือ พักนิดหน่อย ความจนจะมาเหนือเจ้าอย่างคนจรและความขัดสนอย่างคนถืออาวุธ

ในขณะที่พุทธศาสนากล่าวไว้ว่าเมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว ให้มีการจัดสรรทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อใช้บริโภค เลี้ยงตนเองให้เป็นสุข เลี้ยงดูครอบครัว และคนที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้เป็นสุข และใช้ทำความดี บำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะ เป็นต้น
2. แบ่ง 2 ส่วน เพื่อจัดสรรไว้สำหรับลงทุนประกอบกิจการงานต่างๆ
3. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

การแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนบ้านสันถนนได้อย่างถูกต้องหรือตรงตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทีมวิจัย บ้านสันถนนจึงได้จัดให้มีเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ภาวะหนี้ของคนในชุมชน ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าวได้ข้อสรุปจากเวทีดังกล่าว ดังนี้

1. มีความขยันหมั่นเพียร (ไม่มีหนี้ ถ้าไม่จำเป็น)
2. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น
3. ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องมาชี้แนะ
4. ลดอัตราการใช้จ่ายเคมีลงแล้วหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน
5. ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ (กินทุกอย่างที่ปลูก ปลูกทุกอย่างที่กิน)
6. ให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อแหล่งเงินกู้ยืม ไม่หลอกหลวงหรือขาดวินัยในการกู้ยืมและคืนเงิน หรือความซื่อสัตย์
7. สร้างวินัยในการใช้จ่ายเงิน และให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง แล้วนำไปสู่การเอาผลของการบันทึกมาใช้ในการวางแผนการลดหนี้สิน
8. ให้มีการเรียนรู้ข้ามชุมชนเพื่อมองเห็นแนวทางในการลดภาวะหนี้สินของคนในชุมชน แล้วนำมาปรับใช้กับตัวเองแล้วขยายใช้กับคนในชุมชน
9. ทั้งนี้กระบวนการทั้งหมดอาจสามารถทำได้โดยการเริ่มจากกลุ่มทดลองหลักคือทีมวิจัย (ทีมวิจัยบางคนยังเป็นหนี้ และไม่มีหนี้)

ผลของการดำเนินการในระบะที่สอง ทีมวิจัยบ้านสันถนนได้ทดลองทำกระบวนการกับกลุ่มที่มีความประสงค์จะเลี้ยงหมูเนื่องจากทางรัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ชาวบ้านสันถนนทำกิจกรรมเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย โดยจากการประชุมชาวบ้านเห็นชอบให้มีการเลี้ยงหมู โดยงบประมาณจะสนับสนุนการสร้างอาคารเล้าหมูและทุนในการเลี้ยงหมู ตอนนี้มีคนมาสมัครที่จะเลี้ยงจำนวน 24 คน นอกจากทีมวิจัยแล้วเราจะชวนให้สมาชิกมาร่วมวิจัยกับเราด้วย

กระบวนการในการดำเนินงานระบะที่สองเริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการปัญหานี้ขึ้นในชุมชนของทีมวิจัยและผู้นำกระบวนการโดยที่ผ่านมาของชุมชนพบว่าในประเด็นเรื่องการจัดปัญหานี้ขึ้นที่บ้านสันถนนมีกระบวนการในการจัดการดังนี้

- a. การจัดตั้งธนาคารข้าว
- b. กองทุนเงินล้าน
- c. กองทุนพัฒนาส่วนกลางของหมู่บ้านสันถนน
- d. ธนาคารหมู่บ้าน
- e. กองทุนหมู

จากนั้นให้มีการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเลี้ยงหมู โดยการจัดอบรมเรื่องการเลี้ยงหมูที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน วิธีการเลี้ยงหมูที่เหมาะสม รวมถึงผลภาวะที่เกิดจากการเลี้ยงหมู อีกอย่างการเลี้ยงหมูร่วมกัน จำเป็นที่จะต้องมีการร่างกติกาข้อตกลงร่วมกัน

การพัฒนาศักยภาพเรื่องการลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตรและในกลุ่มผู้เลี้ยงหมูโดยการใช้น้ำหมักชีวภาพที่มีหลายขนาน เช่น สำหรับไล่แมลงต้องมีส่วนผสมของน้ำควั่นไม้ / ผักคาวตอง / สบู่ดำ ในขณะที่น้ำหมักจากหอยเชอรี่จะช่วยเปิดตาดอก ผสมกับหัวผักกาด จะช่วยเร่งหัว / และบางชนิดสามารถทำเป็นอาหารสัตว์คือ ไก่ หมู ได้เพื่อลดกลิ่นของมูลสัตว์ดังกล่าวได้

ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้หลักคำสอนในทางศาสนาผ่านกระบวนการวิจัยนั้นจากการถอดบทเรียนร่วมกับผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน พบว่า ในสมาชิกกลุ่มได้มีการนำเอาหลักหลักธรรมหนึ่งทีควรจะปลูกฝังให้คนในชุมชนทุกกลุ่มนำมาใช้ไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมที่ปรากฏในพระคัมภีร์ของศาสนาคริสต์คือสุภาษิตบทที่ 6 ข้อ 6-11 คนเกียจคร้านอย่าไปหาหมัดไป พิเคราะห์ดูทางของมันเป็นและจงฉลาดโดยปราศจากผู้นำทาง ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง มันเตรียมอาหารของมันในฤดูแล้ง และสำสมของกินของมันในฤดูเกี่ยว โอ คนเกียจคร้านอย่าจะนอนนานเท่าใด เมื่อไรเจ้าจะลุกขึ้นจากหลับ หลับนิด เคลิ้มหน่อย กอดมือพักนิดหน่อย ความจนจะมาเหนือเจ้าอย่างคนจรและความขัดสนอย่างคนถืออาวุธ

และได้มีโอกาสประพาศกิจกรรมหลักของ อุ อา ก ส หรือหลักการของ “ทิวฐธัมมิกัตถะ” ประโยชน์นี้ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐี (อุ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอน

ให้ตั้งเนื้อตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ (1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ (2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคั่งมั่งครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มา หรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม (3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ (4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย เป็นการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัว

อย่างไรก็ตามในการตีความหลักการทางศาสนาในวิถีปฏิบัติหรือการประยุกต์เอาหลักทางศาสนาไปปฏิบัติ นั้น ทีมวิจัยบ้านสันถนเองก็พบว่าเป็นเรื่องที่ทีมวิจัยจำเป็นต้องเรียนรู้อีกมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใหม่ส่วนที่หนึ่ง อีกส่วนหนึ่งคือแม้จะมีการประพฤติปฏิบัติอยู่แล้ว แต่ยังไม่ถี่ถ้วนองค์ความรู้ออกมา และผู้นำศาสนาที่เป็นนักวิชาการในบ้านสันถนหรือที่ชาวบ้านสันถนรู้จักก็ไม่มี ส่วนมากท่านจะเป็นเพียงผู้ประกอบการ นำชาวบ้านเท่านั้นเอง ไม่สามารถที่จะคิดเป็นระบบได้อย่างที่ตั้งใจไว้

สิ่งที่ได้เรียนรู้ของทีมวิจัย

นอกจากเนื้อหาที่ทีมวิจัยได้ค้นพบจากกระบวนการวิจัยแล้ว กระบวนการวิจัยดังกล่าวยังทำให้นักวิจัยซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดาได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆมากมายในชุมชน เริ่มจาก

1. การทำงานเป็นทีม นับเป็นสิ่งที่ทีมวิจัยชุมชนให้ความสำคัญ ทุกกระบวนการของการวิจัยระยะแรก ทีมวิจัยจะให้ความสำคัญกับทีม การช่วยกันคิด ร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย รวมถึงการวิเคราะห์ผลของการดำเนินงานต่างๆ ล้วนมีความสำเร็จจากการเป็นทีมทำงานวิจัยเดียวกัน
2. การบริหารจัดการ และการรายงานการเงิน ทีมวิจัยได้รับการสนับสนุนความรู้ด้านการบริหารจัดการ และการรายงานการเงินจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำให้ทีมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว และสามารถนำมาปรับใช้ในงานวิจัยของชุมชนเอง
3. การบันทึกและการจัดทำรายงาน ตลอดระยะเวลาของการดำเนินงานวิจัย ทีมวิจัยได้มีการบันทึกผลที่เกิดจากการดำเนินงานแล้วรวบรวมจัดทำรายงาน ซึ่งการบันทึกผลทำให้ทีมวิจัยสามารถที่จะนำมาเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

4. กระบวนการพัฒนาเครื่องมือในการหาข้อมูล ดังที่ได้ทราบว่าหากจะทำการหาข้อมูลจำเป็นอย่างยิ่ง เครื่องมือในการเก็บถือว่าสำคัญ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้คนในชุมชนได้ช่วยกันคิดค้นเครื่องมือที่จะไปเก็บข้อมูล ทั้งนี้เครื่องมือสำหรับการจัดเก็บจะต้องคำนึงถึงความถนัดของทีมวิจัยส่วนหนึ่งและสอดคล้องกับบริบทชุมชนด้วยส่วนหนึ่ง
5. การแลกเปลี่ยนกับทีมวิจัยต่างพื้นที่ภายใต้ชุดโครงการเดียวกัน ยังได้ส่งผลให้ทีมวิจัยชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยต่างพื้นที่ ข้อจำกัดของการดำเนินงานแต่ละพื้นที่ รวมถึงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองกับพื้นที่อื่นๆอีกด้วย

ปัจจัยที่เอื้อให้ประสบความสำเร็จ

1. ทีมวิจัยได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ในการทำงานจากนักวิชาการด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเหล่านี้ได้ให้คำแนะนำ มีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโครงการวิจัยจนทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
2. ชาวบ้านสันถนน และกลุ่มเลี้ยงหมูบ้านสันถนนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี ทั้งในระดับการให้ข้อมูล การสืบค้นประวัติ การประชุมกลุ่ม ซึ่งหากขาดความร่วมมือจากชุมชนทีมวิจัยเองก็คิดว่าการวิจัยครั้งนี้คงไม่สำเร็จ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการทำงาน

1. ความพร้อมเพียงของชุมชนที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้หลายครั้งการประชุมต้องเลื่อนเวลาและเลิกค่า ซึ่งการเลิกค่าทำให้บางคนไม่มีสมาธิในการเข้าร่วมประชุม
2. ตามปฏิทินอาชีพบ้านสันถนน ถือได้ว่าเป็นบ้านสันถนนประกอบอาชีพด้านการเกษตรทั้งปี ซึ่งการนัดหมายในประชุมแต่ละครั้งต้องอาศัยช่วงที่ชาวบ้านไม่มีกิจกรรมจริงๆ
3. ทีมวิจัยมีข้อจำกัดด้านการบันทึกผลการจัดเก็บข้อมูลและการจดบันทึกประเด็น เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เคยมีกลุ่มเยาวชนที่เข้ามาช่วยกระบวนการ แต่ด้วยภาระหน้าที่การเรียนและการทำงานก็ทำให้ต้องลาออกไป

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยและได้เรียนรู้ว่าการที่ชาวบ้านจะทำวิจัยนั้น ไม่ใช่เรื่องยาก ใครก็สามารถทำได้ แม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นบ้างก็ตามแต่หากมีความตั้งใจจริงก็สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้และจะผ่านไปได้อย่างดี ซึ่งเมื่อผ่านพ้นปัญหาต่างๆ ไปได้ก็จะทำให้ชาวบ้าน ได้เรียนรู้และเติบโตขึ้น รวมทั้งสามารถพึ่งตนเองได้ การวิจัยเพื่อท้องถิ่นครั้งนี้ สามารถสรุปข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด และร่วมดำเนินกิจกรรมทำให้เห็นพลังในการขับเคลื่อน หรือสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนได้
2. ให้ความสำคัญกับพื้นฐานของความเป็นชุมชนและนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ กล่าวคือ ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี หากมีการศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลไว้ สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาชุมชน แก้ไขปัญหาชุมชนได้
3. ในกระบวนการวิจัย ไม่ให้มีความรู้สึกที่ชาวบ้านกำลังทำงานวิชาการ หากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นเรื่องใกล้ตัว ใครๆ ก็สามารถทำได้ และสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ สนุกสนาน ซึ่งจะทำให้ทุกคนเปิดใจที่จะเรียนรู้ ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป และควรมีการถอดบทเรียนอยู่เสมอสม่ำเสมอ เพราะจะทำให้รู้ว่าการทำไปแล้วได้เรียนรู้อะไรบ้าง
4. การเขียนรายงานสรุปผลการวิจัย การเขียนเป็นเรื่องที่ต้องใช้ทักษะ และใช้กระบวนการคิดต้องอาศัยเวลา รวมทั้งต้องใช้ศิลปะในการถ่ายทอดออกมาเป็นตัวอักษรเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ ดังนั้น ควรจะมีการเขียนรายงานควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการวิจัย เพราะหากเขียนไม่ออกหรือเขียนแล้วไม่ตรงกับผลการศึกษาหรือความต้องการที่จะสื่อสารออกมา ก็จะทำให้มีเวลาแก้ไขหรือปรับปรุงการเขียนให้ดีขึ้น

ภาคผนวก

แบบสำรวจภาวะหนี้สินครัวเรือน

โครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดหนี้สิน
ของคนในชุมชนบ้านสันถนน ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”

ให้กาเครื่องหมาย ✓ ใน () หรือบันทึกข้อความ หรือตัวเลขลงบน “.....”

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

1.1 เพศ

() 1) ชาย () 2) หญิง

1.2 อายุ

() 1) 15 – 19 ปี () 2) 20 – 29 ปี () 3) 30 – 39 ปี
() 4) 40 – 49 ปี () 5) 50 – 59 ปี () 6) 60 ปีขึ้นไป

1.3 ท่านนับถือศาสนาใด

() 1) พุทธ () 2) คริสต์ () 3) อิสลาม () 4) อื่น ๆ (ระบุ).....

1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด

() 1) ไม่เคยเรียน () 2) ประถมศึกษา () 3) มัธยมศึกษาตอนต้น
() 4) มัธยมศึกษาตอนปลาย () 5) ปวช. () 6) ปวส./ ปวท./ อนุปริญญา
() 7) ปริญญาตรี () 8) ปริญญาโท หรือสูงกว่า () 9) อื่น ๆ (ระบุ).....

1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน

1.6 รายละเอียดของสมาชิกในครัวเรือน

() กำลังศึกษา คน

() วัยแรงงานคน

() ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำงานได้.....คน

1.7 อาชีพของสมาชิกในครัวเรือน (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	() 2) พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน <u>รายวัน</u>
() 3) พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน <u>รายเดือน</u>	() 4) ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว
() 5) เกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	() 6) เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
() 7) รับจ้างทั่วไป	() 8) กรรมกร
() 9) แม่บ้าน/พ่อบ้าน	() 10)ว่างงาน/ไม่มีงานทำ
() 11) อื่นๆ ระบุ.....	

1.8 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน(รายได้ที่เป็นตัวเงินเฉลี่ยในรอบ 12 เดือน)

() 1) ไม่มีรายได้	() 2) ต่ำกว่า 1,500 บาท	() 3) 1,500 – 3,000 บาท
() 4) 3,001 – 5,000 บาท	() 5) 5,001 – 10,000 บาท	() 6) 10,001 – 15,000 บาท
() 7) 15,001 – 30,000 บาท	() 8) 30,001 – 50,000 บาท	() 9) มากกว่า 50,001 บาท

1.9 โดยปกติท่านได้ออมเงินหรือไม่

() 1) ออม โดยออมเงินเฉลี่ยเดือนละ

() 1) 1 - 5 % ของรายได้ () 2) 6 - 10 % ของรายได้ () 3) 11 - 15 % ของรายได้

() 4) 16 - 20 % ของรายได้ () 5) มากกว่า 20 % ของรายได้

() 2) ไม่ออม

ตอนที่ 2 เรื่องหนี้สิน

2.1. ภาระหนี้สินของครัวเรือนท่าน

ก. หนี้สินในระบบ แยกเป็น

1.1 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรบาท

1.2 ธนาคารพาณิชย์/ธนาคารออมสินบาท

1.3 สหกรณ์/เครดิตยูเนียนบาท

1.4 กองทุนในหมู่บ้านบาท

1.5 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาบาท

1.6 อื่นๆ ระบุ..... บาท

ข. หนี้สินนอกระบบ แยกเป็น

2.1 นายทุนเงินกู้บาท

2.2 ญาติ เพื่อนบ้านบาท

2.3 อื่นๆ ระบุ.....บาท

2.2. สาเหตุของการมีภาระหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1. มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและรายได้ไม่เพียงพอ () 2. มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้นในครัวเรือน

() 3. มีพฤติกรรมไม่ดีชอบเล่นการพนันติดยาเสพติด () 4. ไม่ได้ใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์

() 5. ผลผลิตได้รับความเสียหาย () 6. ขายผลผลิตไม่ได้ /ได้น้อย/ราคาต่ำ

() 7. มีค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการศึกษา () 7. อื่นๆ ระบุ.....

2.3. ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของภาระหนี้สิน

- () 1. ลดลงเรื่อยๆ () 2. ไม่เปลี่ยนแปลง () 3. เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

2.4. วัตถุประสงค์การกู้(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1. สร้างบ้าน () 2. ค่าขาย () 3. ทำการเกษตร
() 4. ชำระหนี้สิน () 5. ใช้จ่ายในครัวเรือน () 6. ค่าเล่าเรียนบุตร
() 7. อื่นๆ ระบุ.....

2.5. การใช้ไปของเงินกู้

- () 1. ไม่ได้ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์การกู้ทั้งหมด
() 2. ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์การกู้บางส่วน โดยใช้ตามวัตถุประสงค์คิดเป็นร้อยละ.....
() 3. ใช้เงินกู้ไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ทั้งหมด

2.6. ระยะเวลาในการก่อหนี้ของครัวเรือนท่าน.....ปี

2.7. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้

- () อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในระบบเฉลี่ยร้อยละ.....ต่อปี
() อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ นอก ระบบเฉลี่ยร้อยละ.....ต่อเดือน

ตอนที่ 3 ปัญหาความเดือดร้อน ด้านหนี้สิน

3.1. ปัญหาด้านรายได้ และหนี้สิน

เรื่อง	ถ้า"มี" ท่านรู้สึกว่าเป็นปัญหา ของท่านอยู่ระดับใด			ไม่มี ปัญหา = 0
	มาก = 3	ปานกลาง = 2	น้อย = 1	
1. รายได้ไม่พอกิน				
2. รายได้ไม่แน่นอน/ ราคาผลผลิตการเกษตรไม่แน่นอน				
3. ขายผลผลิตการเกษตรได้ราคาต่ำ/ ถูกกดราคา				
4. เงินที่หามาได้ส่วนใหญ่ ต้องนำมาใช้นี้				
5. ไม่มีบุคคล/หลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้เงิน				
6. มีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่มีกำลังความสามารถที่จะชำระ ได้หมด				
7. ดอกเบี้ยแพง/ หนี้ดอกเบี้ย				
8. เจ้าหนี้คุกคาม/ นายทุนขูดรีด				
9. ต้องกู้หนี้ใหม่มาชำระหนี้เก่า ต่อ ๆ กันไปไม่จบสิ้น				
10. อื่นๆ ระบุ.....				

ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม

ภาพประกอบการดำเนินงาน

ภาพประกอบการดำเนินงานกิจกรรม

ภาพประกอบการดำเนินงานกิจกรรม

